

ISSN 1829-4480

DOI: 10.56246/18294480

ԳԱՎԱՌԻ ՊԵՏԱԿԱՆ

ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

ԳԻՏԱԿԱՆ ՀՈԴՎԱԾՆԵՐԻ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ

2023

**ԺՈՂՈՎԱԾՈՒՆ ՏՊԱԳՐՎՈՒՄ Է
ԳԱՎԱՌԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ
ԳԻՏԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԻ ՈՐՈՇՄԱՄԲ ԵՎ ՆԵՐԱՌՈՒՄ Է
ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ՀԻՄՆԱԴՐՄԱՆ 30-ԱՄՅԱԿԻՆ ՆՎԻՐՎԱԾ
ԳԻՏԱԺՈՂՈՎԻ ԶԵԿՈՒՑՈՒՄՆԵՐԸ:**

**ԳԱՎԱՌԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ
ԳԻՏԱԿԱՆ ՀՈԴՎԱԾՆԵՐԻ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ**

**COLLECTION OF SCIENTIFIC ARTICLES OF
GAVAR STATE UNIVERSITY**

**СБОРНИК НАУЧНЫХ СТАТЕЙ
ГАВАРСКОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО УНИВЕРСИТЕТА**

Ժողովածուն նվիրվում է Գավառի պետական համալսարանի հիմնադրման 30-ամյակին (մաս I):

«Կառավարության՝ 1993 թվականի մայիսի 5-ի թիվ 208 որոշմամբ ստեղծվեց Գավառի պետական համալսարանը: ԳՊՀ հիմնադիր ռեկտոր, Հայաստանի Հանրապետության վաստակավոր մանկավարժ, Երևանի պետական համալսարանի կրոնի տեսության և պատմության ամբիոնի հիմնադիր վարիչ, Գավառի պատվավոր քաղաքացի, փիլիսոփայական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր Հրանտ Խաչատուրի Հակոբյանի, նրա դստեր՝ Հայաստանի Հանրապետության Գերագույն խորհրդի, ապա Ազգային ժողովի պատգամավոր, «Կ սփյուռքի հիմնադիր նախարար, իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր Հրանուշ Հակոբյանի և նրանց շուրջ համախմբված մի խումբ նվիրյալների համառ ջանքերի շնորհիվ համալսարանը կայացավ, հաստատվեց Հայաստանի Հանրապետության բուհական համակարգում և Գեղարքունիքի մարզում ձեռք բերեց կրթական, գիտական, սոցիալ-մշակութային կարևոր նշանակություն:

2023 թվականին լրացավ համալսարանի հիմնադրման 30-ամյակը, որին նվիրված էր բուհի 26-րդ հորեյանական միջազգային գիտաժողովը:

The collection of articles is dedicated to the 30th anniversary of the foundation of Gavar State University (Part 1)-

Gavar State University was established by the decision No. 208 of May 5, 1993, made by the Government of the Republic of Armenia. Thanks to the persistent efforts of the Founding Rector of GSU, Honored Educator of the Republic of Armenia, Founding Head of the Chair of Theory and History of Religion of Yerevan State University, Honorary Citizen of Gavar, Doctor of Philosophical Sciences, Professor Hrant Hakobyan, his daughter - the Deputy of the Supreme Council and then the National Assembly of the Republic of Armenia, Founding Minister of the Diaspora of the Republic of Armenia, Doctor of Law, Professor Hranush Hakobyan and a group of devotees, the university was established and reinforced in the higher education system of Armenia and gained educational, scientific, social and cultural importance in Gegharkunik Region. The 26th international conference is dedicated to the 30th anniversary of the University foundation marked in 2023.

Сборник посвящён 30-летию основания Гаварского государственного университета (Часть I).

Решением Правительства РА № 208 от 5 мая 1993 года был открыт Гаварский государственный университет. Благодаря усилиям ректора-основателя ГГУ, заслуженного педагога Республики Армения, почетного гражданина города Гавара, основателя кафедры теории и истории религии Ереванского государственного университета, доктора философских наук, профессора Акобяна Гранта Хачатуровича, его дочери, депутата Верховного Совета Республики Армения, затем депутата Национального Собрания РА, министра-учредителя Диаспоры РА, доктора юридических наук, профессора Акобян Грануш, а также благодаря упорным усилиям сплотившихся вокруг них преданных людей, университет основался и утвердил своё место в вузовской системе Республики Армения и приобрел в Гегаркуникском марзе важное образовательное, научное и социально- культурное значение.

В 2023 году исполнилось 30 лет со дня основания университета, которому и посвящена 26-ая юбилейная, международная конференция вуза.

ԳՊՀ գիտական պարբերականի խմբագրական խորհրդի կազմը

Գլխավոր խմբագիր՝

1. **Հակոբյան Հրանուշ** իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր, ԳՊՀ և ՀՀ պետական կառավարման ակադեմիայի դասախոս

Խմբագրական խորհուրդ՝

2. **Հակոբյան Ռուզաննա** իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, դոցենտ, ԳՊՀ ռեկտոր
3. **Խաչատրյան Աշոտ** իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
4. **Գրիգորյան Վաչագան** բանասիրական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր, ԳՊՀ հայոց լեզվի և գրականության ամբիոնի վարիչ
5. **Առաքելյան Արա** բանասիրական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր, ԳՊՀ հայոց լեզվի և գրականության ամբիոնի դասախոս
6. **Շեկյան Լավրենտի** Ֆիզիկամաթեմատիկական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր (ԱՄՆ)
7. **Կատվայան Վիկտոր** բանասիրական գիտությունների դոկտոր, դոցենտ, ՀՀ ԳԱԱ Հրաչյա Աճառյանի անվան լեզվի հնստիտուտի տնօրեն, ԳՊՀ հայոց լեզվի և գրականության ամբիոնի դասախոս
8. **Ավագյան Մարտին** գյուղատնտեսական գիտությունների դոկտոր, ԳՊՀ բնագիտական ֆակուլտետի ղեկան
9. **Հակոբյան Արմեն** տնտեսագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր ԳՊՀ տնտեսագիտական ֆակուլտետի դասախոս
10. **Սավչենկո Իրինա** սոցիոլոգիական գիտությունների դոկտոր, Մոսկվայի մանկավարժական համալսարանի փիլիսոփայության և սոցիոլո-

- գիական գիտությունների ամբիոնի պրոֆեսոր, Նիժնի Նովգորոդի Ն. Ա. Դորոյուբովի անվան պետական լեզվաբանական համալսարանի Սոցիալ-հումանիտար տեխնոլոգիաների հետազոտության միջազգային միջառարկայական գիտական լաբորատորիայի վարիչ (ՌԴ)
- 11. Բիստրյանցև Աերգեյ** փիլիսոփայական գիտությունների թեկնածու, սոցիոլոգիական գիտությունների դոկտոր, Սանկտ Պետերբուրգի պետական տնտեսագիտական համալսարանի միջազգային հարաբերությունների, մեդիագիտության, քաղաքագիտության և պատմության ամբիոնի պրոֆեսոր (ՌԴ)
- 12. Տոնապետեան-Դեմոպոլոս Անահիտ** բանասիրական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր, Փարիզի Արևելյան լեզուների և քաղաքակրթությունների պետական ինստիտուտի հայագիտության ամբիոնի վարիչ (Ֆրանսիա)
- 13. Սիմոնյան Լուսինե** բժշկական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ, Մոսկվայի մարզի պետական սոցիալ-հումանիտար համալսարանի բժշկա-կենսաբանական առարկաների ամբիոնի վարիչ (ՌԴ)
- 14. Միհրան Դաբաղ** փիլիսոփայական գիտությունների դոկտոր, Գերմանիայի Դաշնային Հանրապետության Բոխումի Ռուր համալսարանի Սիյուտքը և Ցեղասպանությունն ուսումնասիրող ինստիտուտի հիմնադիր տնօրեն, պատմագիտության ֆակուլտետի պրոֆեսոր (Գերմանիա)
- 15. Մաթևոսյան Եզել** իրավաբանական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ, Մ. Լոմոնոսովի անվան

16. Նիկոլայենկո Սերգեյ

Մոսկվայի պետական համալսարանի համաշխարհային քաղաքականության ֆակուլտետի դասախոս (ՌԴ)

մանկավարժական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր, Վիտեբսկի պետական համալսարանի հումանիտար և լեզվական հաղորդակցման ֆակուլտետի դեկան (Բելառուսի Հանրապետություն)

17. Սալգիրիև Ռուստամ

տնտեսագիտության դոկտոր, Ռուսաստանի Դաշնության Գրոզնիի ակադեմիկոս Մ. Դ. Միլիոնշչիկովի անվան պետական նավթային տեխնիկական համալսարանի երիտասարդական քաղաքականության և սոցիալական աշխատանքների գծով պրոռեկտոր (ՌԴ)

18. Կուտուզյան Նելլի

ֆիզիկամաթեմատիկական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ, ԳՊՀ ուսումնագիտական գծով պրոռեկտոր

19. Ասոյան Թաթուլ

բանասիրական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ, ԳՊՀ բանասիրական ֆակուլտետի դեկան

20. Ամիրխանյան Սամվել

տնտեսագիտության թեկնածու, դոցենտ, ԳՊՀ տնտեսագիտական ֆակուլտետի դեկան

21. Ղաջոյան Համլետ

փիլիսոփայական գիտությունների թեկնածու, ԳՊՀ հումանիտար մասնագիտությունների ֆակուլտետի դեկան

22. Միրիբյան Գայանե

բանասիրական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ, ԳՊՀ օտար լեզվի և գրականության ամբիոնի վարիչ

23. Քուրքյան Լուսիկ

մանկավարժական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ, ԳՊՀ հասարակական գիտությունների ամբիոնի դասախոս

Editorial Board of GSU Scientific Periodical

Editor-in-chief

1. **Hakobyan Hranush** Doctor of Law, Professor, Lecturer at GSU and the Public Administration Academy of the RA

Editorial Council

2. **Hakobyan Ruzanna** Doctor of Law, Associate Professor, Rector of GSU,
3. **Khachatryan Ashot** Doctor of Law, Professor
4. **Grigoryan Vachagan** Doctor of Philology, Professor, Head of the Chair of Armenian Language and Literature, GSU
5. **Arakelyan Ara** Doctor of Philology, Professor, Lecturer at the Chair of Armenian Language and Literature, GSU
6. **Shekyan Lavrenti** Doctor of Physical and Mathematical Sciences, Professor (USA)
7. **Katvalyan Viktor** Doctor of Philology, Associate Professor, Director of the Language Institute named after H. Acharyan of NAS, RA, Lecturer at the Chair of Armenian Language and Literature, GSU
8. **Avagyan Martin** Doctor of Agriculture, Dean of the Faculty of Natural Sciences, GSU
9. **Hakobyan Armen** Doctor of Economics, Professor, Lecturer at the Faculty of Economics, GSU
10. **Savchenko Irina** Doctor of Sociology, Professor at the Chair of Philosophy and Sociology of Moscow Pedagogical University, Head of the International Interdisciplinary Scientific Laboratory of Research of Social-Humanities Technologies of Nizhny Novgorod State Linguistic University named after N. A. Dobrolyubov (Russian Federation)

-
11. **Bistryantsev Sergey** PhD in Philosophical Sciences, Doctor of Sociology, Professor at the Chair of International Relations, Media Science, Political Science and History of St. Petersburg State University of Economics (Russian Federation)
 12. **Tonabetean-Demopulos Anahit** Doctor of Philology, Professor, Head of the Chair of Armenian Studies at Paris State Institute of Eastern Languages and Civilizations (France)
 13. **Simonyan Lusine** PhD in Medical Sciences, Associate Professor, Head of the Chair of Medical-Biological Subjects of Moscow Region State Social and Humanities University (Russian Federation)
 14. **Mihran Dabagh** Doctor of Philosophy, Founder- Director of the Institute for the Study of Diaspora and Genocide of Ruhr University of Bochum, Federal Republic of Germany, Professor at the Faculty of History (Germany)
 15. **Matevosyan Ezek** PhD in Law, Associate Professor, Lecturer at the Faculty of World Politics of Moscow State University named after M. Lomonosov (Russian Federation)
 16. **Nikolayenko Sergey** Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Dean of the Faculty of Humanities and Language Communications of Vitebsk State University (Republic of Belarus)
 17. **Salgiriev Rustam** Doctor of Economics, Vice-Rector for Youth Policy and Social Work, Grozny State Oil Technical University named after academician M.D. Millionshchikov, (Russian Federation)

-
18. **Kutuzyan Nelli** PhD in Physical and Mathematical Sciences, Associate Professor, Vice-Rector on Educational and Scientific Affairs, GSU
 19. **Asoyan Tatul** PhD in Philology, Associate Professor, Dean of the Faculty of Philology, GSU
 20. **Amirkhanyan Samvel** PhD in Economics, Associate Professor, Dean of the Faculty of Economics, GSU
 21. **Ghajoyan Hamlet** PhD in Philosophy, Dean of the Faculty of Humanities, GSU
 22. **Miribyan Gayane** PhD in Philology, Head of the Chair of Foreign Language and Literature, GSU
 23. **Kurkchyan Lusik** PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor, Lecturer at the Chair of Social Sciences, GSU

Состав редакционной коллегии научного журнала ГГУ

Главный редактор

1. **Акобян Грануш** доктор юридических наук, профессор, преподаватель ГГУ и Академии государственного управления РА

Редакционная коллегия

2. **Акобян Рузанна** доктор юридических наук, доцент, ректор ГГУ
3. **Хачатрян Ашот** доктор юридических наук, профессор
4. **Григорян Вачаган** доктор филологических наук, профессор, заведующий кафедрой армянского языка и литературы ГГУ
5. **Аракелян Ара** доктор филологических наук, профессор, преподаватель кафедры армянского языка и литературы ГГУ
6. **Шекян Лаврентий** доктор физико-математических наук, профессор (США)
7. **Катвалян Виктор** доктор филологических наук, доцент, директор Института языка имени Гр.

8. Авагян Мартин

Ачаряна НАН РА, преподаватель кафедры армянского языка и литературы ГГУ
доктор сельскохозяйственных наук, декан факультета естественных наук ГГУ

9. Акобян Армен

доктор экономических наук, профессор, преподаватель экономического факультета ГГУ

10. Савченко Ирина

доктор социологических наук, профессор кафедры философии, социологии и теории социальной коммуникации Московского педагогического университета, начальник международной междисциплинарной научной лаборатории технологий социально-гуманитарных исследований Нижегородского государственного лингвистического университета им. Н. А. Добролюбова (РФ)

11. Быстрянец Сергей

кандидат философских наук, доктор социологических наук, профессор кафедры международных отношений, медиологии, политологии, истории Санкт-Петербургского государственного экономического университета (РФ)

**12. Тонапетean -
Демопулос Анаит**

доктор филологических наук, профессор, заведующий кафедрой арменоведения Парижского Национального института восточных языков и цивилизаций (Франция)

13. Симонян Лусине

кандидат медицинских наук, доцент, заведующий кафедрой медико-биологических дисциплин государственного социально-гуманитарного университета Московской области (РФ)

14. Мигран Дабах

доктор философских наук, директор-основатель Института по изучению диаспоры и

-
- геноцида Рурского университета в Бохуме Федеративной Республики Германия, профессор факультета историоведения (Германия)
- 15. Матевосян Езек** кандидат юридических наук, доцент, преподаватель факультета мировой политики МГУ им. М. Ломоносова (РФ)
- 16. Николаенко Сергей** доктор педагогических наук, профессор, декан факультета гуманитаристики и языковых коммуникаций Витебского государственного университета (Республика Беларусь)
- 17. Салгириев Рустам** доктор экономических наук, проректор по молодежной политике и социальной работе Грозненского государственного нефтяного института имени академика М.Д. Миллионщикова (РФ).
- 18. Кутузян Нелли** кандидат физико-математических наук, доцент, проректор по учебной и научной работе ГГУ
- 19. Асоян Татул** кандидат филологических наук, доцент, декан филологического факультета ГГУ
- 20. Амирханян Самвел** кандидат экономических наук, доцент, декан экономического факультета ГГУ
- 21. Каджоян Гамлет** кандидат философских наук, декан гуманитарного факультета ГГУ
- 22. Мирибян Гаяне** кандидат филологических наук, доцент, заведующий кафедрой иностранного языка и литературы ГГУ
- 23. Куркчян Лусик** кандидат педагогических наук, доцент, преподаватель кафедры общественных наук ГГУ

ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ՆԵՐՈՒԺԸ ԲԱՑԱՀԱՅՏՈՂ ԱՆՁՈՒԳԱԿԱՆ ՎԱՐՊԵՏԸ.
ՀՐԱՆՏ ԽԱՉԱՏՈՒՐԻ ՀԱԿՈՐՅԱՆ

ՀՏԴ 929

DOI: 10.56246/18294480-2023.15-01

ՂԱՋՈՅԱՆ ՀԱՄԼԵՏ

ԳՊՀ հումանիտար մասնագիտությունների ֆակուլտետի դեկան,
փիլիսոփայական գիտությունների թեկնածու
Էլփոստ՝ h.ghajoyan@gsu.am

Հոդվածը նվիրված է Գավառի պետական համալսարանի հիմնադիր ռեկտոր, փիլիսոփայական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր Հրանտ Հակոբյանի կողմից մարդկային ներուժի և հնարավորությունների բացահայտմանը, դրանք համապատասխան նպատակներին ուղղորդելուն:

Ուշադրություն է դարձվել հատկապես այն կարողունակությունների վերհանմանը, որոնք առավել դրսևորվեցին Գավառի պետական համալսարանի պրոֆեսորադասախոսական և contr վարչակառավարչական անձնակազմը ձևավորելիս: Նրա նպատակն էր նաև փարածաշրջանի ողջ մտավոր ներուժի բացահայտումը:

Հոդվածի հիմքում Հրանտ Հակոբյանի հեղինակած «Էջեր Գավառի պետական համալսարանի պարմությունից» գործն է, ինչպես նաև նրա հետ աշխատած փարիներին հեղինակի ստացած փապավորությունները, հուշերը: Տողերի հեղինակը անձամբ զգացել է մարդկանց ներուժը բացահայտելու նպատակով Հրանտ Հակոբյանի գործադրած ջանքն ու հոգաբարությունը:

Հոդվածում արվել է այն հեփնությունը, որ այլոց ներուժը բացահայտելու համար նախ և առաջ պետք է դրա ցանկությունը ունենալ, այնուհետև կարողանալ արժևորել անձի ներուժը ոչ միայն անձնական, այլև հանրային օգտակարության փեսանկյունից՝ ելնելով այն սկզբունքից, որ անձի ներուժը, կարողությունները միայն նրա սեփականությունը չեն, այլ ազգային հարստություն է:

Իր այդ հատկությունների շնորհիվ Հրանտ Հակոբյանը կարճ ժամանակահատվածում իր շուրջը համախմբեց նվիրյալների համերաշխ կոլեկտիվ, որը դարձավ համալսարանի կայացման հենասյունը:

Բանալի բառեր՝ առաքելություն, ներուժ, կարողություն, ներշնչանք, նախախնամություն:

Երեսուն տարի առաջ՝ 1993 թվականի հոկտեմբերի 16-ին, Գավառի

**THE PEERLESS MASTER, WHO REVEALS HUMAN POTENTIAL:
HRANT KHACHATUR HAKOBYAN**

GHAJOYAN HAMLET

PhD in Philosophy

Dean of the Faculty of Humanities, GSU

e-mail: h.ghajoyan@gsu.am

Human potential and his opportunities revealed by the Founder Rector of Gavar State University, Doctor of Philosophical Sciences, Professor - Hrant Hakobyan are examined in the article.

In particular, much attention was paid to identifying those abilities, which were more than demonstrated while forming the academic and administrative staff of Gavar State University. Moreover, one of his goals was to identify all the intellectual abilities among the region and to combine them with the above mentioned things.

The basis of the article is the book "Pages from the History of Gavar State University" written by him, as well as the impressions and memories we received during the years working with him. The author of these lines himself felt the efforts and care of Hrant Hakobyan for revealing the potential.

We came to the conclusion that in order to discover the potential of others, first of all, it is necessary to have a desire for it, and then be able to value the potential of a person not only from personal point of view, but also from a public point of view. He proceeded from the principle that personal potential and abilities are not only his property, but it is national wealth. In a short period of time, Hakobyan gathered around him a united group of devotees, who became the pillar for the establishment of the university.

Keywords: *mission, potential, ability, inspiration, providence.*

**АКОБЯН ГРАНТ ХАЧАТУРОВИЧ - НЕПРЕВЗОЙДЁННЫЙ МАСТЕР,
РАСКРЫВАЮЩИЙ ПОТЕНЦИАЛ ЛИЧНОСТИ**

КАДЖОЯН ГАМЛЕТ

Кандидат философских наук

Декан факультета гуманитарных специальностей ГГУ

электронная почта: h.ghajoyan@gsu.am

В статье рассматривается раскрытый ректором-основателем Гаварского государственного университета, доктором философских наук, профессором Грантом Акобяном потенциал личности и его возможности. В особенности большое внимание было уделено выявлению тех возможностей, которые проявились более чем при формировании профессорско-преподавательского и административно-управленческого состава Гаварского государственного университета. При этом одной из его

целей было выявление всего интеллектуального капитала региона и его объединение с вышеуказанным.

В основе статьи лежит авторский труд "Страницы из истории Гаварского государственного университета", а также впечатления, воспоминания, полученные нами за годы работы с ним. Сам автор этих строк чувствовал усилия и заботу Акобяна Гранта по раскрытию потенциала.

Мы пришли к выводу, что для того, чтобы раскрыть потенциал других, прежде всего, необходимо иметь к этому стремление, а затем уметь оценивать потенциал личности не только с сугубо личностной, но и также с общественной точки зрения. Он исходил из того принципа, что личностный потенциал и возможности - это не только собственность человека, это национальное достояние. За короткое время Акобян сплотил вокруг себя сплоченный коллектив преданных своему делу людей, которые стали опорой становления университета.

Ключевые слова: миссия, потенциал, возможности, вдохновение, провидение.

Հոդվածը ներկայացվել է խմբագրական խորհուրդ 16.09.2023թ.:

Հոդվածը գրախոսվել է 29.09.2023թ.:

Ընդունվել է տպագրության 17.11.2023թ.:

1.	ԲՆԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ NATURAL SCIENCES ЕСТЕСТВЕННЫЕ НАУКИ
----	---

**ԳԵՂԱՐՔՈՒՆԻՔԻ ՄԱՐԶԻ ԳԱՎԱՌԻ ՏԱՐԱԾԱՇՐՋԱՆԻ
 ՀՈՂԱԿԱԴՂԱՏՐԱՅԻՆ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ, ՀՈՂԱՏԵՍՔԵՐԻ ՈՐԱԿԱԿԱՆ
 ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՉԱՓԱՆԻՇՆԵՐԸ**

ՀՏԴ 631.47

DOI: 10.56246/18294480-2023.15-02

ԱՎԱԳՅԱՆ ՄԱՐՏԻՆ

*ԳՊՀ բնագիտական ֆակուլտետի դեկան,
 գյուղատնտեսական գիտությունների դոկտոր
 էլփոստ՝ avagyanmartin@rambler.ru*

ԷՖԵՆԴՅԱՆ ՊԱՐՈՒՅՐ

*ՀԱԱՀ, տեխնիկական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
 էլփոստ՝ armgeoinfofm@mail.ru*

Հայաստանի լեռնային շրջանների, այդ թվում Սևանի ավազանի վարելահողերը աչքի են ընկնում իրենց ոչ բարելավ ագրոարտադրական հատկություններով ու մելիորատիվ վիճակով, կուլտուրականացման ցածր մակարդակով, անբարելավ ջրաֆիզիկական հատկություններով, որոնք մշակաբույսերի ցածր բերքավորության հիմնական պարճառներից են:

Այսպես հողածածկը խայտաբղետ է և ներկայացված է հողերի գոտիական բազմաթիվ տիպերով, ենթատիպերով ու սեռերով: Բնական պայմանների խայտաբղետությունն իր կնիքն է դրել հողերի բերրիության արտադրական ունակության, դրանց տնտեսական արդյունավետության, հետևաբար հողակադաստրային շրջանացման ու գնահատման վրա:

Հայաստանի Հանրապետության տարածքում բնական լանդշաֆտները վերջին մի քանի տասնամյակների ընթացքում հիմնականում անտրոպոգեն միջամտության, ինչպես նաև համընդհանուր կլիմայափոխության հետևանքով նկատելի փոփոխությունների են ենթարկվել, որն էլ տարածքի զգալի մասում ջրաջերմային ռեժիմների, միկրոկլիմայական պայմանների և հողի բերրիության ցուցանիշների խիստ վատթարացման, հողերի դեգրադացման ու էրոզային գործընթացների կտրուկ ուժեղացման պարճառ է դարձել, որը խիստ բացասաբար է անդրադառնում հողերի բերրիության և մշակաբույսերի բերքավորության վրա:

Կլիմայի սպասվող փոփոխությունները՝ ջերմաստիճանի բարձրացումը, ջրի մաքրելիության նվազումը, արտակարգ այլ երևույթների հաճախականության ու մեծության ավելացումն ավելի կխորացնեն նշված խնդիրները:

Հողերի մելիորատիվ վիճակի ուսումնասիրումը և գնահատումը կունենա կարևոր նշանակություն ոչ միայն հողերի բերրիության բարձրացման, այլ նաև հողակադաստրային գնահատման առումով:

Քանայի բառեր՝ կադաստրային շրջանացում, հողերի մեխանիկական կազմ, հումուս, հողի հզորություն, կլանված կարբոններ:

LAND CADASTRE CHARACTERISTICS OF GAVAR AREA OF GEGHARKUNIK REGION, SOIL QUALITY ASSESSMENT CRITERIA

AVAGYAN MARTIN

Doctor of Agriculture

Dean of the Faculty of Natural Sciences, GSU

e-mail: avagyanmartin@rambler.ru

EFENDYAN PARUYR

Doctor of Technical Sciences, Professor, ANAU

e-mail: armgeoinform@mail.ru

The arable lands of the mountainous regions of Armenia, including the basin of Lake Sevan, are distinguished by their unimproved agricultural production properties and meliorative condition, low level of cultivation, unfavourable physical properties of water, which have become one of the main reasons for the low yield of crops.

Here the soil cover is variegated and many zonal types, subtypes and genera of soil are represented. The diversity of natural conditions has left its mark on the productive capacity of soil fertility, on their economic efficiency, consequently, on the land cadastral zoning and assessment.

Natural landscapes in the territory of the Republic of Armenia have undergone noticeable changes over the past few decades, mainly as a result of anthropogenic intervention, as well as global climate change, which has caused severe deterioration of hydrothermal regimes, microclimate conditions and soil fertility indicators, a sharp intensification of soil degradation and erosion processes in a large part of the territory, which has a very negative impact on soil fertility and crop yields.

Expected climate changes - temperature increase, water availability decrease, increase in frequency and magnitude of other emergency phenomena - will further exacerbate these problems.

The study and assessment of the land meliorative condition will be important not only in terms of increasing the fertility of the land, but also in terms of land cadastral assessment.

Key words: cadastral zoning, soil mechanical composition, humus, soil capacity, adsorbed cations.

ЗЕМЕЛЬНО-КАДАСТРОВАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА ГАВАРСКОГО РЕГИОНА ГЕГАРКУНИКСКОЙ ОБЛАСТИ, КРИТЕРИИ КАЧЕСТВЕННОЙ ОЦЕНКИ ЗЕМЛИ

АВАГЯН МАРТИН

*Доктор сельскохозяйственных наук
Декан факультета естественных наук ГГУ
электронная почта: avagyanmartin@rambler.ru*

ЭФЕНДЯН ПАРУЙР

*Доктор технических наук, профессор НАУА
электронная почта: armgeoinfofm@mail.ru*

Пахотные земли горных районов Армении, в том числе бассейна озера Севан, отличаются своими отрицательными агропроизводственными свойствами и мелиорационным состоянием, низким уровнем культивирования, неблагоприятными водно-физическими свойствами, что стало одной из основных причин низкой урожайности сельскохозяйственных культур.

Здесь рельефный покров разнообразен и представлен многими зональными типами, подтипами и родами почв. Разнообразии природных условий наложило свой отпечаток на продуктивную способность плодородия почв, на их экономическую эффективность, следовательно, на земельно- кадастровое районирование и оценку.

Природные ландшафты на территории Республики Армения за последние несколько десятилетий претерпели заметные изменения, вследствие антропогенного вмешательства, а также глобального изменения климата, что и стало причиной резкого ухудшения гидротермического режима, микроклиматических условий, показателей плодородия почв на значительной части территории, и деградации, резкой интенсификации эрозийных процессов почв, что крайне негативно влияет на плодородие почв и урожайность сельскохозяйственных культур.

Ожидаемые изменения климата - повышение температуры, снижение доступности воды, увеличение частоты и величины других чрезвычайных явлений -еще больше усугубят указанные проблемы.

Изучение и оценка мелиоративного состояния земель будет иметь важное значение не только с точки зрения повышения плодородия земель, но и в плане почвенно-кадастровой оценки.

Ключевые слова: *кадастровая районная обработка, механический состав почв, гумус, мощность почв, адсорбированные катионы.*

Հոդվածը ներկայացվել է խմբագրական խորհուրդ 07.05.2023թ.:

Հոդվածը գրախոսվել է 20.05.2023թ.:

Ընդունվել է տպագրության 17.11.2023թ.:

АДАПТАЦИЯ СТУДЕНТОВ С РАЗЛИЧНЫМ ВЕГЕТАТИВНЫМ ТОНУСОМ К УЧЕБНЫМ И ФИЗИЧЕСКИМ НАГРУЗКАМ

УДК 612.062/796

DOI: 10.56246/18294480-2023.15-03

СИМОНЯН ЛУСИНЕ

*Кандидат медицинских наук, доцент
Государственное образовательное учреждение
высшего образования Московской области
«Государственный социально-гуманитарный университет»
электронная почта: lusinesil@mail.ru*

СИМОНЯН АРМЕН

*Заслуженный деятель науки РА, профессор
Доктор биологических наук, почётный профессор ГГУ
электронная почта: simarmen@mail.ru*

ОГАННИСЯН МАРИНЕ

*Преподаватель кафедры биологии, экологии
и здорового образа жизни ГГУ
электронная почта: marine.hovhannisyam@gsu.am*

С целью изучения адаптации студентов с различным вегетативным тонусом к учебным и физическим нагрузкам проведено исследование вариативности сердечного ритма у 154 студентов обоего пола в возрасте от 18 до 22 лет. У студентов гуманитарного факультета, имеющих сравнительно низкую физическую активность, отмечается напряжение регуляторных систем организма в условиях учебной нагрузки. Это выражается в преобладании симпатической, а иногда и выраженной парасимпатической регуляции, что отражает низкий уровень функциональных резервов для поддержания вегетативного гомеостаза. У студентов физкультурного факультета, имеющих высокую физическую активность, преобладает нормотония, отражающая равновесие парасимпатического и симпатического отделов вегетативной нервной системы.

Для более глубокого изучения особенностей адаптации студентов к учебным и физическим нагрузкам необходимо использовать весь спектр анализа вариативности сердечного ритма с целью оценки как исходного вегетативного тонуса, так и вегетативной реактивности организма. Исследование подтвердило роль систематических физических нагрузок в развитии и расширении функциональных возможностей организма. Это выражается в

преобладании симпатической, а иногда и выраженной парасимпатической регуляции, что отражает низкий уровень функциональных резервов для поддержания вегетативного гомеостаза.

Ключевые слова: вариабельность сердечного ритма, вегетативный тонус, индекс напряжения, студенты, физическая активность.

**ՏԱՐՔԵՐ ՎԵՂԵՏԱՏԻՎ ՏՈՆՈՒՍՈՎ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐԻ
ՀԱՐՄԱՐՎՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԵՎ ՖԻԶԻԿԱԿԱՆ
ԾԱՆՐԱԲԵՌՆՎԱԾՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻՆ**

ՍԻՄՈՆՅԱՆ ԼՈՒՍԻՆԵ

*Մոսկվայի մարզային «Պետրական սոցիալ-հումանիտար
համալսարան» բարձրագույն կրթության
պետական կրթական հաստատություն,
բժշկական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ
էլփոստ՝ lusines1@mail.ru*

ՍԻՄՈՆՅԱՆ ԱՐՄԵՆ

*ՀՀ գիտության վաստակավոր գործիչ, պրոֆեսոր,
կենսաբանական գիտությունների դոկտոր,
ԳՊՀ պատվավոր պրոֆեսոր
էլփոստ՝ simarmen@mail.ru*

ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ ՄԱՐԻՆԵ

*ԳՊՀ կենսաբանության, էկոլոգիայի
և առողջ ապրելակերպի ամբիոնի դասախոս
էլփոստ՝ marine.hovhannisyan@gsu.am*

Տարբեր վեգետատիվ տոնուս ունեցող ուսանողների ուսումնական և ֆիզիկական ծանրաբեռնվածություններին հարմարվողականության ուսումնասիրման նպատակով 18-ից 22 տարեկան երկու սեռերի 154 ուսանողների մոտ անցկացվել է սրտային ռիթմի տատանողականության հետազոտություն: Հումանիտար ֆակուլտետի ուսանողների մոտ, ովքեր ունեն համեմատաբար ցածր ֆիզիկական ակտիվություն, ուսումնական ծանրաբեռնվածության պայմաններում նկատվում է օրգանիզմի կարգավորիչ համակարգերի լարվածություն: Դա դրսևորվում է սիմպաթիկ, երբեմն նաև պարասիմպաթիկ կարգավորման գերակայությամբ, որն արտացոլում է վեգետատիվ հոմեոստազի պահպանման համար ֆունկցիոնալ ռեզերվների ցածր մակարդակ: Ֆիզկուլտուրայի ֆակուլտետի ուսանողների մոտ, ովքեր ունեն ֆիզիկական բարձր ակտիվություն, գերակայում է նորմատոնիան, որը դրսևորվում է վեգետատիվ նյարդային համակարգի պարասիմպաթիկ և սիմպաթիկ բաժինների հավասարակշռությամբ: Ուսումնական և ֆիզիկական ծանրաբեռնվածություններին ուսանողների հարմարվողականության առանձնահատկությունների առավել խորը հետազոտությունների համար անհրաժեշտ է օգտագործել սրտային ռիթմի տատանողականության վերլուծության ամբողջ սպեկտրը ինչպես ելքային վեգետատիվ տոնուսի, այնպես էլ օր-

զանիզմի վեգետատիվ ռեակտիվության գնահատման նպատակով: Հետազոտությունը հաստատեց կանոնավոր ֆիզիկական ծանրաբեռնվածության դերը օրգանիզմի ֆունկցիոնալ հնարավորությունների զարգացման և ընդլայնման գործում: Այն դրսևորվում է սիմպաթիկ, երբեմն նաև արտահայտված պարասիմպաթիկ կարգավորմամբ, ինչն արտացոլում է վեգետատիվ հոմեոստազի պահպանման համար ֆունկցիոնալ ռեզերվների ցածր մակարդակը:

Քանայի բաներ¹ սրբային ռիթմի տարանդականություն, վեգետատիվ տոնուս, լարվածության ինդեքս, ուսանողներ, ֆիզիկական ակտիվություն:

ADAPTATION OF STUDENTS WITH DIFFERENT VEGETATIVE TONE TO ACADEMIC AND PHYSICAL WORKLOADS

SIMONYAN LUSINE

*Doctor of Medical Sciences, Associate Professor,
State Educational Institution of
Higher Education of the Moscow Region
"State Social and Humanitarian University"
e-mail: lusinesil@mail.ru*

SIMONYAN ARMEN

*RA Honoured Scientist, Professor
Doctor of Biology,
Honored Professor of GSU
e-mail: simarmen@mail.ru*

HOVHANNISYAN MARINE

*Lecturer of the Chair of Biology,
Ecology and Healthy Lifestyle, GSU
e-mail: marine.hovhannisyam@gsu.am*

In order to study the adaptation of students with different vegetative tone to academic and physical workloads, a study of heart rate variability was conducted among 154 students of both sexes aged 18 to 22 years. Students of the Faculty of Humanities, who have relatively low physical activity, experience tension in the body's regulatory systems under workload conditions. It is expressed in the predominance of sympathetic and sometimes parasympathetic regulation, which reflects a low level of functional reserves to maintain vegetative homeostasis. Normotonia predominates among the students of the Faculty of Physical Education, who have high physical activity, which reflects the balance of the parasympathetic and sympathetic divisions of the autonomic nervous system.

For a deeper study of the characteristics of students' adaptation to academic and physical workloads, it is necessary to use the entire spectrum of heart rate variability analysis in order to assess both the initial vegetative tone and the vegetative reactivity of the organism. The study confirmed the role of systematic physical activity in the development and expansion of the body's functional capabilities. It is manifested by a

sympathetic, sometimes also by parasympathetic regulation, which reflects the low level of functional reserves for maintaining vegetative homeostasis.

Keywords: *heart rate variability, vegetative tone, stress index, students, physical activity.*

Հոդվածը ներկայացվել է խմբագրական խորհուրդ 23.04.2023թ.:

Հոդվածը գրախոսվել է 10.05.2023թ.:

Ընդունվել է տպագրության 17.11.2023թ.:

ՊՐՈԼԻՆՈՎ ՀԱՐՈՒՍՏ ՊԵՊՏԻԴԻ (ՊՀՊ-1) ԱԶԴԵՑՈՒԹՅՈՒՆԸ
ԱԾԽԱԶՐԱ-ՖՈՍՖԱՏԱՅԻՆ ՓՈԽԱՆԱԿՈՒԹՅԱՆ ՖԵՐՄԵՆՏՆԵՐԻ
ԱԿՏԻՎՈՒԹՅԱՆ ՎՐԱ

ՀՏԴ 577.171.55

DOI: 10.56246/18294480-2023.15-04

ԱՌԱՔԵԼՅԱՆ ԼՅՈՒԴՄԻԼԱ

ՀՀ ԳԱԱ Հ. Բունիայանի անվան
կենսաքիմիայի ինստիտուտի ավագ գիտաշխատող,
կենսաբանական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ, ԳՊՀ պրոֆեսոր
Էլփոստ՝ arakelyanlyudmila@mail.ru

ՍՏԵՓԱՆՅԱՆ ՀԱՍՄԻԿ

ՀՀ ԳԱԱ Հ. Բունիայանի անվան
կենսաքիմիայի ինստիտուտի գիտաշխատող
Էլփոստ՝ stepanyan.hasmik@yahoo

ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ ՄԱՐԻՆԵ

Գավառի պետական համալսարանի
«Կենսաբանության, էկոլոգիայի և առողջ
սպրելակերպի» ամբիոնի դասախոս
Էլփոստ՝ marine.hovhannisyan@gsu.am

ՊԱՐՈՆՅԱՆ ԶՈՅԱ

ՀՀ ԳԱԱ Հ. Բունիայանի անվան
կենսաքիմիայի ինստիտուտի ավագ գիտաշխատող,
կենսաբանական գիտությունների թեկնածու
Էլփոստ՝ aregarpi4@gmail.com

Ուսումնասիրվել են ածխաջրաֆոսֆորային փոխանակության ֆերմենտներ՝
անօրգանական պիրոֆոսֆատազայի (ԱՊՖ), գլիկոգեն ֆոսֆորիլազայի (ԳՖ) և
հիմնային ֆոսֆատազայի (ՀՖ) ակտիվության վրա հիպոթալամոսիզ անջար-
ված պրոլինոլ հարուստ պեպտիդի՝ ՊՀՊ-1-ի փարբեր չափաբաժիններով (23γ և
46γ) ունեցած ազդեցությունը: Հետազոտությունները կատարվել են սպիրակ առ-
նետների փարբեր օրգաններում՝ լյարդ, երիկամներ, ուղեղ, մկաններ: Ըստ սրաց-
ված փվյալների՝ ՊՀՊ-1-ի ազդեցությունը նշված ֆերմենտների ակտիվության
վրա կախված է և՛ պեպտիդի չափաբաժնից, և՛ այն օրգաններից, որոնց հյուս-
վածքներում որոշվել է այն: Այսպես, լյարդի հյուսվածքում ՊՀՊ-1-ի 23γ և 46γ չա-

փաբաժինների դեպքում տեղի է ունենում ՀՖ-ի ակնհայտ ակտիվացում համապատասխանաբար 36 և 25% -ով, իսկ ուղեղի հիմնային ֆոսֆատազը կայուն դիմադրություն է ցուցաբերում պեպտիդի նույն չափաբաժինների ազդեցությանը: Ինչ վերաբերում է ԱՊՖ-ին, ապա լյարդում պեպտիդի բարձր չափաբաժինը ցուցաբերում է ֆերմենտի ակտիվության բարձրացում միջինը 50%-ով, իսկ ցածր չափաբաժինը՝ 15%-ով, այսինքն՝ նկատվում է հստակ կորեյացիա պեպտիդի կոնցենտրացիայի և հերազոտրվող ֆերմենտի ակտիվության միջև: Երիկամային հյուսվածքում ԱՊՖ-ի ակտիվության բարձրացում նկատվում է ՊՀՊ-1-ի բոլոր օգտագործված չափաբաժինների դեպքում:

Պարզվել է նաև, որ ՊՀՊ-1-ը լյարդի և ուղեղի հյուսվածքներից անջատված ԳՖ-ի ակտիվության արգելակիչ է, իսկ մկանային հյուսվածքում, ընդհակառակը, խթանիչ:

Բանալի բառեր՝ պրոլինոլ հարուստ պեպտիդ-1 (ՊՀՊ-1), գլիկոգեն ֆոսֆորիլազա (ԳՖ), հիմնային ֆոսֆատազա (ՀՖ), անօրգանական պիրոֆոսֆատազա (ԱՊՖ)

EFFECT OF PROLINE-RICH PEPTIDE (PRP-1) ON THE ACTIVITY OF CARBOHYDRATE-PHOSPHATE METABOLISM ENZYMES

ARAQELYAN LYUDMILA

*PhD in Biology, Associate professor, GSU Professor
Senior Researcher of H. Buniatyan
Institute of Biochemistry NAS RA
e-mail: arakelyanlyudmila@mail.ru*

STEPANYAN HASMIK

*Researcher of H. Buniatyan Institute of
Biochemistry NAS RA
e-mail: stepanyan.hasmik@yahoo*

HOVHANNISYAN MARINE

*GSU Lecturer of the chair of
Biology, Ecology and Healthy Lifestyle
e-mail: marine.hovhannisyanyan@gsu.am*

PARONYAN ZOYA

*PhD in Biology,
Senior Researcher of H. Buniatyan
Institute of Biochemistry NAS RA
e-mail: aregarpi4@gmail.com*

The activity of inorganic pyrophosphatase (PPi) under the influence of various doses of PRP-1 (23 μ and 46 μ) in the tissues of the liver, kidneys and brain was studied (in vitro). The results obtained showed that a high dose of the peptide increases the activity of the enzyme in the liver by an average of 50%, and a low dose by 15%. An increase in the activity of PPi in the tissues of the kidneys is observed at all doses of PRP-1 used, and in the brain tissue, on the contrary, the activity of the enzyme is inhibited by 36%.

The effect of PRP-1 on alkaline phosphatase (ALP) in the liver, kidneys, and brain has also been studied. In the liver tissue, at the doses of the 23 μ and 46 μ peptides used, the enzyme is activated by 36 and 25%, respectively, and in the brain tissue, ALP is resistant to the same doses of the hypothalamic peptide. As for the kidneys, a low dose of PRP-1 (23 μ) inhibits ALP activity by 27%, and at a double dose (46 μ), the activity of the enzyme remains practically unchanged.

According to the results of studies, it was found that PRP-1 is an inhibitor of glycogen phosphorylase (GP) activity in liver and brain tissues, and an activator in muscle tissue. Determination of the activity of many phosphatases in biological tissues plays an important role in the laboratory diagnosis of various diseases (tuberculosis, lymphogranulomatosis, amyloidosis, prostate cancer, Hurst's disease), and also serves as an indicator of the effectiveness of the treatment of these diseases.

Keywords: *proline rich peptide (PRP-1), glycogen phosphorylase (GP), alkaline phosphatase (ALP), inorganic pyrophosphatase (PPi)*

ВЛИЯНИЕ ПРОЛИНОМ БОГАТОГО ПЕПТИДА (ПБП-1) НА АКТИВНОСТЬ ФЕРМЕНТОВ УГЛЕВОДНО-ФОСФАТНОГО ОБМЕНА

АРАКЕЛЯН ЛЮДМИЛА

*Кандидат биологических наук, доцент, профессор ГГУ
Старший научный сотрудник
Ин-та биохимии им. Р.Бунятыяна НАН РА
электронная почта: arakelyanlyudmila@mail.ru*

СТЕПАНЯН АСМИК

*Научный сотрудник Ин-та биохимии им. Р.Бунятыяна НАН РА
электронная почта: stepanyan.hasmik@yahoo*

ОГАННИСЯН МАРИНЕ

*Преподаватель кафедры биологии,
экологии и здорового образа жизни
электронная почта: marine.hovhannisyan@gsu.am*

ПАРОНЯН ЗОЯ

*Кандидат биологических наук
Старший научный сотрудник
Ин-та биохимии им. Р.Бунятыяна НАН РА
электронная почта: aregarpi4@gmail.com*

Была исследована активность неорганической пирофосфатазы под влиянием различных доз ПБП-1 (23 μ и 46 μ) в тканях печени, почек и головного мозга (*in vitro*). Полученные результаты показали, что высокая доза пептида повышает активность фермента в печени в среднем на 50%, а низкая доза на 15%. Повышение активности неорганической пирофосфатазы в тканях почек наблюдается при всех применяемых

дозах ПБП-1, а в ткани головного мозга, наоборот, активность фермента угнетается на 36%.

Изучалось также влияние ПБП-1 на щелочную фосфатазу (ЩФ) в печени, почках и головном мозге. В ткани печени при используемых дозах пептида 23γ и 46γ наблюдается активация фермента на 36 и 25% соответственно, а в ткани головного мозга ЩФ проявляет устойчивость к действию одних и тех же доз гипоталамического пептида. Что касается почек, то низкая доза ПБП-1 (23γ) подавляет активность ЩФ на 27%, а при удвоенной дозе (46γ) активность фермента практически не изменяется.

По результатам исследований было установлено, что ПБП-1 является ингибитором активности гликоген фосфорилазы в тканях печени и мозга, а в мышечной ткани активатором.

Определение активности многих фосфатаз в биологических тканях играет важную роль в лабораторной диагностике различных заболеваний (туберкулез, лимфогранулематоз, амилоидоз, рак предстательной железы, болезнь Херста), а также служит показателем эффективности лечения этих болезни.

Ключевые слова: пролином богатый пептид (ПБП-1), гликоген фосфорилаза (ГФ), щелочная фосфатаза (ЩФ), неорганическая пирофосфатаза (НПФ).

Հոդվածը ներկայացվել է խմբագրական խորհուրդ 25.05.2023թ.:

Հոդվածը գրախոսվել է 10.06.2023թ.:

Ընդունվել է տպագրության 17.11.2023թ.:

**ԽՈՇՈՐ ԵՂՋԵՐԱՎՈՐ ԿԵՆԴԱՆԻՆԵՐԻ ԹԵԼՅԱԶԻՈՁԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ**

ՀՏԴ 619: 576. 89

DOI: 10.56246/18294480-2023.15-05

ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ ՎԱԼԵՐԻ

ՀԱԱՀ դասախոս,

կենսաբանական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ,

Անասնաբուժական և անասնաբուժության սանիտարական

փորձաքննության հետազոտական կենտրոնի ավագ գիտաշխատող

էլփոստ՝ grigoryanvg@mail.ru

ՀԱԿՈԲՅԱՆ ԱՆՈՒՇ

ՀԱԱՀ դասախոս,

անասնաբուժական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ,

Անասնաբուժական և անասնաբուժության սանիտարական

փորձաքննության հետազոտական կենտրոնի առաջատար գիտաշխատող

էլփոստ՝ akobian.anush@gmail.com

ՊԵՏՐՈՍՅԱՆ ԳԱՅԱՆԵ

ՀԱԱՀ դասախոս,

կենսաբանական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ

Անասնաբուժական և անասնաբուժության սանիտարական

փորձաքննության հետազոտական կենտրոնի գիտաշխատող

էլփոստ՝ gayanemartinovna@gmail.com

ԵՐԻԲԵԿՅԱՆ ՍՊԱՐՏԱԿ

ՀՎԿԱԿ ռեֆերենս լաբորատորիայի նմուշառման

բաժնի պատասխանատու

էլփոստ՝ vivarium2016@mail.ru

ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ ԼԻԱՆԱ

ՀԱԱՀ դասախոս,

անասնաբուժական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ,

Անասնաբուժական և անասնաբուժության սանիտարական

փորձաքննության հետազոտական կենտրոնի տնօրեն

էլփոստ՝ lianagrigoryan7878@mail.ru

Տավարաբուծությունը համարվում է գյուղատնտեսության առաջատար ճյուղերից մեկը և մարդու սննդամթերքի գլխավոր աղբյուրը /միս, կաթ/, վերամշակման, թեթև արդյունաբերության հումքի, բույսերի սնուցման հիմնական մատակարարը:

Խոշոր եղջերավոր կենդանիների թեյազիոզը Հայաստանում տարածված, սակայն քիչ ուսումնասիրված հիվանդություններից է: Տավուշի և Լոռու մարզերի մի շարք մանր գյուղացիական տնտեսություններում հետազոտվել են 567 փարբեր սեռահասակային խմբերի պատկանող կենդանիներ տարվա բոլոր եղանակներին: Հետազոտված կենդանիներից 108-ի մոտ /19,3%/ հայտնաբերվել են թեյազիայի հարուցիչներ, որոնք եղել են 2 տեսակ՝ *Thelazia rhodesi* և *Thelazia gulosa*: Հիվանդության նկատմամբ առավել ընկալունակ են մինչև 1 փարեկան մատղաշները, իսկ 3 փարեկանից բարձր հասակ ունեցող կենդանիները շատ քիչ են վարակվում: Որպես օրինաչափություն՝ վարակված կենդանիների մոտ ախտահարվում է հիմնականում 1 աչքը, միայն 18-ի մոտ /16,7%/ ախտահարվել են 2 աչքերը:

Հիվանդ կենդանիների քանակը հետզհետե ավելանում է և իր գագաթնակետին է հասնում մայիսի վերջերից մինչև սեպտեմբեր ամիսը: Մատղաշների մոտ էքսպենսիվությունը հասնում է 58,4%-ի, իսկ հասակավորների մոտ՝ մինչև 13,1%: Այնուհետև սկսվում է հիվանդ կենդանիների քանակի նվազում. աշնանը հասնում է 5,3%-ի, իսկ ձմռանը՝ 0,2%: Չարնանը սկսվում է հիվանդ կենդանիների քանակի աճ՝ հասնելով մինչև 4.21%-ի, որը կապված է կենդանիներին արտրավայր տեղափոխելու և միջանկյալ տերերի՝ զոոֆիլ ճանճերի քանակի ավելացման հետ:

Քանալի բառեր՝ թեյազիոզ, կենդանիներ, Տավուշ, Լոռի, աչք, հարուցիչ:

THELAZIASIS OF CATTLE IN THE REPUBLIC OF ARMENIA

GRIGORYAN VALERI

*Senior Researcher of the Scientific Center for Veterinary Medicine and
Veterinary Sanitary Expertise*

PhD in Biological Sciences, Associate Professor

ANAU lecturer

e-mail: grigoryanvg@mail.ru

HAKOBYAN ANUSH

PhD in Veterinary Sciences, Associate Professor

*Leading Researcher of the Scientific Center for Veterinary Medicine and
Veterinary Sanitary Expertise*

ANAU lecturer

e-mail: akobian.anush@gmail.com

PETROSYAN GAYANE

PhD in Biological Sciences, Associate Professor

*Researcher of the Scientific Center for Veterinary Medicine and
Veterinary Sanitary Expertise*

ANAU lecturer

e-mail: gayanemartinovna@gmail.com

YERIBEKYAN SPARTAK

Responsible for the Sampling Department

of the NCDC Reference Laboratory

e-mail: vivarium2016@mail.ru

GRIGORYAN LIANA

PhD in Veterinary Sciences, Associate Professor

Director of the Veterinary Medicine and Veterinary

Sanitary Examination Research Center

e-mail: lianagrigroryan7878@mail.ru

Cattle breeding is considered one of the leading branches of agriculture and serves as a primary source of human food (meat, milk), plays a crucial role in supplying plant nutrition, in processing raw materials for light industry.

Cattle Thelaziasis is one of the widespread but little studied diseases in Armenia. In a number of small farms of Tavush and Lori marzes, 567 animals belonging to different age groups were examined in all seasons of the year. 108 of the examined animals /19.3%/ were found to have Thelazia pathogens, which were of 2 species: Thelazia rhodesi and Thelazia gulosa. Cubs up to 1 year old are most susceptible to the disease, and animals older than 3 years are rarely infected. As a rule, in infected animals, mainly 1 eye is affected, only 18 /16.7%/ have 2 eyes affected.

The number of sick animals gradually increases and reaches its peak from late May to September. Extensivity in young animals reaches 58.4%, while in adults - up to 13.1%. Then the number of sick animals decreases, reaching 5.3% in autumn and 0.2% in winter. In spring, the number of sick animals increases, reaching up to 4.21%, which is associated with the transfer of animals to pasture and an increase in the number of intermediate hosts, such as zoophilic flies.

Keywords: *Thelaziasis, animals, Tavush, Lori, eye, pathogen.*

ТЕЛЯЗИОЗ КРУПНОГО РОГАТОГО СКОТА В РЕСПУБЛИКЕ АРМЕНИЯ

ГРИГОРЯН ВАЛЕРИЙ

Старший научный сотрудник Научного центра ветеринарной и

ветеринарно-санитарной экспертизы

Кандидат биологических наук, доцент

Преподаватель АНАУ

электронная почта: grigoryanvgv@mail.ru

АКОПЯН АНУШ

Ведущий научный сотрудник Научного центра ветеринарной

и ветеринарно-санитарной экспертизы

Кандидат ветеринарных наук, доцент

Преподаватель АНАУ

электронная почта: akobian.anush@gmail.com

ПЕТРОСЯН ГАЯНЕ

*Научный сотрудник Научного центра ветеринарной и
ветеринарно-санитарной экспертизы
Кандидат биологических наук, доцент*

Преподаватель АНАУ

электронная почта: gayanemartinovna@gmail.com

ЕРИБЕКЯН СПАРТАК

*Ответственный за пробоотборный отдел
референс-лаборатории АО*

электронная почта: vivarium2016@mail.ru

ГРИГОРЯН ЛИАНА

*Кандидат ветеринарных наук, доцент
Директор Научно-исследовательского центра ветеринарной и
ветеринарно-санитарной экспертизы*

электронная почта: lianagrigoryan7878@mail.ru

Скотоводство считается одной из ведущих отраслей сельского хозяйства и является основным источником пищи человека (мясо, молоко), переработки, сырья для легкой промышленности, основным поставщиком питания растений.

Телязиоз крупного рогатого скота является одним из широко распространённых, но малоизученных заболеваний в Армении. В ряде мелких хозяйств Тавушской и Лорийской областей во все сезоны года обследовано 567 животных, принадлежащих к разным возрастным группам. У 108 обследованных животных /19,3%/ выявлены возбудители *Thelazia* 2-х видов: *Thelazia rhodesi* и *Thelazia gulosa*. Наиболее подвержены заболеванию детеныши до 1 года, редко заражаются животные старше 3 лет. Как правило, у инфицированных животных поражается преимущественно 1 глаз, только у 18 (16,7%) поражаются 2 глаза.

Число больных животных постепенно увеличивается и достигает пика с конца мая по сентябрь. Экстенсивность у молодняка достигает 58,4%, а у взрослых – до 13,1%. Затем количество больных животных начинает снижаться, достигая 5,3% осенью и 0,2% зимой. Весной начинается увеличение числа больных животных, достигающее до 4,21%, что связано с переводом животных на пастбище и увеличением числа промежуточных хозяев – зоофильных мух.

Ключевые слова: *телязиоз, животные, Тавуш, Лори, глаз, возбудитель.*

Հոդվածը ներկայացվել է խմբագրական խորհուրդ 05.05.2023թ.:

Հոդվածը գրախոսվել է 14.05.2023թ.:

Ընդունվել է տպագրության 17.11.2023թ.:

ԹՌՉՈՒՆՆԵՐԻ ԿԼՈԱՑԻՏԸ ԵՎ ԱՌԱՋԱՅՄԱՆ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐԸ

ՀՏԴ 619: 576. 89

DOI: 10.56246/18294480-2023.15-06

ՀԱԿՈՔՅԱՆ ԱՆՈՒՇ

ՀԱԱՀ դասախոս,

*անասնաբուժական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ,
Անասնաբուժական և անասնաբուժության սանիտարական
փորձաքննության հետազոտական կենտրոնի առաջատար գիտաշխատող
էլփոստ՝ akobian.anush@gmail.com*

ՊԵՏՐՈՍՅԱՆ ԳԱՅԱՆԵ

ՀԱԱՀ դասախոս,

*կենսաբանական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ,
Անասնաբուժական և անասնաբուժության սանիտարական
փորձաքննության հետազոտական կենտրոնի գիտաշխատող
էլփոստ՝ gayanemartinovna@gmail.com*

ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ ՎԱԼԵՐԻ

ՀԱԱՀ դասախոս,

*կենսաբանական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ,
Անասնաբուժական և անասնաբուժության սանիտարական
փորձաքննության հետազոտական կենտրոնի ավագ գիտաշխատող
էլփոստ՝ grigoryanvgv@mail.ru*

ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ ԼԻԱՆԱ

ՀԱԱՀ դասախոս,

*անասնաբուժական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ,
Անասնաբուժական և անասնաբուժության սանիտարական
փորձաքննության հետազոտական կենտրոնի տնօրեն
էլփոստ՝ lianagrigoryan7878@mail.ru*

Հոդվածում ներկայացված է հավերի կլոացիտի տարածվածությունը Երևան քաղաքի Էրեբունի վարչական շրջանի Ջրաշեն գյուղի մասնավոր թռչնաբուժական տնտեսությունում: Հիվանդությունն արձանագրվել է տարվա բոլոր եղանակներին, սակայն հիվանդացության դեպքերը բարձր են եղել հատկապես գարնան ամիսներին /էքսպոնենսիվությունը 14,54%/: Ախտորոշման համալիր եղանակը իր

մեջ ընդգրկել է նաև նախակլինիկական նշանների շրջանում գտնվող հավերի արյան կենսաքիմիական հետազոտությունը, որի արդյունքները համեմատվել են նույն տնտեսության առողջ հավերի համանման ցուցանիշների հետ: Հետազոտությունների արդյունքում արձանագրվել է ինչպես սպիրակուցային (միզաթթու), այնպես էլ հանքային փոխանակությունը (հիմնային ֆոսֆատազայի ակտիվություն) բնութագրող ցուցանիշների բարձրացում, որը հնարավորություն է տալիս հաստատելու, որ կլոացիտի էթիոլոգիայի հիմքում ընկած է կերային գործոնը՝ սպիրակուցային ծագման կերերի մեծաքանակ օգտագործումը:

Միակողմանի կերակրումը, կերերում հանքային նյութերի և վիտամինների անբավարար քանակությունը հանգեցրել են նյութափոխանակության խանգարմանը, որի հետևանքով ձևավորված մեծ քանակությամբ միզաթթվային աղերը գրգռել են կլոակայի լորձաթաղանթը՝ պատճառ դառնալով ինչպես շճակաբարային, այնպես էլ ֆիբրինոզային բորբոքմանը: Ֆիզիոլոգիական նորմաներից կենսաքիմիական ցուցանիշների տեղաշարժը հիվանդության սկզբնական շրջանում կրում է հետադարձ բնույթ և համարվում է ախտածին ազդակներին տրված օրգանիզմի գործառական-հարմարվողական պատասխանը: Բուժկանխարգելիչ միջոցառումների իրականացման, ինչպես նաև կերերի որակի բարձրացման պայմաններում ախտաբանական պրոցեսները կդադարեն զարգանալ, և օրգանների ախտահարված բջիջները աստիճանաբար կվերականգնեն իրենց ֆունկցիան:

Բանալի բառեր՝ Cloacitis, թռչնաբուժական տնտեսություն, կենսաքիմիական հետազոտություն, կերային գործոն:

CLOACITIS IN BIRDS AND THE CAUSES OF ITS PROGRESSION

HAKOBYAN ANUSH

*PhD in Veterinary Sciences, Associate Professor
Leading Researcher of the Scientific Center for Veterinary Medicine and
Veterinary Sanitary Expertise
ANAU lecturer
e-mail: akobian.anush@gmail.com*

PETROSYAN GAYANE

*PhD in Biological Sciences, Associate Professor
Researcher of the Scientific Center for Veterinary Medicine and
Veterinary Sanitary Expertise
ANAU lecturer
e-mail: gayanemartinovna@gmail.com*

GRIGORYAN VALERY

*Senior Researcher of the Scientific Center for Veterinary Medicine and
Veterinary Sanitary Expertise
PhD in Biological Sciences, Associate Professor
ANAU lecturer
e-mail: grigoryanvg@mail.ru*

GRIGORYAN LIANA

*PhD in Veterinary Sciences, Associate Professor
Director of the Veterinary Medicine and Veterinary
Sanitary Examination Research Center
e-mail: lianagrigroryan7878@mail.ru*

The article presents the prevalence of cloacitis in chickens in the private poultry farm of Jrashen village, Erebuni administrative district, Yerevan. The disease was recorded in all seasons of the year, but the incidence rate was especially high in spring months /extensiveness 14.54%. The complex method of diagnosis also included the biochemical examination of the blood of chickens during the pre-clinical stage of the disease, the results of which were compared with similar indicators of healthy chickens from the same farm. As a result of research, an increase in indicators characterizing both protein (uric acid) and mineral metabolism (basic phosphatase activity) was recorded, which suggests that the etiology of cloacitis is based on the nutritional factor - the large consumption of protein-based feed.

One-sided feeding, insufficient amount of minerals and vitamins in feed led to metabolic disorder, as a result of which large amount of uric acid salts formed irritated the mucous membrane of the cloaca, causing both pharyngeal and fibrinous inflammation. The movement of biochemical indicators from physiological norms, during the initial stage of the disease, has a retrograde nature and is considered a functional-adaptive response of the organism to pathogenic stimuli. In the conditions of the implementation of preventive measures, as well as the improvement of the quality of feed, the pathological processes will stop developing and the affected cells of the organs will gradually restore their function.

Keywords: *Cloacitis, poultry farming, biochemical research, feed factor*

КЛОАЦИТ У ПТИЦ И ПРИЧИНЫ ЕГО ПРОГРЕССА

АКОПЯН АНУШ

*Ведущий научный сотрудник Научного центра ветеринарной
и ветеринарно-санитарной экспертизы
Кандидат ветеринарных наук, доцент
Преподаватель АНАУ
электронная почта: akobian.anush@gmail.com*

ПЕТРОСЯН ГАЯНЕ

*Научный сотрудник Научного центра ветеринарной и
ветеринарно-санитарной экспертизы
Кандидат биологических наук, доцент
Преподаватель АНАУ
электронная почта: gayanemartinovna@gmail.com*

ГРИГОРЯН ВАЛЕРИЙ

*Старший научный сотрудник Научного центра ветеринарной и ветеринарно-санитарной экспертизы
Кандидат биологических наук, доцент*

Преподаватель АНАУ

электронная почта: grigoryanvgv@mail.ru

ГРИГОРЯН ЛИАНА

Кандидат ветеринарных наук, доцент

Директор Научно-исследовательского центра ветеринарной и ветеринарно-санитарной экспертизы

электронная почта: lianagrigroryan7878@mail.ru

В статье представлена распространенность клоацита у кур в частной птицефабрике села Джрашен, административного района Эребуни, г. Ереван. Заболевание регистрировалось во все сезоны года, но особенно высока заболеваемость в весенние месяцы /экстенсивность 14,54%. В комплексный метод диагностики также входило биохимическое исследование крови цыплят в период до клинических признаков, результаты которого сравнивали с аналогичными показателями здоровых цыплят того же хозяйства. В результате исследований зафиксировано увеличение показателей, характеризующих как белковый (мочевая кислота), так и минеральный обмен (активность основной фосфатазы), что позволяет утверждать, что в основе этиологии клоацидоза лежит кормовой фактор - большое потребление кормов белкового происхождения.

Одностороннее кормление, недостаточное количество минеральных веществ и витаминов в кормах приводили к нарушению обмена веществ, в результате чего образовавшееся большое количество солей мочевой кислоты раздражало слизистую оболочку клоаки, вызывая как глоточное, так и фибринозное воспаление.

Движение биохимических показателей от физиологических норм в начальном периоде заболевания носит ретроградный характер и рассматривается как функционально-приспособительная реакция организма на патогенные раздражители. В условиях проведения профилактических мероприятий, а также улучшения качества кормов патологические процессы перестанут развиваться и пораженные клетки органов будут постепенно восстанавливать свою функцию.

Ключевые слова: *клоацит, птицеводство, биохимические исследования, кормовой фактор.*

Հոդվածը ներկայացվել է խմբագրական խորհուրդ 05.05.2023թ.:

Հոդվածը գրախոսվել է 20.05.2023թ.:

Ընդունվել է տպագրության 17.11.2023թ.:

ՀՀ ԼԵՌՆԱՄԱՐԳԱԳԵՏՆԱՅԻՆ ԳՈՏՈՒ ՀԱԶՎԱԳՅՈՒՏ
ԲՈՒՍԱՏԵՍԱԿՆԵՐԻ ՊԱՀՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ՌԻՍԿԵՐԻ ԳՆԱՀԱՏՈՒՄԸ
ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄԱՐԶԻ ՕՐԻՆԱԿՈՎ

ՀՏԴ 581.93/479.25

DOI: 10.56246/18294480-2023.15-07

ԵՂԻԱԶԱՐՅԱՆ ԳՈՒՐԳԵՆ

Հայաստանի ազգային ագրարային համալսարան,
ջրային և հողային ռեսուրսների կառավարման ամբիոնի վարիչ,
գյուղատնտեսական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
Էլփոստի՝ sfwmrc@yahoo.com

ԹՈՎՄԱՍՅԱՆ ԳԱԳԻԿ

Հայաստանի ազգային ագրարային համալսարան,
բուսաբուծության և հողագիտության ամբիոնի վարիչ,
գյուղատնտեսական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ
Էլփոստի՝ g.tovmasyan66@gmail.com

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄՅԱՆ ԱՐՄԻՆԵ

Հայաստանի ազգային ագրարային համալսարան,
ջրային և հողային ռեսուրսների կառավարման
ամբիոնի մասնագետ, ասպիրանտ
Էլփոստի՝ armhamb@mail.ru

Հեղափոխության նպատակն է վերհանել ՀՀ վարչական տարածքի լեռնա-մարգագետնային գոտում հազվագյուտ բուսատեսակների պահպանման ռիսկերը, քարտեզագրել դրանք, տարածական տվյալների բազայի հիման վրա ըստ բույսերի տեսակների և տարածման արեալների բացահայտել առավել խոցելի տարածքները և կատարել դրանց համեմատական վերլուծություն: Առավել հրատապ պահպանության կարիք ունեցող տարածքները քարտեզագրվել են՝ հաշվի առնելով կենսաբազմազանությամբ հարուստ կետերը: Կենսաբազմազանության ռիսկերի գնահատումը կատարվել է՝ հաշվի առնելով հողօգտագործման համակարգը, հողերի նպատակային և գործառնական նշանակությունը, հողի նկատմամբ սեփականության իրավունքը և կլիմայի փոփոխության հնարավոր ազդեցությունը: Գրաֆիկական եղանակով ուսումնասիրվել են ՀՀ լեռնամարգագետնային գոտում 20 բուսատեսակների խոցելի տարածքները և ռիսկային առանձնահատկությունները: Սյունիքի մարզում 8 հազ-վագյուտ բուսատեսակների համար, այդ թվում գազ Պրիլիպկոյի (*Astragalus prilipkoanus* Grossh.) սիսեռ անապոյիական (*Cicer anatolicum*), բանպոտ նիզականման (*Polystichum lonchitis* (L.) Roth), գազ Սաղանլուղի (*Astragalus saganlugensis*), պոպուլիկ օղակադիր (*Corydalis verticillaris* DC.), վարդակակաչ *Unսնովսկու* (*Tulipa sosnovskyi*

**Achverdov & Mirzoeva), բրոմոպսիս Ջանգեզուրի (*Bromopsis zangezura Oganisian*)
և սոխ եգորովայի (*Allium egorovae M.V.Agab. & Ogan.*), կատարվել է տեղաբաշխ-
ման քանակական և որակական գնահատում բնակավայրերի նկատմամբ:**

Բանալի բառեր՝ փարածական տվյալներ, հազվագյուտ բույսեր, պահպանման
նիսկեր, քարտեզագրություն:

RISK ASSESSMENT FOR THE CONSERVATION OF RARE PLANT SPECIES OF THE MOUNTAIN MEADOW ZONE OF THE RA ON THE EXAMPLE OF SYUNIK REGION

YEGHIAZARYAN GURGEN

*Doctor of Agricultural Science, Professor,
Head of Chair of Water and Soil Resources Management,
Armenian National Agrarian University
e-mail: sfwmrc@yahoo.com*

TOVMASYAN GAGIK

*PhD in Agricultural Sciences, Associate Professor,
Head of Chair of Crop Cultivation and Soil Science,
Armenian National Agrarian University
e-mail: g.tovmasyan66@gmail.com*

HAMBARZUMYAN ARMINE

*Post graduate student
Specialist of the Chair of Water and Soil Resources Management,
Armenian National Agrarian University
e-mail: armhamb@mail.ru*

The purpose of the research is to identify the risks of conservation of rare plant species in the mountain meadow zone of the administrative territory of the RA, to map them, to identify the most vulnerable areas based on the spatial database according to plant types and distribution areas, and to perform a comparative analysis of them.

Based on the spatial database, the areas in most urgent need of conservation were mapped, taking into account the biodiversity hotspots. Biodiversity risk assessment was conducted, considering the land use system, the purpose and operational significance of the land, land ownership rights, and the potential impact of climate change. Vulnerable areas and risky features of 20 plant species in the mountain meadow zone of the RA were studied graphically.

In Syunik region, a quantitative and qualitative assessment of the distribution of eight rare plant species in relation to habitats was conducted. These species include *Astragalus prilipkoanus* Grossh., *Cicer anatolicum*, *Polystichum lonchitis* (L.) Roth, *Astragalus saganlugensis*, *Corydalis verticillaris* DC, *Tulipa sosnovskyi* Achverdov & Mirzoeva, *Bromopsis zangezura* Oganisian, and *Allium egorovae* M. V. Agab. & Ogan.

Keywords: *Spatial data, rare plants, conservation risks, mapping.*

ОЦЕНКА РИСКОВ СОХРАНЕНИЯ РЕДКИХ ВИДОВ РАСТЕНИЙ ГОРНО-ЛУГОВОЙ ЗОНЫ РА НА ПРИМЕРЕ СЮНИКСКОЙ ОБЛАСТИ

ЕГИАЗАРЯН ГУРГЕН

*Доктор сельскохозяйственных наук, профессор
Заведующий кафедрой управления водными и земельными ресурсами
Национального аграрного университета Армении
электронная почта: sfwmrc@yahoo.com*

ТОВМАСЯН ГАГИК

*Кандидат сельскохозяйственных наук, доцент
Заведующий кафедрой растениеводства и почвоведения
Национального аграрного университета Армении
электронная почта: g.tovmasyan66@gmail.com*

АМБАРЦУМЯН АРМИНЕ

*Специалист кафедры управления водными
и земельными ресурсами
Аспирант
Национального аграрного университета Армении
электронная почта: armhamb@mail.ru*

Цель исследования - выявить риски сохранения редких видов растений в горно-луговой зоне административной территории РА, нанести их на карту, выявить наиболее уязвимые участки на основе пространственной базы данных по типам растений и ареалам распространения и провести их сравнительный анализ. На основе пространственной базы данных были нанесены на карту территории, наиболее остро нуждающиеся в сохранении, с учетом очагов биоразнообразия. Оценка риска для биоразнообразия проводилась с учетом системы землепользования, назначения и эксплуатационной важности земли, прав собственности на землю и потенциального воздействия изменения климата. Графически изучены уязвимые участки и опасные свойства 20 видов растений горно-луговой зоны РА. В Сюникской области для 8 редких видов растений, в том числе *Astragalus prilipkoanus* Grossh., *Cicer anatolicum*, *Polystichum lonchitis* (L.) Roth, *Astragalus saganlugensis*, *Corydalis verticillaris* DC.), *Tulipa sosnovskyi* Achverdov & Mirzoeva, *Bromopsis zangezura* Oganisian и *Allium egorovae* M. V. Agab. Ogan., проведена количественная и качественная оценка их распределения по местообитаниям.

Ключевые слова: *Пространственные данные, редкие растения, природоохранные риски, картография.*

Հոդվածը ներկայացվել է խմբագրական խորհուրդ 15.04.2023թ.:

Հոդվածը գրախոսվել է 19.04.2023թ.:

Ընդունվել է տպագրության 17.11.2023թ.:

ՏԱՎՈՒՇԻ ՄԱՐԶԻ ԳՅՈՒՂԱԿԱՆ ՏԱՐԱԲՆԱԿԵՑՄԱՆ ՇԱՐԺԸՆԹԱՑԻ
ԱՐԴԻ ՄԻՏՈՒՄՆԵՐԸ ԵՎ ԱՌԿԱ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ¹

ՀՏԴ 711.132

DOI: 10.56246/18294480-2023.15-08

ՊՈՏՈՍՅԱՆ ԱԿՍԵԼ

ԵՊՀ Իջևանի մասնաճյուղ,
աշխարհագրական գիտությունների թեկնածու, պրոֆեսոր
Էլիոսյա՝ a.potosyan@ysu.am

ՍԱՖԱՐՅԱՆ ՍՎԵՏԱ

ԵՊՀ Իջևանի մասնաճյուղի տնտեսագիտության ֆակուլտետ,
տոլորիզմի կառավարման և մշակութաբանության ամբիոնի դասախոս
Էլիոսյա՝ sveta.safaryan@ysu.am

ՍԱՐԻԲԵԿՅԱՆ ԻՆՆԱ

ԵՊՀ Իջևանի մասնաճյուղի տնտեսագիտության ֆակուլտետի
«Զբոսաշրջություն» մասնագիտության 4-րդ կուրսի ուսանողուհի
Էլիոսյա՝ i.saribekyan@list.ru

**Տարաբնակեցման մեջ տեղի ունեցող փոփոխությունները և զարգացման մի-
տումներն իրենց անմիջական և միջնորդավորված ազդեցությունն են թողնում ա-
ռանձին տարածքների, շրջանների և երկրների տնտեսության տարբեր ճյուղերի
զարգացման և հասարակության տարածքային կազմակերպման վրա: Վերջին-
ներս առանձնահատուկ գծերով է դրսևորվում լեռնային երկրներում և նրա առան-
ձին տարածաշրջաններում, մասնավորապես ՀՀ սահմանամերձ Տավուշի մար-
զում:**

**Տավուշի մարզի գյուղական տարաբնակեցման խնդիրներն առավել արդիա-
կան են դարձել հատկապես անկախության տարիներին, երբ դրանց զարգացու-
մը, ամրացումը, կայունացումը, սոցիալ-տնտեսական հիմնախնդիրների լուծումը
դարձան պետության համար ռազմավարական կարևոր խնդիրներ: 2020թ. հայր-
նի իրադարձություններից հետո ՀՀ սահմանամերձ տարածքների, այդ թվում
նաև Տավուշի մարզի գյուղական տարածքների և տարաբնակեցման համակարգի
կատարելագործումը համարվում են մեր երկրի անվտանգային համակարգի ա-
պահովման կարևոր բաղադրիչներից մեկը:**

¹ Աշխատանքն իրականացվել է ԵՊՀ Իջևանի մասնաճյուղի «Տավուշի մարզի գյուղական տարաբնակեցման զարգացման արդի միտումները և առկա հիմնախնդիրները» դրամա-
շնորհային նախագծի շրջանակներում:

Տավուշի մարզի գյուղական բնակավայրերի առկա հիմնախնդիրների լուծումը կախված է փարբեր գործոններից: Դրանց թվում առանձնահատուկ նշանակություն ունի նաև մարզի գյուղական տարաբնակեցումը, մասնավորապես վերջինիս զարգացման, գյուղական բնակչության թվի շարժընթացը և վերափոխության արդի միտումները, առկա հիմնախնդիրների բացահայտումը և լուծման ուղիների մատնանշումը:

Հոդվածում փրված է Տավուշի մարզի գյուղական տարաբնակեցման ձևավորման և զարգացման վերլուծությունը: Քննարկվել են մարզի գյուղական բնակչության, բնակավայրերի թվի և վերափոխության ցուցանիշների շարժընթացի հարցերը և դրանցով պայմանավորված հիմնախնդիրները:

Բանալի բառեր՝ Տավուշի մարզ, գյուղական տարաբնակեցում, գյուղական բնակչություն և բնակավայրեր, շարժընթացի միտումներ, բնակչության վերափոխություն, հիմնախնդիրներ:

CURRENT TENDENCIES AND MAIN PROBLEMS OF RURAL SETTLEMENT DYNAMICS IN TAVUSH REGION

POTOSYAN AKSEL

*PhD in Geographical Sciences,
Professor of YSU Ijevan Branch
e-mail: a.potosyan@ysu.am*

SAFARYAN SVETA

*Lecturer of the Chair of Tourism Management and Cultural Studies,
Faculty of Economics, YSU Ijevan Branch
e-mail: sveta.safaryan@ysu.am*

SARIBEKYAN INNA

*4th-year student of the Tourism Specialty
at the Faculty of Economics of YSU Ijevan Branch
e-mail: i.saribekyan@list.ru*

Changes and development tendencies in settlement patterns have direct and indirect effect upon the distinct territories, regions, various economic sectors and territorial organization of the society. These changes are most uniquely manifested in mountainous countries and their individual regions, particularly in Tavush region of the Republic of Armenia.

The problems of rural settlement in Tavush region became more relevant especially during the years of independence, when their development, strengthening, stabilization, overcoming socio-economic challenges became a strategic issue for the state. Following the military conflicts in 2020, enhancing the infrastructure of border territories in the

Republic of Armenia, particularly the rural areas in the Tavush region, is viewed as a crucial element in fortifying the national security framework.

The solution of the existing problems of the rural settlements of Tavush region depends on various factors, with particular emphasis on the development of these settlements, dynamics of rural population number and reproduction, identifying the existing problems and pointing out ways of solution.

The analysis of rural settlement pattern formation and development of Tavush region is carried out in the article. The dynamics of rural settlements, population numbers, reproduction indicators, and the associated problems have been discussed.

Keywords: *Tavush region, rural settlement, rural population and residents, dynamic tendencies, population reproduction, problems.*

СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ И ОСНОВНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СЕЛЬСКОГО РАССЕЛЕНИЯ В ТАВУШСКОЙ ОБЛАСТИ

ПОТОСЯН АКСЕЛЬ

*кандидат географических наук,
профессор Иджеванского филиала ЕГУ
электронная почта: a.potosyan@ysu.am*

САФАРЯН СВЕТА

*преподаватель кафедры туристического менеджмента и культурологии
экономического факультета ИФ ЕГУ
электронная почта: sveta.safaryan@ysu.am*

САРИБЕКЯН ИННА

*Студентка 4 курса отделения "Туризм"
экономического факультета ИФ ЕГУ.
электронная почта: i.saribekyan@list.ru*

Изменения и тенденции развития расселения оказывают прямое и косвенное влияние на развитие различных отраслей хозяйства отдельных территорий, областей и стран, а также на территориальную организацию общества. Эти изменения наиболее своеобразно проявляются в горных странах и их отдельных регионах, в частности, в Тавушской области Республики Армения.

Проблемы сельского расселения Тавушской области стали более актуальными особенно в годы независимости, когда их развитие, укрепление, стабилизация, решение социально-экономических проблем приобрели стратегическую важность для государства. После известных событий 2020 года совершенствование системы расселения приграничных населенных пунктов РА, в том числе сельских районов Тавушской области, считается одной из важных составляющих обеспечения системы безопасности нашей страны.

Решение существующих проблем сельских поселений Тавушского марза зависит от различных факторов, среди которых особое значение имеет сельское расселение: динамика развития расселения, численность сельского населения, современные

тенденции воспроизводства, выявление существующих проблем и указание путей их решения.

В статье проводится анализ формирования и развития сельского расселения в Тавушской области. Рассмотрены вопросы динамики сельского населения области, количества населенных пунктов и показателей воспроизводства, а также обусловленные ими проблемы.

Ключевые слова: *Тавушская область, сельское переселение, сельское население и жители, тенденции, воспроизводство населения, проблемы.*

Հոդվածը ներկայացվել է խմբագրական խորհուրդ 07.05.2023թ.:

Հոդվածը գրախոսվել է 12.05.2023թ.:

Ընդունվել է տպագրության 17.11.2023թ.:

ՄԱԿՐՈՍԿՈՊԻԿ ՄՆԿԵՐԻ ԿԻՐԱՌՄԱՆ ՀԵՌԱՆԿԱՐՆԵՐԸ
ԿՈՍՄԵՏՈԼՈԳԻԱՅՈՒՄ

ՀՏԴ 582.28

DOI: 10.56246/18294480-2023.15-09

ՔԱԴԱԼՅԱՆ ՍՈՒՍԱՆՆԱ

Երևանի պետական համալսարանի
կենսաբանության ինստիտուտի
սնկերի կենսաբանության և կենսատեխնոլոգիայի
լաբորատորիայի վարիչ,
կենսաբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
Էլփոսոս: s.badalyan@ysu.am

ՂԱՐԻՔՅԱՆ ՆԱՐԻՆԵ

Երևանի պետական համալսարանի
կենսաբանության ինստիտուտի
սնկերի կենսաբանության և կենսատեխնոլոգիայի
լաբորատորիա,
կենսաբանական գիտությունների թեկնածու,
ավագ գիտաշխատող
Էլփոսոս՝ ngharibyan@ysu.am

Մակրոսկոպիկ սնկերը կամ մակրոմիցետները (բաժին Basidiomycota, դաս Agaricomycetes և բաժին Ascomycota, դաս Pezizomycetes) վաղուց են հայտնի մարդկությանը իրենց բարձր սննդային արժեքով և դեղաբանական հատկություններով: Ուրելի սնկերի և դեղասնկերի պոզամարմիններն ու միցելիումը հարուստ են ոչ միայն սպիրակուցներով, այլև համարվում են β -գլուկանների, թիամինի, ռիբոֆլավինի, նիացինի, սելենիումի և մի շարք այլ կենսաակտիվ միացությունների բնական աղբյուր: Սնկերը սինթեզում են նաև ալկալոիդներ, ֆենոլներ, ֆլավոնոիդներ, ստերոիդային և փերպենային միացություններ, որոնք օժտված են դեղաբանական և կոսմետիկ ազդեցություններով (հակաբորբոքային, հակաօքսիդանտային, ճառագայթապաշտպան, ռեգեներացնող, սնուցող, խոնավեցնող և այլն): Ներկայումս փարբեր կարգաբանական և էկոլոգիական խմբերին պատկանող մակրոսկոպիկ բազիդիալ և պայուսակավոր ուրելի սնկերն ու դեղասնկերը մեծ հետաքրքրություն են ներկայացնում արտադրողների կողմից և լայնորեն կիրառվում են ժամանակակից կենսատեխնոլոգիայի խնամքի միջոցների կենսաբաղադրամաս, նույնպես բարձր է: Հայաստանի փարածքում նկարագրված են

մակրոսկոպիկ սնկերի 19 տեսակներ, որոնք օժտված են կոսմետիկ ներուժով: Սնկային կենսառեսուրսների հետազա ուսումնասիրումը, մաքուր կոկտորանների հավաքածուների ստեղծումն ու պահպանումը անհրաժեշտ են ոչ միայն սնկերի կենսաբանական առանձնահատկությունների ուսումնասիրման, այլև կենսափոխան-լոգիական աճեցման և միկոկոսմետոլոգիայի հետազա զարգացման համար:

Բանալի բառեր՝ մակրոսկոպիկ սնկեր, դեղասնկեր, կենսաակտիվ միացություններ, կոսմետիկ միջոցներ:

PERSPECTIVES OF USAGE OF MACROFUNGI IN COSMETOLOGY

BADALYAN SUSANNA

*Doctor of Biological Sciences, Professor
Head of Laboratory of Fungal Biology and Biotechnology,
Institute of Biology, Yerevan State University
e-mail: s.badalyan@ysu.am*

GHARIBYAN NARINE

*PhD in Biological Sciences, Senior Researcher,
Laboratory of Fungal Biology and Biotechnology,
Institute of Biology, Yerevan State University
e-mail: ngharibyan@ysu.am*

Macroscopic fungi, or macromycetes, which belong to the phylum Basidiomycota (class Agaricomycetes) and phylum Ascomycota (class Pezizomycetes), are well-known for their high nutritional value and pharmacological properties. Mycelium and fruiting bodies of wild and cultivated edible and medicinal mushrooms, as natural source of bioactive compounds (β -glucans, terpenoids, phenolics, alkaloids, thiamine, riboflavin, niacin, proteins, melanin, selenium, etc.) with medicinal and cosmetic effects (anti-inflammatory, immunomodulatory, antimicrobial, antioxidant, anti-radiation, regenerating, moisturizing, nourishing, etc.) are widely used to develop various biotech products. Presently, edible and medicinal mushrooms from different taxonomic and ecological groups are of great interest in the production of anti-aging cosmetic products. Currently, 19 species of mushrooms, as potential source of cosmetic bio-ingredients were identified in the territory of Armenia. The study of mushroom resources, the creation and storage of pure cultures of mushroom collections open up wide opportunities for their biotechnological cultivation and the development of mycosmetology in Armenia.

Keywords: *macrofungi, medicinal mushrooms, bioactive compounds, cosmetic products.*

О ПЕРСПЕКТИВЕ ПРИМЕНЕНИЯ МАКРОСКОПИЧЕСКИХ ГРИБОВ В КОСМЕТОЛОГИИ

БАДАЛЯН СУСАННА

*Доктор биологических наук, профессор
Заведующая лабораторией биологии и биотехнологии грибов
Ереванский государственный университет, Институт биологии
e-mail: s.badalyan@ysu.am*

ГАРИБЯН НАРИНЕ

*Кандидат биологических наук, старший научный сотрудник
Лаборатория биологии и биотехнологии грибов
Ереванский государственный университет, Институт биологии
e-mail: ngharibyan@ysu.am*

Макроскопические грибы или макромицеты (отдел Basidiomycota, класс Agaricomycetes и отдел Ascomycota, класс Pezizomycetes) известны своей высокой пищевой ценностью и лекарственными свойствами. Съедобные и лекарственные грибы, являясь природным источником белка, витаминов и микроэлементов, синтезируют также биоактивные соединения (алкалоиды, фенолы, терпеноиды, меланиновые и каротиноидные пигменты и др.), обладающие терапевтическим действием (противовоспалительное, антиоксидантное, радиопротекторное, регенерирующее) и успешно используются для получения различных биотехпродуктов. В настоящее время грибы представляют особый интерес и в производстве косметических средств ухода за кожей с питательными и антивозрастными свойствами. Содержащиеся в плодовых телах и мицелии грибов антиоксиданты, пигменты и витаминов (тиамин, рибофлавин, токоферол) способствуют восстановлению эластичности и упругости кожи и защищают ее от неблагоприятного воздействия внешней среды. В Армении насчитывается 19 видов грибов, которые являются потенциальным источником получения косметических средств. Исследование природных ресурсов, создание и хранение чистых культур коллекций грибов открывают широкие возможности для их биотехнологического культивирования и развития микокосметологии в Армении.

Ключевые слова: макромицеты, лекарственные грибы, биоактивные соединения, косметические средства.

Հոդվածը ներկայացվել է խմբագրական խորհուրդ 04.09.2023թ.:

Հոդվածը գրախոսվել է 17.09.2023թ.:

Ընդունվել է տպագրության 17.11.2023թ.:

2.	ՖԻԶԻԿԱՄԱԹԵՄԱՏԻԿԱԿԱՆ ԵՎ ՏԵԽՆԻԿԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ PHYSICAL, MATHEMATICAL AND TECHNICAL SCIENCES ФИЗИКО-МАТЕМАТИЧЕСКИЕ И ТЕХНИЧЕСКИЕ НАУКИ
----	--

**ОБ ИЗГИБЕ УПРУГИХ БАЛОК НА УПРУГО-ПОЛЗУЧЕМ ОСНОВАНИИ
ПОПЕРЕЧНЫМИ И ПРОДОЛЬНЫМИ СИЛАМИ**

УДК 539.3

DOI: 10.56246/18294480-2023.15-10

КУТУЗЯН НЕЛЛИ

*Кандидат физико-математических наук, доцент
Проректор Гаварского государственного университета
электронная почта: nkutuzyan@gmail.com*

ШЕКЯН ЛАВРЕНТИЙ

*Член корреспондент инженерной Академии Армении,
доктор физико-математических наук, профессор
электронная почта: lshekyan@mail.ru*

Приведены результаты теоретического исследования контактных задач теории ползучести об изгибе поперечными и продольными силами упругих балок на упруго-ползучем основании. Исследование проведено при совместном применении теории упругих пластин и оболочек С.П. Тимошенко [1] об изгибе балок (пластин при цилиндрическом изгибе), находящихся под одновременном действии поперечных (изгибающих) и продольных (сжимающих или растягивающих) осевых сил, а также теории наследственной ползучести Н.Х. Арутюняна [2] с учётом старения материала основания.

Проблемы, связанные с исследованием конструкций, лежащих на деформируемом основании, представляют собой одну из сложных и наиболее интересных задач механики. Обширные классы задач об изгибе тонкостенных элементов в виде балок, плит, оболочек на деформируемых основаниях различных форм и в рамках различных физических допущений, тесно примыкают к классическим контактным задачам теории упругости, пластичности и ползучести. Такие задачи, ввиду их актуальности и практической значимости, стали предметом исследования многих авторов, в частности [3,4].

Рассматриваемые здесь задачи формулированы в виде линейного интегрального уравнения относительно нормальных контактных давлений, действующих в области контакта основания и балок. Оно представляет собой сингулярное интегральное уравнение (СИУ) по пространственной координате и интегральное уравнение Вольтерра (ИУВ) по времени [5]. Эффективное решение указанного СИУ получено путем непосредственного применения к ним численно-аналитического метода [6], основанного на формулах Гаусса для интегралов типа Коши и обычных интегралов с привлечением математического аппарата многочленов Чебышева. Решение указанного ИУВ представлено резольвентой ядра ползучести [2].

Ключевые слова: изгиб упругих балок, упруго-ползучее основание, поперечные и продольные силы, контактное давление.

**ԱՌԱՋԳԱԿԱՆ-ՍՈՂԱՑՈՂ ՀԻՄՔԻ ՎՐԱ ԱՌԱՋԳԱԿԱՆ ՀԵԾԱՆՆԵՐԻ ԾՎՈՒՄԸ
ԼԱՅՆԱԿԱՆ ԵՎ ԵՐԿԱՅՆԱԿԱՆ ՈՒԺԵՐՈՎ**

ԿՈՒՏՈՒԶՅԱՆ ՆԵԼԼԻ

*Գավառի պետական համալսարանի պրոռեկտոր,
ֆիզիկամաթեմատիկական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ
էլիոսյա՝ nkutuzyan@gmail.com*

ՇԵԿՅԱՆ ԼԱՎՐԵՆՏԻ

*ՀՀ ՃԱ թղթ. անդամ, ֆիզմաթ գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
էլիոսյա՝ lshekyan@mail.ru*

Բերված են առաձգական-սողացող հիմքի վրա առաձգական հեծանների լայնական և երկայնական ուժերով ճկման վերաբերյալ սողքի տեսության կոնտակտային խնդիրների տեսական ուսումնասիրության արդյունքները: Ուսումնասիրությունն իրականացվել է՝ համատեղ կիրառելով Ս. Պ. Տիմոչենկոյի՝ լայնական (ծռող) և երկայնական (սեղմող կամ ձգող) ուժերի միաժամանակյա ազդեցությամբ հեծանների ճկման (սալերի գլանաձև ճկման) վերաբերյալ թաղանթների և սալերի տեսությունը, ինչպես նաև Ն. Խ. Հարությունյանի՝ սողքի ժառանգականության տեսությունը՝ հիմքի նյութի ծերացման հաշվառմամբ:

Դեֆորմացվող հիմքի վրա ընկած կառույցների ուսումնասիրության հետ կապված խնդիրները մեխանիկայի ամենաբարդ և ամենահետաքրքիր խնդիրներից են: Տարբեր ձևեր ունեցող դեֆորմացվող հիմքերի վրա հեծանների, սալերի, թաղանթների տեսքով և տարբեր ֆիզիկական ենթադրություններով բարակ պատերով տարրերի ճկման խնդիրների լայն դասերը սերտորեն կապված են առաձգականության, պլաստիկության և սողքի տեսության դասական կոնտակտային խնդիրների հետ: Այդպիսի խնդիրներն իրենց արդիականության և գործնական նշանակության պատճառով դարձել են բազմաթիվ հեղինակների ուսումնասիրության առարկա, մասնավորապես [3,4]:

Այստեղ դիտարկված խնդիրները ձևակերպված են գծային ինտեգրալ հավասարման տեսքով առաձգական-սողացող հիմքի և առաձգական հեծանների միջև համան տարածքում գործող հպակային ճնշումների նկատմամբ: Այն հանդիսանում է սինգուլյար ինտեգրալ հավասարում (ՍԻՀ)՝ ըստ տարածական կոորդինատի, և Վոլտերայի ինտեգրալ հավասարում (ՎԻՀ)՝ ըստ ժամանակի [5]: Նշված ՍԻՀ-ի արդյունավետ լուծումը ստացվել է նրա վրա ուղղակիորեն կիրառելով թվային-վերլուծական մեթոդը [6]՝ հիմնված Կոշիի տիպի ինտեգրալների և սովորական ինտեգրալների՝ Գաուսի բանաձևերի վրա՝ օգտագործելով Չեբիշևի բազմանդամների մաթեմատիկական ապարատը: Նշված ՎԻՀ-ի լուծումը ներկայացված է սողքի կորիզի ռեզուլվենտայի միջոցով [2]:

Քանայի քառեր՝ առաձգական հեծաններ, ճկում, առաձգական-սողացող հիմք, լայնական և երկայնական ուժեր, հպակային ճնշումներ:

ON BENDING OF ELASTIC BEAMS ON ELASTIC-CREEPING BASE BY TRANSVERSE AND LONGITUDINAL FORCES

KUTUZYAN NELLI

*PhD in Physical and Mathematical Sciences, Associate Professor
Vice-Rector of Gavar State University
e-mail: nkutuzyan@gmail.com*

SHEKYAN LAVRENTI

*Doctor of Physical and Mathematical Sciences, Professor
Corresponding Member of the Engineering Academy of Armenia,
e-mail: lshekyan@mail.ru*

The results of a theoretical study that examines how linearly deformable beams placed on an elastic-creeping foundation respond when subjected to both transverse and longitudinal forces in the context of creep theory are presented.

The study was carried out with the joint application of the theory of elastic plates and shells by S.P. Timoshenko [1] about the bending of beams (plates in cylindrical bending) under the simultaneous action of transverse (bending) and longitudinal (compressive or tensile) axial forces, as well as the theory of hereditary creep by N.Kh. Harutyunyan [2], taking into account base material aging.

The problems associated with the study of structures lying on a deformable foundation are one of the most urgent, complex and most interesting problems in mechanics. Extensive classes of problems involving the bending of thin-walled elements such as beams, plates, shells on deformable foundations of various shapes and under various physical assumptions are closely adjacent to the classical contact problems of the theory of elasticity, plasticity and creep. Such problems, due to their relevance and practical significance, have become the subject of research by many authors, in particular [3,4].

The problems considered here are formulated in the form of a linear integral equation with respect to the contact pressures acting in the area of contact between the elastic-creeping base and elastic beams. It is a singular integral equation in spatial coordinate, and a Volterra integral equation (VIE) in time [5]. An effective solution of the indicated SIE was obtained by directly applying to them the numerical-analytical method [6], based on the Gauss formulas for Cauchy-type integrals and ordinary integrals, using the mathematical apparatus of Chebyshev polynomials. The solution of the specified VIE is represented by the creep kernel resolvent [2].

Keywords: *elastic beams, bending, elastic-creeping base, transverse and longitudinal forces, contact pressures.*

Հոդվածը ներկայացվել է խմբագրական խորհուրդ 15.01.2023թ.:

Հոդվածը գրախոսվել է 02.02.2023թ.:

Ընդունվել է տպագրության 17.11.2023թ.:

ОБ ОДНОЙ МАТЕМАТИЧЕСКОЙ МОДЕЛИ КОМПЬЮТЕРНЫХ СЕТЕЙ

УДК 512

DOI: 10.56246/18294480-2023.15-11

АБРАМЯН ЛИАНА

*Кандидат физико-математических наук, доцент
Преподаватель Арцахского государственного университета
электронная почта: liana_abrahamyan@mau.ru*

ГРИГОРЯН КОРЮН

*Начальник отдела телекоммуникационных технологий
и естественных наук ГНУ
электронная почта: Koryun.gr@gmail.com*

НУРИДЖАНЯН АРМЕН

*Преподаватель кафедры телекоммуникационных технологий
и естественных наук ГНУ
электронная почта: armen.n72@mail.ru*

Одна из основных потребностей человека потребность в общении. Универсальным средством общения являются коммуникации, обеспечивающие передачу информации с помощью современных средств связи, включающих компьютер. Общая схема передачи информации такова: источник информации канал связи приемник (получатель) информации. Основными устройствами для быстрой передачи информации на большие расстояния в настоящее время являются телеграф, радио, телефон, телевизионный передатчик, телекоммуникационные сети на базе вычислительных систем. Передача информации между компьютерами существует с самого момента возникновения ЭВМ. Она позволяет организовать совместную работу отдельных компьютеров, решать одну задачу с помощью нескольких компьютеров, совместно использовать ресурсы и решать множество других проблем. Под компьютерной сетью понимают комплекс аппаратных и программных средств, предназначенных для обмена информацией и доступа пользователей к единым ресурсам сети. Основное назначение компьютерных сетей обеспечить совместный доступ пользователей к информации (базам данных, документам и т.д.) и ресурсам (жесткие диски, принтеры, накопители CD-ROM, модемы, выход в глобальную сеть и т.д.). Цель статьи построение математической модели компьютерных сетей с использованием математических методов.

Ключевые слова: компьютерная сеть, топология, граф, комбинаторика.

ՀԱՄԱԿԱՐԳՉԱՅԻՆ ՑԱՆՑԵՐԻ ՄԻ ՄԱԹԵՄԱՏԻԿԱԿԱՆ ՄՈՂԵԼԻ ՄԱՍԻՆ

ԱՐՐԱՀԱՄՅԱՆ ԼԻԱՆԱ

*Արցախի պետական համալսարանի դասախոս,
Ֆիզիկամաթեմատիկական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ,
էլիոսյր՝ liana_abrahamyan@mau.ru*

ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ ԿՈՐՅՈՒՆ

*Սպեկիանակերպի «Գրիգոր Նարեկացի» համալսարանի
հեռահաղորդակցության տեխնոլոգիաների և
բնական գիտությունների բաժնի պետ
էլիոսյր՝ Koryun.gr@gmail.com*

ՆՈՒՐԻԶԱՆՅԱՆ ԱՐՄԵՆ

*Սպեկիանակերպի «Գրիգոր Նարեկացի» համալսարանի
հեռահաղորդակցության տեխնոլոգիաների և
բնական գիտությունների ամբիոնի դասախոս
էլիոսյր՝ armen.n72@mail.ru*

Մարդու հիմնական կարիքներից մեկը հաղորդակցության կարիքն է: Հաղորդակցությունը ունիվերսալ միջոց է, որն ապահովում է տեղեկատվության փոխանցումը ժամանակակից կապի միջոցների, այդ թվում՝ համակարգչի միջոցով: Տեղեկատվության փոխանցման ընդհանուր սխեման հետևյալն է՝ տեղեկատվության աղբյուր-կապի ալիք-տեղեկատվության ստացող (ստացող): Մեծ հեռավորությունների վրա տեղեկատվության արագ փոխանցման հիմնական սարքերը ներկայումս հեռագրային, ռադիո, հեռախոսային, հեռուստատեսային հաղորդիչ և համակարգչային համակարգերի վրա հիմնված հեռահաղորդակ-ցության ցանցերն են: Համակարգիչների միջև տեղեկատվության փոխանցումը գոյություն է ունեցել համակարգչի ստեղծման սկզբից: Այն թույլ է տալիս կազմակերպել համատեղ աշխատանք՝ առանձին համակարգիչների, լուծել մեկ խնդիր մի քանի համակարգիչների օգնությամբ, կիսել ռեսուրսները և լուծել բազմաթիվ այլ խնդիրներ: Համակարգչային ցանցը հասկացվում է որպես ապարատային և ծրագրային ապահովման մի շարք, որոնք նախատեսված են տեղեկատվության փոխանակման և օգտվողներին ընդհանուր ցանցային ռեսուրսներ մուտք գործելու համար: Համակարգչային ցանցերի հիմնական նպատակն է օգտատերերին ապահովել տեղեկատվության (տվյալների բազաներ, փաստաթղթեր և այլն) և ռեսուրսների (կոշտ սկավառակներ, տախիչներ, CD-ROM կրիչներ, մոդեմներ, գլոբալ ցանց և այլն) համատեղ հասանելիություն: Հոդվածի նպատակն է համակարգչային ցանցերի մաթեմատիկական մեթոդներով մաթեմատիկական մոդելի կառուցումն է:

***Բանալի բառեր՝** համակարգիչ, ցանց, տոպոլոգիա, գրաֆ, կոմբինատորիկա:*

ON A MATHEMATICAL MODEL OF COMPUTER NETWORKS

ABRAHAMYAN LIANA

PhD in Physics and Mathematics, Associate Professor,

*Lecturer of Artsakh State University
e-mail: liana_abrahamyan@mau.ru*

GRIGORYAN KORYUN

*Head of the department of Telecommunication Technologies
and Natural Sciences, Grigor Narekatsi University, Stepanakert
e-mail: Koryun.gr@gmail.com*

NURIJANYAN ARMEN

*Lecturer at the department of Telecommunication Technologies
and Natural Sciences, Grigor Narekatsi University, Stepanakert
e-mail: armen.n72@mail.ru*

One of the basic human needs is the need for communication. Communication is a universal tool of interaction, which enables the transmission of information through modern means of communication, including computers. The general information transmission scheme is as follows: the source of information, the communication channel, and the recipient (receiver) of information. The main devices for the rapid transmission of information over long distances are currently the telegraph, radio, telephone, television transmitter, and telecommunication networks based on computer systems. The transfer of information between computers has existed since the very beginning of the computer. It allows you to organize joint work of separate computers, solve a single task with the help of several computers, share resources and addressing numerous other issues. A computer network is understood as a set of hardware and software designed to exchange information and access users to common network resources. The main purpose of computer networks is to provide users with joint access to information (databases, documents, etc.) and resources (hard drives, printers, CD-ROM drives, modems, access to the global network, etc.). The purpose of the article is to build a mathematical model of computer networks using mathematical methods.

Keywords: *Computer, network, topology, graph, combinatorics.*

Հոդվածը ներկայացվել է խմբագրական խորհուրդ 20.05.2023թ.:

Հոդվածը գրախոսվել է 03.06.2023թ.:

Ընդունվել է տպագրության 17.11.2023թ.:

OBJECT DETECTION VIA ALTERNATIVE TRANSFORMER

UDC 004.855.5

DOI: 10.56246/18294480-2023.15-12

NEYCHEV RADOSLAV

*PhD in Technical Sciences,
Moscow institute of Physics and Technology
Deputy head of the department of Machine Learning
e-mail: radoslav.neychev@gmail.com*

STEPANYAN ARMAN

*PhD student of the Department of Machine Learning and Digital Humanities,
Phystech School of Applied Mathematics and Computer Science, MIPT
Slash.Digital GmbH, Chief Technical Officer
e-mail: stepanyan.aa@phystech.edu*

Transformer is a great building block for state-of-the-art models for every direction in artificial intelligence (AI). In natural language processing, GPT3 is one of the leading language models, and its fine-tuning leads to the creation of automation products in various fields (chatting, analysis of data, content generation, etc.). In computer vision, it is DALLEE-2 with its fantastic capability to generate realistic art images with the desired style. In reinforcement learning (RL) decision transformers [1] are widely used and achieve great results in such RL baseline games as ATARI, Key-To-Door tasks, etc. Even though modern transformer blocks for end-to-end object detection tasks converge very slowly, which makes the training process computationally hard. We introduce alternative transformers improving architecture and training process, reducing convergence and training time with achieving same results in object detection tasks. Training process is parallelized, and a loss function is modified to increase model's capability in multiple tasks. Finally, this architecture can be used as a building block in other models, improving their performance.

Keywords: *Transformer, controlled training, reinforcement learning, loss function, deep learning, encoder, decoder, feature map, decision making, fine-tuning.*

ՕԲՅԵԿՏԻ ՀԱՅՏՆԱԲԵՐՈՒՄ ԱՅԼԸՆՏՐԱՆՔԱՅԻՆ ՏՐԱՆՏՖՈՐՄԵՐԻ ՄԻՋՈՑՈՎ

ՆԵՅՉԵՎ ՌԱԴՈՍԼԱՎ

Մոսկվայի ֆիզիկատեխնիկական համալսարանի

մեքենայական ուսուցման ամբիոնի վարիչ,
փեխնիկական գիտությունների թեկնածու
էլիոս ֆոն րադոսլավ Նեյչև radoslav.neychev@gmail.com

ՍՏԵՓԱՆՅԱՆ ԱՐՄԱՆ

«Սլեշ. Դիջիթալ» ՍՊԸ փեխնիկական փնտրեն,

Մոսկվայի ֆիզիկափեխնիկական ինստիտուտի կիրառական մաթեմատիկայի
և ինֆորմատիկայի դպրոց,

մեքենայական ուսուցման և թվային հումանիտար
գիտությունների ամբիոնի ասպիրանտ ֆ
էլիոս ֆոն փեյսթեյն stepanyan.aa@phystech.edu

Տրանսֆորմերը հիանալի կառուցվածքային բլոկ է ժամանակակից մոդելների, արհեստական ինտելեկտի (AI) բոլոր ուղղությունների համար: Բնական լեզվի մշակման մեջ GPT3-ը առաջատար լեզուների մոդելներից է, և դրա ճշգրտումը հանգեցնում է տարբեր ոլորտներում ավտոմատացման արտադրանքների ստեղծմանը (չաթ, տվյալների վերլուծություն, բովանդակության ստեղծում և այլն): Համակարգչային տեսողության մեջ դա DALLE-2-ն է՝ ցանկալի ոճով իրատեսական արվեստի պատկերներ ստեղծելու իր զարմանալի ունակությամբ: Ուժեղացման ուսուցման մեջ (RL) որոշման տրանսֆորմերները ([1]) լայնորեն օգտագործվում են և մեծ արդյունքների են հասնում այնպիսի RL ելակետային խաղերում, ինչպիսիք են ATARI-ը, Key-To-Door առաջադրանքները և այլն: Չնայած ժամանակակից տրանսֆորմատորային բլոկները ծայրից ծայր օբյեկտների հայտնաբերման առաջադրանքների համար միանում են շատ դանդաղ, որը հաշվողականորեն դժվարացնում է վերապատրաստման գործընթացը: Մենք ներկայացնում ենք այլընտրանքային տրանսֆորմերներ, որոնք բարելավում են կառուցումը և մարզելու գործընթացը՝ նվազեցնելով կոնվերգենցիան և ուսուցման ժամանակը, ձեռք բերելով նույն արդյունքները օբյեկտների հայտնաբերման առաջադրանքներում: Ուսուցման գործընթացը զուգահեռացվում է, և կորստի ֆունկցիան փոփոխվում է՝ մեծացնելու մոդելի կարողությունը բազմաթիվ առաջադրանքներում: Ի վերջո, այս ճարտարապետությունն ինքնին կարող է օգտագործվել որպես շինանյութ այլ մոդելներում՝ բարելավելով դրանց կատարումը:

Բանալի բառեր՝ տրանսֆորմեր, վերահսկվող ուսուցում, ուժեղացման ուսուցում, կորստի ֆունկցիա, խորը ուսուցում, կողավորիչ, ապակողավորիչ, խաղարկային քարտեզ, որոշումների կայացում, ճշգրտում:

ОБНАРУЖЕНИЕ ОБЪЕКТОВ ЧЕРЕЗ АЛЬТЕРНАТИВНЫЙ ТРАНСФОРМЕР

НЕЙЧЕВ РАДОСЛАВ

Кандидат технических наук

Заместитель заведующего кафедрой машинного обучения

Московского физико-технического института

электронная почта: radoslav.neychev@gmail.com

СТЕПАНЯН АՐՄԱՆ

Аспирант кафедры машинного обучения

*и цифровой гуманитаристики физтех - школы
прикладной математики и информатики МФТИ
Технический директор ООО “Слэш.Диджитал”
электронная почта: stepanyan.ad@phystech.edu*

Трансформер - отличный строительный блок для современных моделей по всем направлениям в области искусственного интеллекта (ИИ). В обработке естественного языка GPT3 является одной из ведущих языковых моделей, и ее тонкая настройка приводит к созданию продуктов автоматизации в различных областях (общение, анализ данных, генерация контента и т. д.). В области компьютерного зрения это DALL E-2 с его удивительной способностью генерировать реалистичные художественные изображения в желаемом стиле по описанию. В обучении с подкреплением (RL) трансформеры решений ([1]) широко используются и достигают отличных результатов в таких базовых играх RL, как ATARI, задачи Key-To-Door и т. д. Несмотря на это, современные блоки трансформеров для сквозных задач обнаружения объектов сходятся очень медленно, что усложняет процесс обучения с точки зрения вычислений. Мы вводим альтернативные трансформеры, улучшающие архитектуру и процесс обучения, сокращающие сходимость и время обучения с достижением тех же результатов в задачах обнаружения объектов. Процесс обучения распараллелен, а функция потерь изменена, чтобы повысить способность модели в выполнении нескольких задач. Наконец, сама эта архитектура может быть использована в качестве строительного блока в других моделях для повышения их производительности.

Ключевые слова: трансформер, контролируемое обучение, обучение с подкреплением, функция потерь, глубокое обучение, кодировщик, декодер, карта признаков, принятие решений, тонкая настройка.

Հոդվածը ներկայացվել է խմբագրական խորհուրդ 17.02.2023թ.:

Հոդվածը գրախոսվել է 04.03.2023թ.:

Ընդունվել է տպագրության 17.11.2023թ.:

ԷԼԵԿՏՐՈՆԱՅԻՆ ՍԻՆԵՄԱՆԵՐԻ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ
ՄԵՔԵՆԱՅԱԿԱՆ ՀԱՇՎԱՐԿԸ ՀԱՆԳՈՒՑԱՅԻՆ ՊՈՏԵՆՑԻԱԼՆԵՐԻ
ՄԵԹՈԴՈՎ

ՀՏԴ 004.67

DOI: 10.56246/18294480-2023.15-13

ՀԱԿՈՐՅԱՆ ՄԱՄԻԿՈՆ

տեխնիկական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ
Գավառի պետական համալսարանի դասախոս
էլիոստ' hakopyan.mamikon@mail.ru

Հոդվածում ներկայացվում է էլեկտրոնային սխեմաների վերլուծությունը և մեքենայական հաշվարկը հանգուցային պոպենցիալների մեթոդով, որի հիմքում ընկած են շղթաների տեսությունը և հավասարումների լուծման մաթեմատիկական ու մեքենայական մեթոդները:

Էլեկտրոնային սխեմաների վերլուծության համար նկարագրող հավասարումները կարելի է գրել՝ օգտվելով Կիրիսիոֆի 1-ին և 2-րդ օրենքներից և լուծելով այդ հավասարումները՝ ստանալ մեզ հետաքրքրող պարամետրերի արժեքները: Սակայն սխեմաների բարդացմանը զուգընթաց դժվարանում է այդ հավասարումների կազմման և լուծման գործընթացը:

Կիրառելով մատրիցային հանրահաշվի հայտնի մեթոդները՝ սխեման բնութագրվում, վերլուծվում և լուծում է ստանում իր մատրիցավեկտորական պարամետրերով:

Մեքենայական հաշվարկների ժամանակ առավել հարմար է օգտագործել հանգուցային պոպենցիալների մեթոդը, քանի որ էլեկտրոնային սխեմաների առանալիզի և հաշվարկի այլ մեթոդների համեմատ հավասարումների քանակը մեծ մասամբ քիչ է ստացվում: Մեքենայական հաշվարկի համար սխեմայի ներկայացման ամենահասարակ և հարմար ձևերից է աղյուսակային նկարագրությունը՝ որպես հանգույց-ճյուղ միացումներ:

Հանգուցային պոպենցիալների մեթոդը էլեկտրոնային սխեմաների վերլուծության և հաշվարկի այլ մեթոդների համեմատ առավել արդիական է, և սխեմայի հաշվարկը ստացվում է բավականին ճշգրիտ:

Հոդվածում բերված են նաև օրինակներ MatLab ծրագրային համակարգով մատրիցի ծրագրավորման և դրա հետ գործողություններ կատարելու սկզբունքների ներկայացմամբ:

Բանալի բառեր՝ էլեկտրոնային սխեմա, շղթաների տեսություն, հանգուցային պոպենցիալների մեթոդ, մատրիցային հանրահաշիվ, մեքենայական հաշվարկ, ալգորիթմ:

ANALYSIS OF ELECTRONIC CIRCUITS AND MECHANICAL CALCULATION BY THE METHOD OF NODAL POTENTIALS

HAKOBYAN MAMIKON

PhD in Technical Sciences, Associate Professor

Lecturer of GSU

e-mail: hakopyan.mamikon@mail.ru

The article deals with the analysis of electronic circuits and mechanical calculation by the method of nodal potentials, which is based on the theory of circuits, mathematical and mechanical methods for solving equations.

Equations for the analysis of electronic circuits can be written using Kirchhoff's 1st and 2nd laws, and by solving these equations we can obtain the values of the parameters we are interested in. However, along with the complexity of the circuits, the process of drawing up and solving these equations becomes difficult.

Using well-known methods of matrix algebra, the circuit is characterized, analyzed and solved with its matrix vector parameters.

In mechanical calculations, it is more convenient to use the method of nodal potentials, since the number of equations is mostly less than other methods of analysis and calculation of electronic circuits. One of the simplest and most convenient forms of circuit representation for mechanical calculation is table description as node/branch connection.

The method of nodal potentials is more up-to-date compared with other methods of analysis and calculation of electronic circuits and the calculation of the circuit is quite accurate.

Examples of programming a matrix with MatLab software system and the principles of performing operations with it are also given in the article.

Keywords: *Electronic circuit, circuit theory, nodal potential method, Matrix Algebra, mechanical calculation, algorithm.*

АНАЛИЗ ЭЛЕКТРОННЫХ СХЕМ И МЕХАНИЧЕСКИЙ РАСЧЕТ МЕТОДОМ УЗЛОВЫХ ПОТЕНЦИАЛОВ

АКОПЯН МАМИКОН

Кандидат технических наук, доцент

Преподаватель ГГУ

электронная почта: hakopyan.mamikon@mail.ru

В статье представлен анализ электронных схем и механический расчет методом узловых потенциалов, в основе которого лежит теория цепей, математические и механические методы решения уравнений.

Используя известные методы матричной алгебры, схема охарактеризована, проанализирована и решена по своим матрично- векторным параметрам.

В механических расчетах удобнее использовать метод узловых потенциалов, так как по сравнению с другими методами анализа и расчета электронных схем, количество уравнений, как правило, меньше. Метод узловых потенциалов более широко используется, чем другие методы анализа и расчета электронных схем, и является современным.

В статье также приводятся примеры программирования матрицы с программной системой MatLab и с изложением принципов выполнения операций с ней.

Ключевые слова: электронная схема, теория цепей, метод узловых потенциалов, матричная алгебра, машинный расчет, алгоритм.

Հողվածը ներկայացվել է խմբագրական խորհուրդ 17.02.2023թ.:

Հողվածը գրախոսվել է 27.02.2023թ.:

Ընդունվել է տպագրության 17.11.2023թ.:

ՏԱՐԱԾԱԿԱՆ ՏՎՅԱԼՆԵՐԻ ՓՈԽԳՈՐԾՈՒՆԱԿՈՒԹՅԱՆԸ ՄԻՏՎԱԾ
ԱՇԽԱՐՀԱՏԱՐԱԾԱԿԱՆ ՎԵԲ ԾԱՌԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՀԱՄԵՄԱՏԱԿԱՆ
ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆ

ՀՏԴ 528.91

DOI: 10.56246/18294480-2023.15-14

ՊԵՏՐՈՍՅԱՆ ՄԱՐԻԱՄ

Երևանի պետական համալսարանի
աշխարհագրության և երկրաբանության
ֆակուլտետի ասպիրանտ
էլփոստ՝ mariam.petrosyan1@ysu.am

Տարածական փոփոխությունների ենթակառուցվածքի հիմնական մարտահրավերներից մեկն աշխարհագրության փոփոխությունների փոխադրման միջև փոխգործունակության ապահովումն է: Այս մարտահրավերը լուծելու և տարածական փոփոխությունների փոխանակման և օգտագործման գործընթացն առավել արդյունավետ իրականացնելու նպատակով մշակվել են մի շարք աշխարհագրական Web ծառայություններ: Գոյություն ունեցող աշխարհագրական ծառայություններից յուրաքանչյուրն ունի բնորոշ Web առանձնահատկություններ, ուժեղ և թույլ կողմեր, ուստի Ազգային տարածական փոփոխությունների ենթակառուցվածքի ստեղծման և ներդրման գործընթացը պահանջում է աշխարհագրական Web ծառայությունների մանրակրկիտ ուսումնասիրություն և հետազոտություն:

Հոդվածը ներկայացնում է առավել հաճախ օգտագործվող աշխարհագրական Web ծառայությունների համեմատական վերլուծության արդյունքները և գնահատում է տարածական փոփոխությունների փոխգործունակության խթանման գործում դրանց ունեցած արդյունավետությունը, որի արդյունքում ներկայացվել են աշխարհագրական Web ծառայությունների առավելություններն ու սահմանափակումները՝ կախված տարածական փոփոխությունների տեսակից և փոխգործունակության պահանջներից:

Հոդվածն ընդգծում է այն գաղափարը, որ Ազգային տարածական փոփոխությունների ենթակառուցվածքում աշխարհագրական Web ծառայության ընտրությունը պետք է հիմնված լինի տարածական փոփոխությունների փոխգործունակության հարուկ պահանջների վրա: Հետազոտությունն արժեքավոր պատկերացում է տալիս տարբեր աշխարհագրական Web ծառայությունների տեխնիկական պահանջների և ֆունկցիոնալության վերաբերյալ՝ օգտակար ուղեցույց հանդիսանալով շահագրգիռ կողմերի և քաղաքականություն մշակողների համար:

Բանալի բառեր¹ ազգային տարածական տվյալների ենթակառուցվածք, աշխարհատարածական տվյալներ, Web ծառայություններ, աշխարհագրական տեղեկատվական համակարգեր, Web Map Service (WMS), Web Feature Service (WFS), Web Coverage Service (WCS):

A COMPARATIVE ANALYSIS OF GEOSPATIAL WEB SERVICES FOR SPATIAL DATA INTEROPERABILITY

PETROSYAN MARIAM

PhD student

Faculty of Geography and Geology, Yerevan State University

e-mail: mariam.petrosyan1@ysu.am

One of the main challenges of spatial data infrastructure is ensuring interoperability between different geospatial data sets. In order to solve this challenge and implement the process of sharing and using spatial data more efficiently, a number of geospatial web services have been developed. Each of the existing geospatial web services has its own characteristics, strengths and weaknesses, therefore, the process of creating and implementing a National Spatial Data Infrastructure requires careful study and research of geospatial web services.

The article presents the results of a comparative analysis of the most commonly used geospatial web services and evaluates their effectiveness in promoting spatial data interoperability, as a result of which the advantages and limitations of geospatial web services were presented, depending on the type of spatial data and interoperability requirements.

The article emphasizes the idea that the selection of a geospatial web service in a National Spatial Data Infrastructure should be based on specific spatial data interoperability requirements. The study provides valuable insight into the technical requirements and functionality of various geospatial web services, providing useful guidance for stakeholders and policy makers.

Keywords: *National Spatial Data Infrastructure, Geospatial Data, Web Services, Geographic Information Systems, Web Map Service (WMS), Web Feature Service (WFS), Web Coverage Service (WCS).*

СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ ГЕОПРОСТРАНСТВЕННЫХ ВЕБ-СЕРВИСОВ, ОРИЕНТИРОВАННЫХ НА СОВМЕСТИМОСТЬ С ПРОСТРАНСТВЕННЫМИ ДАННЫМИ

ПЕТРОСЯН МАРИАМ

*Аспирант факультета географии и геологии
Ереванского государственного университета
электронная почта: mariam.petrosyan1@ysu.am*

Одной из главных проблем инфраструктуры пространственных данных является обеспечение взаимодействия между различными наборами геопространственных данных. Для решения этой проблемы и более эффективного процесса обмена и использования пространственных данных был разработан ряд геопространственных веб-сервисов. Каждый из существующих геопространственных веб-сервисов имеет свои особенности, преимущества и недостатки, поэтому процесс создания и реализации Национальной инфраструктуры пространственных данных требует тщательного изучения.

В статье представлены результаты сравнительного анализа наиболее распространенных геопространственных веб-сервисов и оценка их эффективности в продвижении взаимодействия пространственных данных, в результате чего были представлены преимущества и ограничения геопространственных веб-сервисов в зависимости от типа пространственных данных и требований к взаимодействию.

В статье подчеркивается идея о том, что выбор геопространственного веб-сервиса в Национальной инфраструктуре пространственных данных должен основываться на конкретных требованиях к взаимодействию пространственных данных. Практическое значение исследования заключается в репрезентации ценной информации о технических требованиях и функциональности различных геопространственных веб-сервисов, предоставляя полезные рекомендации заинтересованным сторонам и лицам, принимающим решения в данной области.

Ключевые слова: национальная инфраструктура пространственных данных, геопространственные данные, веб-сервисы, географические информационные системы, веб-сервис карт (WMS), веб-сервис объектов (WFS), веб-сервис покрытий (WCS).

Հոդվածը ներկայացվել է խմբագրական խորհուրդ 14.05.2023թ.:

Հոդվածը գրախոսվել է 24.05.2023թ.:

Ընդունվել է տպագրության 17.11.2023թ.:

3.	<p style="text-align: center;"> ՓԻԼԻՍՈՓԱՅԱԿԱՆ, ԱՍՏՎԱԾԱԲԱՆԱԿԱՆ, ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ PHILOSOPHY, THEOLOGY AND HISTORY ФИЛОСОФСКИЕ, ТЕОЛОГИЧЕСКИЕ, ИСТОРИЧЕСКИЕ НАУКИ </p>
----	---

**ԿՐՈՆԱԿԱՆ ՊՐԱԿՏԻԿԱՅԻ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ
ԲՈՒԴԴԱՅԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ**

ՀՏԴ 24-4

DOI: 10.56246/18294480-2023.15-15

ԲԱՐՍԵՂՅԱՆ ՊԱՐԳԵՎ

ԵՊՀ կրոնագիտության ամբիոնի վարիչ,
փիլիսոփայական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ
Էլփոստ՝ pargevbarseghyan@ysu.am

Հայ կրոնագիտական միտքը բուդդայականությանը վերաբերող ուսումնասիրություններ քիչ է կատարել: Եղած ուսումնասիրություններում բուդդայականության ուսմունքը և կրոնական պրակտիկական լիարժեք ներկայացված չեն: Հոդվածում ներկայացվում են բուդդայական կրոնական պրակտիկայի առանձնահատկությունները և գաղափարական հիմքերը: Հիմնական մեթոդաբանական մոտեցումն այն է, որ բուդդայականության ամբողջական և համակարգային վերլուծության դեպքում պետք է հաշվի առնել կրոնափիլիսոփայական և աշխարհայացքային այն մոտեցումները, որոնք դարձել են բուդդայական ուսմունքի հիմքը և վերածել կրոնական պրակտիկայի: Ընդհանրապես բուդդայական կրոնական պրակտիկական ավելի ընդգծված պաշտամունքային բնույթ ունի, իսկ դոգմատիկական երբեմն հեթոն պլան է մղված: Դոգմատիկային փոխարինելու է գալիս «դիարմա» հասկացությունը, որի բնութագիրը լիարժեք ներկայացնելը ամենաբարդ երևույթներից մեկն է բուդդայականության մեջ: Հոդվածում դիարման դիտարկում ենք առաջին հերթին որպես Բուդդայի ուսմունք: Այս մոտեցումը թույլ է տալիս դիարման ուսումնասիրել բուդդայական համակարգի դավանանքի համարեքստում՝ կարևորելով այս հասկացության կրոնական և վարքագծային իմաստները: Դիարման այն գաղափարների, հայացքների և պատկերացումների ամբողջությունն է, որին հեղևում և հավատում է շարքային բուդդայականը: Դիարման բուդդայական աշխարհայացքն է, որի հիմքում Բուդդայի հայտնագործած Չորս ազնիվ ճշմարտություններն են: Որպես կանոն՝ բուդդայականության յուրաքանչյուր ուղղություն

կամ դպրոց առաջարկում է Բուդդայի ուսմունքի սեփական մեկնությունը, այսինքն՝ յուրաքանչյուրը դավանում է բուդդայականության սեփական փարբերակը, սակայն, այնուամենայնիվ, կան որոշակի սկզբունքներ, մոտեցումներ, գաղափարներ, որոնք այս կամ այն կերպ առկա են բուդդայականության բոլոր ուղղություններում: Դրանցից առաջինը պետք է առանձնացնենք Չորս ազնիվ ճշմարտությունների մասին ուսմունքը, որը նաև բուդդայական կրոնական պրակտիկայի հիմքն է: Այսինքն՝ բուդդայականության կրոնական պրակտիկան առաջին հերթին հենց Չորս ազնիվ ճշմարտությունների մասին ուսմունքն է և նրա վրա հիմնված ամենօրյա վարքը: Ուսմունքի աշխարհայացքային հիմքը աշխարհի, փեզերքի, մարդու, կյանքի, մահվան, հավերժական կյանքի և այլնի մասին հնդկական հնագույն կրոնափիլիսոփայական լուծումներն են: Բուդդան ևս հիմնվում է սանսարայի, կարմայի մասին հին հնդկական պատկերացումների վրա՝ Չորս ազնիվ ճշմարտությունների միջոցով փախուցված փառապանքի, դրա պատճառների և վերջի, փրկության և փառապանքից ազատագրման մասին միանգամայն նոր լուծումներ: Բուդդայական ուսմունքի փրկության վերջնակետը նիրվանան է, որին հասնելն էլ դարձել է բուդդայական հավատացյալի պրակտիկայի հիմնական նպատակը: Չորս ազնիվ ճշմարտությունների գիտակցումը, ընկալումը և պրակտիկ կիրառումը կարող ենք իրավամբ համարել բուդդայականության գլխավոր առանձնահատկությունը: Եվ սա է պատճառը, որ բուդդայականությունը՝ որպես այդպիսին, կարող ենք համարել ուսմունք փրկության ուղու մասին:

Բանալի բառեր՝ կրոնական պրակտիկա, Բուդդա, սանգի, դիարմա, աշխարհայացք, կարմա, վերածնություն, պաշտամունք, փրկություն, նիրվանա, վարք:

CHARACTERISTICS OF RELIGIOUS PRACTICE IN BUDDHISM

BARSEGHYAN PARGEV

*Head of Chair of Religious Studies, YSU
PhD degree in Philosophy, Associate Professor
e-mail: pargevbarseghyan@ysu.am*

Armenian religious thought has conducted little research related to Buddhism. In existing studies, the teachings and religious practice of Buddhism are not fully represented. The features and ideological foundations of Buddhist religious practice are presented within the framework of the article. The main methodological approach is that in a comprehensive and systematic analysis of Buddhism, it is essential to consider the religious-philosophical and worldview approaches that have become the basis of Buddhist teachings and have evolved into religious practice.

In general, Buddhist religious practice has a more emphasized cultic nature, with doctrinal aspects sometimes taking a back seat. Dogmatics is replaced by the concept of

"dharma", the full description of which is one of the most complex phenomena in Buddhism. Within the framework of the article, we consider the concept of dharma as Buddha's doctrine. This approach allows dharma to be studied in the context of the Buddhist religious system, emphasizing its religious and behavioural significance.

"Dharma" is a collection of ideas, views, and beliefs followed and believed by an ordinary Buddhist. It represents the Buddhist worldview, rooted in the Four Noble Truths formulated by Buddha. Typically, each branch or school of Buddhism offers its interpretation of Buddha's teachings, professing its own version of Buddhism. Nevertheless, there are certain principles, approaches, and ideas that are present in one form or another across all branches of Buddhism. Among these, the teaching of the Four Noble Truths stands out, serving as the foundation of Buddhist religious practice.

Thus, the religious practice of Buddhism is primarily based on the teachings of the Four Noble Truths. The ideological foundation of this doctrine draws from ancient Indian religious and philosophical perspectives on the world, the universe, human beings, life, death, eternal life, and more. Buddha also relies upon ancient Indian concepts of samsara and karma, introducing entirely new solutions through the Four Noble Truths regarding suffering, its causes and end, as well as liberation and salvation from suffering. The ultimate goal in Buddhist teachings is the attainment of nirvana, which becomes the central objective of Buddhist practice. The awareness, understanding, and practical application of the Four Noble Truths are fundamental features of Buddhism. This is why Buddhism can be regarded as a doctrine of the path to salvation.

Keywords: *Religious practice, Buddha, sangha, dharma, worldview, karma, reincarnation, worship, salvation, nirvana, behavior.*

ОСОБЕННОСТИ РЕЛИГИОЗНОЙ ПРАКТИКИ В БУДДИЗМЕ

БАРСЕГЯН ПАРГЕВ

*Кандидат философских наук, доцент
Заведующий кафедрой религиоведения ЕГУ
электронная почта: pargevbarseghyan@ysu.am*

Армянская религиоведческая мысль мало изучала буддизм. В существующих исследованиях учение и религиозная практика Буддизма не полностью представлены. В рамках статьи представлены особенности и идеологические основы буддийской религиозной практики. Основной методологический подход заключается в том, что при целостном и системном анализе буддизма следует учитывать те религиозно-философские и мировоззренческие подходы, которые стали основой буддийского учения и переросли в религиозную практику.

В целом буддийская религиозная практика имеет более выраженный культовый характер, а догматика иногда отодвигается на второй план: На смену догматике приходит понятие "Дхарма", полное представление характеристики которого является одним из самых сложных явлений в буддизме. В рамках статьи мы рассматриваем

дхарму, прежде всего, как учение Будды. Такой подход позволяет изучать дхарму в контексте буддийской религиозной системы, подчеркивая религиозное и поведенческое значение этого понятия.

Дхарма-это совокупность идей, взглядов и представлений, которым следует и верит обычный буддист. Дхарма-это буддийское мировоззрение, в основе которого лежат четыре благородные истины, изобретённые Буддой. Как правило, каждое направление или школа буддизма предлагает свою интерпретацию учения Будды, то есть каждая исповедует свою версию буддизма, но, тем не менее, есть определенные принципы, подходы, идеи, которые так или иначе присутствуют во всех направлениях буддизма. Первым из них мы должны выделить учение о Четырех Благородных Истинах, которое также является основой буддийской религиозной практики

То есть религиозная практика буддизма-это, прежде всего, учение о Четырех Благородных Истинах и основанное на нём повседневное поведение. Мировоззренческой основой учения являются древние индийские религиозно-философские решения о мире, вселенной, человеке, жизни, смерти, вечной жизни и т. д. Будда также опирается на древнеиндийские представления о сансаре, карме, предлагая через Четыре Благородные Истины совершенно новые решения о страдании, его причинах и конце, о спасении и освобождении от страданий. Конечная цель спасения в буддийском учении - нирвана, достижение которой стало главной целью буддийской практики. Осознание, понимание и практическое применение Четырех Благородных Истин по праву можно считать главной особенностью буддизма. И именно поэтому мы можем рассматривать буддизм как таковое учение о пути спасения.

Ключевые слова: религиозная практика, Будда, сангх, дхарма, мировоззрение, карма, реинкарнация, культ, спасение, нирвана, поведение.

Հոդվածը ներկայացվել է խմբագրական խորհուրդ 15.08.2023թ.:

Հոդվածը գրախոսվել է 01.09.2023թ.:

Ընդունվել է տպագրության 17.11.2023թ.:

ՔՐԴԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅՆԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ. ՏԵՍԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱՀԱՐՑԸ
ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԾԻՐՈՒՄ

ՀՏԴ 323.1

DOI: 10.56246/18294480-2023.15-16

ՉԱՆԴՈՅԱՆ ՏԻԳՐԱՆ

ՀՀ ԳԱԱ փիլիսոփայության, սոցիոլոգիայի և
հրավունքի ինստիտուտի ասպիրանտ
էլփոստ՝ t.chandoyan1994@gmail.com

Հոդվածում ներկայացված են քրդական ազգայնականության վերաբերյալ առկա հիմնական տեսությունները, որոնք համեմատաբար մեծ տարածում են գտել գիտական շրջանակներում և շարունակում են քննարկումների առարկա լինել՝ մշակվելով ու ներկայացվելով քրդական ազգայնականության պատմությունն ուսումնասիրող առաջատար ուսումնասիրողների կողմից: Քրդական ազգայնականության տեսական հիմնահարցը ներառում է վերջինիս ժամանակագրական ընդգրկվածությունը, քաղաքական, սոցիալական, լեզվական և մշակութային հարցերը, որոնք տարբեր ուսումնասիրողների մոտ յուրովի են կարևորվել հիմնահարցի տեսական մշակման ընթացքում: Քրդական ազգայնականության և քուրդ ժողովրդի ծագման հարցին անդրադարձել են դեռևս 16-րդ դարի քուրդ պատմագիր Շարաֆխան Բիթլիսին և 17-րդ դարի թուրք ճանապարհորդ և պատմագիր Էվլիա Չելեբին, ովքեր քրդական ինքնության հիմքում դնում էին ցեղային սոցիալական հարաբերությունների առկայությունը: Հետագայում սրան լրացնելու և փոխարինելու եկան կրոնն ու լեզուն (Ա. Հասանփուր, Ա. Վալի), որոնց նկատմամբ վերաբերմունքը՝ որպես ինքնության սահմանիչ, տարբեր ժամանակներում փոփոխությունների է ենթարկվել՝ պայմանավորված քաղաքական հրամայականով: Տարբեր ուսումնասիրողների կողմից առաջնություն է տրվել քրդական ինքնության այս կամ այն չափորոշիչների: Քրդական ինքնության հիմնական նշանակյալը շարունակում է մնալ լեզուն: Այս տեսական մշակումների ուսումնասիրությունն իր ուրույն նշանակությունն ունի քրդական ազգայնականության էությունն ու միտումները ըմբռնելու համար:

Բանալի բառեր՝ էթնիկ խումբ, ինքնություն, քրդական ազգայնականություն, քուրդ ժողովուրդ, քրդերեն:

KURDISH NATIONALISM: THEORETICAL BASIS IN HISTORICAL TRAJECTORY

CHANDOYAN TIGRAN

PhD student of the Institute of Philosophy,

The article presents the existing main theories on Kurdish nationalism, which have gained relatively wide popularity in scientific circles and continue to be the subject of discussions, developed and presented by leading researchers who study Kurdish nationalism and its history. The theoretical issue of Kurdish nationalism encompasses its chronological evolution, as well as political, social, linguistic, and cultural aspects, which have been emphasized differently by various researchers throughout the theoretical development of the issue. The issue of Kurdish nationalism and the origin of the Kurdish people has been addressed by Kurdish historian Sharafkhan Bidlisi in the 16th century and the Turkish traveler and historian Evliya Chelebi in the 17th century, who put the presence of tribal social relations at the foundation of Kurdish identity. Later, religion and language complemented and/or replaced this perspective (A. Hasanpour, A. Vali), the attitude towards which, as a determinant of identity, has undergone changes over time depending on the political imperative. Various researchers have given preference to one or another criteria of Kurdish identity. Language continues to be the primary indicator of Kurdish identity. Examining these theoretical developments is crucial for understanding the nature and trends of Kurdish nationalism.

Keywords. *ethnic group, identity, Kurdish nationalism, Kurdish people, Kurdish language.*

КУРДСКИЙ НАЦИОНАЛИЗМ: ТЕОРЕТИЧЕСКАЯ ОСНОВА В ИСТОРИЧЕСКОМ РАКУРСЕ

ЧАНДОЯН ТИГРАН

аспирант Института философии, социологии и права НАН РА
электронная почта: t.chandoyan1994@gmail.com

В статье представлены основные существующие теории курдского национализма, получившие относительно широкую популярность в научных кругах и продолжающие оставаться предметом дискуссий, разработанные и представленные ведущими исследователями, изучающими историю курдского национализма. Теоретическая проблематика курдского национализма включает в себя его хронологическое включение, политические, социальные, языковые и культурные аспекты, которые по-разному подчеркивались разными исследователями в ходе теоретической разработки проблемы. К вопросу о курдском национализме и происхождении курдского народа обращались курдский историк XVI века Шарафхан Битлиси и турецкий путешественник и историк XVII века Эвлия Челеби, положившие в основу курдской идентичности наличие племенных социальных отношений. Позже на смену и/или дополнение этому пришли религия и язык (А. Хасанпур, А. Вали), отношение к которым, как к детерминанте идентичности, претерпевало в разное время изменения

в зависимости от политического императива. Различные исследователи отдавали предпочтение тем или иным критериям курдской идентичности. Язык продолжает оставаться основным показателем курдской идентичности. Изучение этих теоретических разработок имеет *собственное* значение для понимания природы и тенденций курдского национализма.

Ключевые слова: *этническая группа, идентичность, курдский национализм, курдский народ, курдский язык.*

Հոդվածը ներկայացվել է խմբագրական խորհուրդ 26.05.2023թ.:

Հոդվածը գրախոսվել է 07.06.2023թ.:

Ընդունվել է տպագրության 17.11.2023թ.:

ԳՈՐԳԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ՄՇԱԿՈՒՅԹԻ ՀԵՏԱԶՈՏՄԱՆ ԳԻՏԱԿԱՆ
ՍԿԶԲՈՒՆՔՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ /ԿՈՎԿԱՍՅԱՆ ԳՈՐԳԵՐ/

ՀՏԴ 904

DOI: 10.56246/18294480-2023.15-17

ՊՈՂՈՍՅԱՆ ԱՇԽՈՒՆՋ

Գավառի պետական համալսարանի դասախոս,
պատմական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ,
ՀՀ մշակույթի նախարարության
«Մշակութային արժեքների փորձագիտական կենտրոն»
ՊՈԱԿ-ի գործվածքի փորձագետ
Էլփոստ՝ ashkhunjpoghosyan@gmail.com

Գորգը գեղարվեստական գործվածքի տեսակների մեջ առանձնանում է իր նշանակության ու գործածական դրսևորումների բազմազանությամբ: Բովանդակային ու տեխնոլոգիական ակնհայտ առանձնահատկություններով օժտված այդ մշակութային արժեքների հիմնական խորհուրդը դրանց գեղազարդման համակարգերն են, որոնք ներկայացնում են հնամենի ծիսապաշտամունքային պատկերացումների պատկերագրումներն ու խորհրդաբանությունը¹: Մեր ձեռքի տակ եղած սկզբնաղբյուրները հստակ հնարավորություն են տալիս հնամենի գորգի ծագումն ու օգտագործման ոլորտները կապել երկնային մարմինների ու բնության երևույթների պաշտամունքի հետ: Գորգադաշտը ընդունվել էր որպես սրբազանացված ու չարագերծ փարածք, և, որ հատկապես կարևոր է, այդպիսի ընկալման արձագանքները նկատելի են նաև մեր ժամանակներում: Ակնհայտ է, որ այդօրինակ գործոններով էր պայմանավորված ձեռագործ գորգի հանդեպ եղած առանձնակի հարգանքն ու հետաքրքրությունն արդեն բազում հազարամյակներ: Գորգը թանկարժեք առարկա է և այդ առումով էլ արդեն զարգացած միջնադարում էական տեղ է գրավել մշակութային արժեքների առևտրում և համարվել է վերնախավային նվիրատվության ցանկալի առարկա:

Այս հանգամանքների բերումով է նաև, որ արևելյան ու մասնավորապես առաջավորասիական էթնիկական հանրույթների միջավայրում գորգը դիտարկվում է որպես մշակութային առումով զարգացած լինելու հատկանիշ: Ուստի ակնհայտ է, որ գեղարվեստական ու տեխնիկա-տեխնոլոգիական բարձր չափանիշներ պահանջող և մշակութային արժեքների համաշխարհային շուկայում մշտամնա հեղինակություն վայելող այդ գործվածքների ստեղծումը տվյալ էթնոսի կողմից իրականում մեծ ներդրում է համաշխարհային մշակույթի գանձարան: Կար-

¹ V. Gantzhorn, Le Tapis Chretien Oriental, Koln, 1991, Ա Պողոսյան, Գորգի ծիսապաշտամունքային նշանակության առթիվ .- ՊԲՀ, թիվ 1, 2000, էջ 175-184:

ծում ենք, որ այս ամենով է պայմանավորված, որ գորգի ու գորգագործական մշակույթի ծագումնաբանության, դրա կենտրոնների ու դրանց հետ առնչված էթնիկական հանրույթների խնդիրը, XIX դարի վերջից սկսած, դարձել է բուռն վիճաբանությունների առարկա:

Խնդրի հետագա զարգացումների արդյունքում ստեղծվել է չափազանց խառնաշփոթ վիճակ՝ գորգագործական մշակույթին այս կամ այն կերպ առնչություն ունեցող հանրույթներից յուրաքանչյուրը իրեն է վերագրում հնամենի գորգի ստեղծման ու դրա հետ կապված բոլոր գործընթացների պատմությունը: Այստեղ վիճաբանությունները հավերժական են այնքանով, որքանով որ յուրաքանչյուր հետազոտող իր տեսակետները համարում է անթերի ու հիմնավոր:

Հեռու լինելով այդ ամենը կարգավորելու մտքից՝ անհրաժեշտ ենք համարում շեշտել, որ, այնուամենայնիվ, կան որոշակի գործոններ, որոնք անկախ հետազոտողի ցանկությունից, շար կարևոր են խնդրո առարկա հարցի բովանդակության մասին պարկերացում կազմելու և դրան համապատասխան տեսակետ ունենալու հարցում: Ըստ այդմ էլ մենք կարևորում ենք հետևյալ հարցադրումները՝

- սկզբնական գորգի իմաստն ու գործածման միջավայրը,
- գորգագործական մշակույթի սկզբնական կենտրոններն ու դրանց ժողովրդագրական նկարագրի շարժընթացների ուսումնասիրությունը,
- XIX դարի երկրորդ և XX դարի առաջին կեսերին գորգագործության վերելքի, դրա պարճառների և դրանում ընդգրկված հանրույթների պատմամշակութային առանձնահատկությունների բացահայտումը,
- գորգերի տիպերի անվանումների հարցում տրամաբանված ու սկզբնաղբյուրներով հիմնավորված համակարգերի ստեղծումը:

Եշված բոլոր առումներով էլ առաջավորասիական ձեռագործ գորգերի ծագման հետ կապված հարցերում, ինչպես վերն ասվեց, խառնաշփոթ իրավիճակ է:

Բանալի բառեր՝ գորգ, Հարավային Կովկաս, սկզբնաղբյուր, տիպ, տիպաբանություն, ժողովրդագրություն, մանուֆակտուրա, տնայնագործ:

ON PRINCIPLES OF SCIENTIFIC RESEARCH ON CARPET WEAVING CULTURE /CAUCASIAN CARPETS/

POGHOSYAN ASHKHUNJ

Candidate of Historical Sciences, Associate Professor,

Lecturer, GSU

e-mail: ashkhunjpoghosyan@gmail.com

Traditionally, for the eastern and especially western Asian ethnic groups, the carpet was considered as an elite item and perceived as an obvious characteristic of cultural development. It is obvious that these textiles, distinguished by high artistic, technical and technological standards are a great contribution to the treasury of worldwide culture. Essentially, these characteristics primarily led to the identification of the origin of carpets and the culture of carpet weaving, its centers, and the related issue of ethnic communities. Since the late 19th century, these matters have become subjects of intense debate. This

issue is especially relevant to the carpets created in the South Caucasus. From the 1960s onward, Azerbaijani carpet experts, in this regard, asserted that 95 percent of Caucasian carpets are Azerbaijani. At the same time, facts are ignored, such as the rich and centuries-old traditions of carpet weaving culture among many indigenous ethnicities and communities in the region, including Armenians, Tats, Lezgins, Udins, and Avars. As a result of one of the forms of human creativity, we attach particular significance to the origin and ethnic identity of carpets. They constitute a significant and tangible contribution to the global cultural heritage of humanity, so it would be fair for their creators to be recognized as authors of these contributions.

In terms of identifying the role and significance of a particular community in carpet weaving centers, as well as clarifying issues related to the genealogy of specific types of carpets and their ethnic affiliations, we attach primary importance to the principles mentioned below:

- a. Significance and conditions of the initial use of carpets.
- b. Original carpet weaving centers and the study of the dynamics of their demographic description.
- c. Identification of the reasons for the rise of carpet weaving in the second half of the 19th and the first half of the 20th century, as well as the disclosure of the historical and cultural characteristics of ethnic communities associated with these processes.
- d. Establishment of logical and source-based systems for the typography of carpets.

It is believed that the creation of a unified classification system, meeting the above-mentioned requirements, requires the application of a comprehensive and historical-comparative method to study historical and cultural facts. This, in turn, would minimize the shortcomings inherent in such works.

Keywords: *carpet, South Caucasus, source, type, typology, demography, manufacture, handicraftsman.*

О ПРИНЦИПАХ НАУЧНОГО ИССЛЕДОВАНИЯ КУЛЬТУРЫ КОВРОТКАЧЕСТВА /КАВКАЗСКИЕ КОВРЫ/

ПОГОСЯН АШХУНДЖ

Кандидат исторических наук, доцент

Преподаватель ГГУ

электронная почта: ashkhunjpoghosyan@gmail.com

Традиционно для восточных и особенно переднеазиатских этносов и этнических элементов ковер считался элитарным предметом и воспринимался как очевидная характеристика культурного развития. Очевидно, что эти ткани, отличающиеся высокими художественными, техническими и технологическими качествами и пользующиеся высоким авторитетом на международном рынке культурных ценностей, являются большим вкладом в сокровищницу мировой культуры. По существу, в первую очередь, эти особенности стали причиной выявления

происхождения ковра и культуры ковроткачества, ее центров и связанных с этими вопросами проблема этнических сообществ с конца XIX в. века стали предметом острых дискуссий. Эта проблема особенно ярко выражена в отношении ковров, созданных на Южном Кавказе. С 1960-х годов в этом аспекте выделялись азербайджанские ковроведы, считавшие, что 95 процентов кавказских ковров являются азербайджанскими. При этом игнорируются факты о том, что многие коренные этносы и этнические общины региона, в частности армяне, таты, лезгины, удины аварцы, известны своими богатыми и многовековыми традициями культуры ковроткачества. Как результат одного из видов человеческого творчества, мы придаем особую значимость происхождению и этнической принадлежности ковров. Они являются значительным и осязаемым вкладом в мировую культурную сокровищницу человечества, поэтому было бы справедливо, чтоб их создатели были представлены как авторы этих вкладов.

В плане выявления роли и значения той или иной общины в центрах ковроткачества, выяснения вопросов связанных с генеалогией отдельных типов ковров и их этнической принадлежности, мы придаем первостепенное значение указанным ниже принципам:

- Значение и условия использования первоначального ковра.
- Первоначальные центры ковроткачества и изучение динамики их демографического описания.
- Выявление как причин подъема ковроделия во второй половине 19 и в первой половине XX вв. так и раскрытие историко-культурных особенностей этнических сообществ, связанных в этими процессами.
- Создание логических и обоснованных первоисточниками систем наименования типов ковров.

Думается, что создание единой системы классификации, отвечающей выше приведенным требованиям, требует применения комплексного и историко-сравнительного метода изучения историко-культурных фактов, что в свою очередь обеспечит минимизирование недостатков, присущие подобного рода трудам.

Ключевые слова: ковер, Южный Кавказ, источник, тип, типология, демография, мануфактура, кустарь.

Հոդվածը ներկայացվել է խմբագրական խորհուրդ 14.04.2023թ.:

Հոդվածը գրախոսվել է 29.04.2023թ.:

Ընդունվել է տպագրության 17.11.2023թ.:

ԳԵՎՈՐԳ ՍՈՒՐԵՆՅԱՆՑԻ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԻ
ՎԵՐԱԲԱՑՄԱՆ ՈՒՂՂՈՒԹՅԱՄԲ 1912 Թ.

ՀՏԴ 93/94

DOI: 10.56246/18294480-2023.15-18

ԱՄԻՐՋԱՆՅԱՆ ՀԱՄՄԻԿ

ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտի ավագ գիտաշխատող,
պատմական գիտությունների թեկնածու
էլփոստ՝ amirjanyan.hasmik@rambler.ru

Հայկական հարցի պատմությունը հայոց պատմության կարևորագույն փուլերից մեկն է: Հողվածում ներկայացված է Ամենայն հայոց կաթողիկոս Գևորգ Ե Սուրենյանցի գործունեությունը, որը մեծ դեր է կատարել 1912թ. Հայկական հարցի վերաբացման հարցում:

Աշխատանքի մեթոդաբանական հետազոտության համար առաջնային հիմք են ծառայել ժամանակի գործիչների նամակները, հաշվեպնդությունները, որոնց պարունակած նյութերի համադրման, համեմատման և վերլուծության մեթոդաբանությամբ փորձ է արվել ևս մեկ անգամ վերհանել Հայկական հարցի վերաբացման դրդապատճառները, հարց, որն առ այսօր սպասում է իր լուծմանը:

Հայկական հարցի վերաբացման գլխավոր պատճառը արևմտահայության վիճակի վարթարացումն էր: 1909թ. ապրիլից սկսած՝ երիտթուրքերը կազմակերպում են հայերի զանգվածային ջարդ: Ներկայացվում է կաթողիկոսի դիրքորոշումն ու գործունեությունը վերաբացված հարցի կապակցությամբ, ինչպես նաև նրա համագործակցությունը այդ հարցում հայ, եվրոպացի և ռուս գործիչների հետ: Կաթողիկոսը դիմում է փարբեր պետական և հասարակական գործիչների՝ կանխելու արևմտահայության կոտորածը: Նա փորձում է եվրոպացի և ռուս գործիչների, հատկապես Կ.Պոլսի եվրոպական և ռուսական դեսպանների միջոցով ստիպել Թուրքիային՝ Արմսյան Հայաստանում իրագործել բարենորոգումներ: Կաթողիկոսը մեծ ջանքեր է գործադրում՝ ձեռք բերելու ռուսական կայսրի բարեհաճությունն այդ հարցում: Նա նամակագրություն է հաստատում Կովկասի փոխարքա Վորոնցով-Դաշկովի հետ: Հայկական հարցը միջազգային մակարդակով բարձրացնելու նպատակով նա հայտնի հայ գործիչ Պողոս Նոբարի ղեկավարությամբ պարվիրակություն է ուղարկում Փարիզ: Հայկական հարցը նորից դառնում է միջազգային հանրության քննարկման առարկա:

Բանալի բառեր՝ Հայկական կոտորածներ, թուրքական կառավարություն, Արևմտյան Հայաստան, Ամենայն հայոց կաթողիկոս, պետական գործիչներ, Հայկական հարց, պարվիրակություն:

GEVORG SURENYANTS' ACTIVITY ON THE RESUMPTION OF THE ARMENIAN QUESTION IN 1912

AMIRJANYAN HASMIK

*Doctor of Sciences in History, Senior Researcher of the Institute of History,
National Academy of Sciences of the Republic of Armenia
e-mail: amirjanyan.hasmik@rambler.ru*

The history of the Armenian question is one of the most important stages of Armenian history. The article presents the activities of Catholicos of All Armenians Gevorg V, who played a significant role in revitalizing of the Armenian question in 1912.

The primary basis for the methodological study of the work relied on letters and reports from figures of that period. By employing methods of comparison, analysis, and juxtaposition of the materials contained in these documents, an attempt was made to once again identify the main motives of the Armenian Question, which remains relevant and unresolved.

The main reason for raising this issue was the worsening situation of the inhabitants of Western Armenia. The Young Turks, starting from April 1909 organized massacre of the Armenians. The article outlines the position and activities of the Catholicos regarding the newly emerged question, his collaboration with Armenian, European, and Russian figures. The Catholicos appealed to various state and public figures with a request to prevent the massacre of Western Armenians. He tried through European and Russian figures, as well as through Russian and European ambassadors in Constantinople, to force Turkey to carry out reforms in Western Armenia. The Catholicos made significant efforts to gain the favor of the Russian emperor. To achieve this, he corresponded with the governor of the Caucasus Vorontsov-Dashkov. To raise the Armenian question at the international level, he sent a delegation to Paris headed by a prominent Armenian figure Poghos Nubar.

As a result, the Armenian question once again became the focus of attention of the global community.

Keywords: *The Massacre of the Armenians, the Turkish government, The Western Armenia, Catholicos of All Armenians, statesmen, the Armenian question, delegation.*

ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ГЕВОРГА СУРЕНЯНЦА ПО ВОЗОБНОВЛЕНИЮ АРМЯНСКОГО ВОПРОСА В 1912 Г.

АМИРДЖАНЫАН АСМИК

*Кандидат исторических наук
Старший научный сотрудник
Института истории НАН РА
электронная почта: amirjanyan.hasmik@rambler.ru*

История Армянского вопроса является одним из важнейших этапов армянской истории. В статье представлена деятельность Католикоса Всех Армян Геворга V, сыгравшего большую роль в возобновлении Армянского вопроса в 1912 году.

Первоочередной методологической основой исследования работы послужили письма и доклады, рапорта деятелей этого периода, методом сопоставления, сравнения и анализа содержащихся в них материалов была предпринята попытка еще раз выявить основные мотивы Армянского вопроса, который по-прежнему актуален и не получил своего решения.

Основной причиной для открытия этого вопроса стало обострение положения жителей Западной Армении. Младотурки, начиная с апреля 1909 года, организовали массовые убийства армян. В статье выявлена позиция и деятельность Католикоса по вновь возникшему вопросу, его сотрудничество с армянскими, европейскими и российскими деятелями. Католикос обращался к различным государственным и общественным деятелям с просьбой предотвратить резню западных армян. Он пытался через европейских и русских деятелей, а также через российских и европейских послов Константинополя заставить Турцию провести реформы в Западной Армении. Католикос приложил большие усилия, чтобы добиться благосклонности российского императора. С этой целью он установил переписку с наместником Кавказа Воронцовым-Дашковым. С целью поднятия Армянского вопроса на международном уровне он направил делегацию в Париж во главе с видным армянским деятелем Погосом Нубаром.

В результате Армянский вопрос вновь стал предметом внимания мирового сообщества.

Ключевые слова: погром армян, турецкое правительство, Западная Армения, Католикос Всех Армян, государственные деятели, Армянский вопрос, делегация.

Հոդվածը ներկայացվել է խմբագրական խորհուրդ 21.04.2023թ.:

Հոդվածը գրախոսվել է 28.04.2023թ.:

Ընդունվել է տպագրության 17.11.2023թ.:

\

ՄԱՅՐ ԱԹՈՒՆՎԻՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ԱԹՈՒՆԵՐ
ՓԱԽՀԱՐԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՆ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԽՈՐԵՆ
Ա ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՀՈՎՎԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՏԱՐԻՆԵՐԻՆ

ՀՏԴ 930

DOI: 10.56246/18294480-2023.15-19

ՀԱՅՐԱՊԵՏՅԱՆ ՔԱՆԱՔԱՐԱ

ԳՊՀ որակի ապահովման բաժնի
վարիչի ժամանակավոր պաշտոնակատար,
ԳՊՀ դասախոս
էլիոստր՝ q.hayrapetyan@gsu.am

Ամենայն հայոց կաթողիկոս Խորեն Ա Մուրադբեկյանի՝ Հայ առաքելական եկեղեցու հովվապետության փարիները (1932-1938թթ.) համընկավ հայ ժողովրդի պատմության դժվարին շրջափուլի հետ, երբ գազաթնակերին էին հասել ստալինյան բռնությունները, եկեղեցամերժ քաղաքականությունը: Այս պայմաններում Խորեն Ա կաթողիկոսը, կարևորելով Հայ առաքելական եկեղեցու դերը ազգապահպանման գործում, ինչպես նաև նկատի ունենալով, որ մայր հայրենիքում եկեղեցին քիչ-քիչ կորցնում էր իր հեղինակությունը, հանրային կյանքում դերակատարությունը, առաջնային պլան մղեց Սփյուռք-եկեղեցի-պետություն, առավելապես եկեղեցի-Սփյուռք, Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածին-նվիրապետական աթոռներ փոխհարաբերությունների կարգավորումը, Սփյուռքում հայ առաքելական եկեղեցու հեղինակության բարձրացման խնդիրը: Հերևաբար պատահական չէր 1934թ. Սփյուռքում հայրապետական նվիրակի պաշտոնի վերահաստատումը, նվիրապետական աթոռների՝ Երուսաղեմի, Կ. Պոլսի պատրարքությունների ու Կիլիկիո կաթողիկոսության ներգրավումը Հայ առաքելական եկեղեցու սահմանադրության մշակման աշխատանքներում, Սփյուռքում Աստվածաշնչի թարգմանության և հայ գրականության սկզբնավորման 1500-ամյա հոբելյանի մեծ շուքով փոխումը:

Արդյունքում կաթողիկոս Խորեն Ա Մուրադբեկյանին հաջողվեց ոչ միայն ջերմ եղբայրական հարաբերություններ հաստատել Մայր Աթոռի և նվիրապետական աթոռների միջև, այլև աշխարհասփյուռ հայությանը և երեք նվիրապետական աթոռներին ամուր շողկապել մայր հայրենիքի և Ս. Էջմիածնի հետ:

Ներկայացվող հոդվածն ունի ոչ միայն գիտական, այլև գործնական նշանակություն: Ներկա փուլում կրկին հայ առաքելական եկեղեցու առջև ծառայած օրակարգային հարցերից է Սփյուռք-եկեղեցի-պետություն, Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածին-նվիրապետական աթոռներ փոխհարաբերությունների կարգավորումը: Հերևաբար անցյալի փորձի ուսումնասիրումն ու հետազոտումը հնարավորություն կստեղծի ոչ միայն վերը թվարկված հիմնախնդիրների կարգավորմանը միտված

համապատասխան ուղենիշների մշակմանը, այլև առկա քաղաքական, հանրային, կրոնական մարտահրավերներին դիմակայելու կարողությունների ձևավորմանը:

Քանալի բառեր՝ Խորեն Մուրադբեկյան, նվիրապետական աթոռ, Երոսաղեմի հայոց պատրիարքություն, Կիլիկիո կաթողիկոսություն, կաթողիկոս, մյուռոն, փոխ-հարաբերություններ, Սփյուռք, հայրենիք:

THE RELATIONS OF MOTHER SEE AND PATRIARCHAL SEES DURING THE PASTORAL YEARS OF THE CATHOLICOS OF ALL ARMENIANS - KHOREN I

HAYRAPETYAN KANAKARA

Acting Head of Quality Assurance Department

Lecturer of GSU

e-mail: q.hayrapetyan@gsu.am

The pastoral years of Catholicos of All Armenians Khoren I Muradbekyan (1932-1938), coincided with a difficult period in the history of the Armenian people, when Stalin violence and anti-church politics reached their peak.

In these conditions, Catholicos Khoren I, emphasizing the role of the Armenian Apostolic Church in the preservation of the nation, as well as considering that the church was gradually losing its authority and role in societal life in the Motherland, prioritized the regulation of relations between Diaspora-church-state. This primarily involved addressing the issues between the Church and the Diaspora, the Mother See of Holy Etchmiadzin, and the Patriarchal Sees, with a focus on enhancing the authority of the Armenian Apostolic Church in the Diaspora.

Therefore, in 1934 the re-establishment of the position of patriarchal nuncio in the Diaspora, the involvement of the patriarchal sees of Jerusalem, Constantinople and the Catholicosate of Cilicia in the development of the constitution of the Armenian Apostolic Church, the grand celebration of the translation of the Bible and the 1500-year anniversary of the beginning of Armenian literature in the Diaspora, were not accidental.

As a result, Catholicos Khoren I Muradbekyan not only managed to establish warm fraternal relations between the Mother See and patriarchal sees, but also firmly linked the worldwide Armenians and the three patriarchal sees with the Motherland and Holy Etchmiadzin.

The presented article has not only scientific, but also practical significance. One of the pressing issues facing the Armenian Apostolic Church at this stage is again the regulation of the relations between the Diaspora, the church and the state, including the Mother See of Holy Etchmiadzin and the patriarchal sees.

Therefore, the study and research of the past experience will provide an opportunity not only for the development of relevant guidelines aimed at the settlement of the problems mentioned above, but also for the formation of capacities to face the existing political, social and religious challenges.

Keywords: *Khoren Muradbekyan, patriarchal see, Armenian Patriarchate of Jerusalem, Catholicosate of Cilicia, catholicos, chrism, relations, Diaspora, Motherland.*

ВЗАИМООТНОШЕНИЯ ПЕРВОПРЕСТОЛА И ПАТРИАРШИХ ПРЕСТОЛОВ В ГОДЫ ПАТРИАРШЕСТВА КАТОЛИКОСА ВСЕХ АРМЯН ХОРЕНА I

АЙРАПЕТЯН КАНАКАРА

*Исполняющий обязанности заведующего
отделом обеспечения качества
Преподаватель ГГУ
электронная почта: q.hayrapetyan@gsu.am*

Годы патриаршества Католикоса Всех Армян Армянской Апостольской Церкви Хорена А. Мурадбекяна (1932-1938) совпали с трудным периодом в истории армянского народа, когда сталинское насилие и антицерковная политика достигли своего апогея.

В этих обстоятельствах Католикос Хорен I, учитывая роль Армянской Апостольской Церкви в деле сохранения нации, а также принимая во внимание, что на Родине церковь мало-помалу теряет свой авторитет и роль в общественной жизни, выдвинул на первый план урегулирование взаимоотношений между Диаспорой – церковью – государством, преимущественно между церковью и Диаспорой, Первопрестольным Святым Эчмиадзином и Патриаршими престолами, проблему повышения авторитета Армянской Апостольской Церкви в Диаспоре.

Следовательно, было не случайным в 1934 году восстановление поста Патриаршего посланника в Диаспоре, вовлечение Патриарших престолов – Иерусалимского, Константинопольского патриархатов и Киликийского католикосата в разработку Конституции Армянской Апостольской церкви, торжественное празднование в Диаспоре 1500-летнего юбилея перевода Библии и формирования армянской литературы.

В результате Католикосу Хорену Мурадбекяну удалось не только установить теплые братские отношения между Первопрестолом и патриаршими престолами, но и прочно связать армянство всего мира и три престола с Родиной и Святым Эчмиадзином.

Представляемая статья имеет не только научное, но и практическое значение.

Одним из актуальных вопросов, стоящих перед армянской апостольской церковью на данном этапе, является урегулирование взаимоотношений Диаспора-церковь-государство, Первопрестольный Святой Эчмиадзин - Патриаршие престолы.

Следовательно, изучение и учёт прошлого опыта создаст возможность не только для разработки соответствующих ориентиров, направленных на урегулирование вышеуказанных проблем, но и для формирования возможностей противостояния существующим политическим, общественным и религиозным вызовам.

Ключевые слова: *Хорен Мурадбекян, патриарший престол, армянский патриархат Иерусалима, Киликийский католикосат, Католикос, мир, взаимоотношения, диаспора, Родина.*

Հոդվածը ներկայացվել է խմբագրական խորհուրդ 02.09.2023թ.:

Հոդվածը գրախոսվել է 16.09.2023թ.:

Ընդունվել է տպագրության 17.11.2023թ.:

4.	<p style="text-align: center;">ՏՆՏԵՍԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ ECONOMICS ЭКОНОМИКА</p>
----	--

**ՏԵՂԵԿԱՏՎԱԿԱՆ ՏԵԽՆՈԼՈԳԻԱՆԵՐԻ ԴԵՐԸ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ
ԸՆԿԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԴԵԲԻՏՈՐԱԿԱՆ ՊԱՐՏՔԵՐԻ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ
ՈԼՈՐՏՈՒՄ**

ՀՏԴ 368

DOI: 10.56246/18294480-2023.15-20

ՂԱԶԱՐՅԱՆ ԼՈՒՍԻՆԵ

*ՀՊՏՀ բանկային գործ և ապահովագրություն ամբիոնի ասպիրանտ,
ՀՊՏՀ ֆինանսատնտեսագիտական քոլեջի դասախոս
էլփոստ՝ ghazaryanlusine957@gmail.com*

Ապահովագրական բիզնեսը աշխարհում ամենալայն տարածում գտած և շահութաբեր բիզնեսներից մեկն է: Աշխարհում ոլորտի վերջին հաջողությունները կարող ենք վերագրել տեղեկատվական տեխնոլոգիաներին, քանի որ ապահովագրական ընկերություններն ակտիվ կերպով գնում են դեպի ոլորտի թվայնացման: Այն իր հերթին բերում է տեղեկատվական-հաղորդակցական տեխնոլոգիաների համատարած կիրառության և վերջիններիս հենքի վրա ստեղծված նոր սերնդի լուծումների ազդեցությամբ ապահովագրական շուկայում տեղի ունեցող հիմնարար փոփոխությունների, որոնց արդյունքում փոխվում են ապահովագրական բիզնեսի վարման մոտեցումները, շուկայում մասնակիցների հարաբերությունները և փնտրելի վարման ընդհանուր փրամաբանությունը: Աշխարհում ապահովագրական ընկերությունները գնալով ավելի շատ ներդրումներ են կատարում թվայնացման մեջ: Վերջին տարիներին թվային ապահովագրության կիրառմանը հարկապես նպաստեց կորոնավիրոսային համավարակը: Այն ստիպեց աշխարհում բոլոր ապահովագրական ընկերություններին դիմել համակարգային փոփոխությունների, գնալ դեպի թվային աշխարհ: Այս փոփոխություններից անմասն չմնաց նաև Հայաստանի ապահովագրական շուկան: Հոդվածի շրջանակներում ուսումնասիրության են ենթարկվել տեղեկատվական տեխնոլոգիաների կիրառման հնարավորությունները ՀՀ ապահովագրական շուկայում, և բացահայտվել են մի շարք թվային գործիքներ, որոնց կիրառման շնորհիվ ապահովագրական ընկերությունները կարող նվազեցնել դեբիտորական պարտքերի ձևավորման

հնարավորությունները կամ բարձրացնել դեբիտորական պարտքերի կառավարման արդյունավետությունը:

Քանալի բառեր՝ արհեստական բանականություն, թվային գործիք, չաթ-բոթ, գործակալ, դեբիտորական պարտք, ASWA համակարգ, լիմիտային մոդել:

THE ROLE OF INFORMATION TECHNOLOGIES IN THE FIELD OF MANAGEMENT OF RECEIVABLES OF INSURANCE COMPANIES

GHAZARYAN LUSINE

*PhD Student at the Chair of Banking and Insurance, ASUE
e-mail: ghazaryanlusine957@gmail.com*

Insurance business is one of the most widespread and profitable types of businesses in the world. Recent successes in the sector can be attributed to information technologies, as insurance companies are actively moving towards digitization of the sector. It, in turn, leads to fundamental changes in the insurance market under the influence of the widespread use of information and communication technologies and new generation solutions created on the basis of them. As a result of which the approaches to conducting insurance business, the relations of participants in the market and the general logic of the business are changing. Insurance companies around the world are increasingly investing in digitalization. In recent years, the use of digital insurance has been particularly promoted by the coronavirus pandemic. It forced all insurance companies in the world to resort to systemic changes and enter the digital world. The insurance market in Armenia was not left out of these changes either. The article explores the possibilities of using information technologies in the RA insurance market and identifies a number of digital tools that insurance companies can use to reduce the possibilities of forming receivables or, otherwise, increase the efficiency of managing receivables.

Keywords: *artificial intelligence, digital tool, chatbot, agent, receivables, ASWA system, limit model.*

РОЛЬ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ОБЛАСТИ УПРАВЛЕНИЯ ДЕБИТОРСКОЙ ЗАДОЛЖЕННОСТЬЮ СТРАХОВЫХ КОМПАНИЙ

КАЗАРЯН ЛУСИНЕ

*Аспирант кафедры банковское дело и страхования ГЭУА
электронная почта: ghazaryanlusine957@gmail.com*

Страховой бизнес является одним из самых распространенных и прибыльных видов бизнеса в мире. Последние успехи сектора в мире мы можем отнести к информационным технологиям, поскольку страховые компании активно движутся в

сторону цифровизации сектора. Это, в свою очередь, приводит к широкомасштабному применению информационно-коммуникационных технологий и к кардинальным изменениям на страховом рынке под влиянием, созданных на их основе, решений нового поколения, в результате которых меняются подходы к ведению страхового бизнеса, отношения участников рынка и общая логика бизнеса.

Страховые компании по всему миру всё активнее инвестируют в цифровизацию. В последние годы пандемия коронавируса особенно способствовала использованию цифрового страхования. Это заставило все страховые компании мира прибегнуть к системным изменениям, уйти в цифровой мир. Не остался в стороне от этих изменений и страховой рынок Армении. В рамках статьи были изучены возможности использования информационных технологий на страховом рынке РА и выявлен ряд цифровых инструментов, благодаря использованию которых страховые компании могут уменьшить возможности формирования дебиторской задолженности или, иным образом, увеличить эффективность управления дебиторской задолженностью.

Ключевые слова: *искусственный интеллект, цифровой инструмент, чат-бот, агент, дебиторская задолженность, система ASWA, лимитная модель.*

Հոդվածը ներկայացվել է խմբագրական խորհուրդ 25.04.2023թ.:

Հոդվածը գրախոսվել է 13.05.2023թ.:

Ընդունվել է տպագրության 17.11.2023թ.:

ԼԻԶԻՆԳԻ ԿԻՐԱՌՄԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ ԵՎ ՀՆԱՐԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԳՅՈՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ
ՈԼՈՐՏՈՒՄ

ՀՏԴ 631.16:656.14.012/479.25

DOI: 10.56246/18294480-2023.15-21

ՄԱՐԳԱՐՅԱՆ ՄԵՐԻ

Հայաստանի ազգային ագրարային համալսարանի
ազրոբիզնեսի կառավարման և քաղաքականության ամբիոնի դասախոս,
տնտեսագիտության թեկնածու,
էլփոստ՝ marry.marrgarryan@gmail.com

ԵԴԻԳԱՐՅԱՆ ԼՈՒՍԻՆԵ

Հայաստանի ազգային ագրարային համալսարանի
Ագրարային էկոնոմիկայի ամբիոնի դասախոս,
տնտեսագիտության թեկնածու
էլփոստ՝ yedigaryanl@gmail.com

Հոդվածը նվիրված է Հայաստանի տնտեսության համար կարևոր նշանակություն ունեցող լիզինգի կիրառման հնարավորություններին ու դժվարություններին: Հեղինակը նախ ներկայացնում է ՀՀ-ում լիզինգի ձևավորման և կիրառման պայմանությունը ազգային տնտեսության փարբեր ճյուղերում, այնուհետև անցում է կատարում գյուղատնտեսության ոլորտին, թվական տվյալների միջոցով ցույց է տալիս գյուղատնտեսական տեխնիկայի վերաբերյալ առկա, փաստացի վիճակը, այդ տեխնիկայի սարքինության աստիճանը: Նշում է, թե շուկայական տնտեսվարման պայմաններում ինչպես է ձեռք բերվում գյուղատնտեսական տեխնիկա, ինչ դժվարություններ են հանդիպում, որ երկրներից ինչ քանակության մեքենաներ ու գործիքներ է ներկրվում: Այդ ամենի հիման վրա հեղինակը կատարում է կոնկրետ առաջարկություններ Հայաստանի Հանրապետությունում լիզինգային բիզնեսի զարգացման ուղղությամբ, մատնանշում, թե դա ինչ կրա ոլորտին և ամբողջ հանրապետությանը և, որ ամենակարևորն է, լիզինգային բիզնեսի զարգացումից ինչ կշահեն դրան մասնակցող սուբյեկտները՝ լիզինգի առարկա մատակարարող - վաճառողները, լիզինգատեր, լիզինգատուն և պետությունը: Նշում է ՀՀ-ում լիզինգային ծառայությունների թերզարգացման ամենահիմնական պատճառը, այն է՝ օրենսդրական դաշտի անկատարությունը, որն էլ իր հերթին հանգեցնում է պետական աջակցության և այլ բնույթի երաշխիքային ենթակառուցվածքների ոչ լիարժեք կայացմանը, տեղեկատվության բացակայությանը և այլն: Հեղինակը հիմնարար հարց է դարձել լիզինգի մասին հանրապետությունում օ-

րենքի ընդունումը, որով օրենսդրությամբ կսահմանվեն լիզինգի տեսակները, լիզինգային հարաբերություններում ընդգրկված կողմերի իրավունքներն ու պարտականությունները: Դրա կարգավորումը կհանգեցնի ոլորտի ընդհանուր արդյունավետության բարձրացմանը:

Բանալի բառեր՝ ձեռնարկափրություն, լիզինգ, գյուղացիական տնտեսություն, ներդրումներ, հիմնական միջոցներ, առևտրային բանկեր, գյուղատնտեսական տեխնիկա:

PROBLEMS AND OPPORTUNITIES FOR LEASING APPLICATION IN THE AGRICULTURAL SECTOR OF THE REPUBLIC OF ARMENIA

MARGARYAN MERI

PhD in Economic Sciences

*Lecturer at the Chair of Agribusiness Management and Politics,
Armenian National Agrarian University*

e-mail: marry.marrgarryan@gmail.com

YEDIGARYAN LUSINE

PhD in Economic Sciences

*Lecture at the Chair of Agrarian Economics,
Armenian National Agrarian University*

e-mail: yedigaryanl@gmail.com

The article is dedicated to exploring the possibilities and challenges of leasing, which is important for the economy of Armenia. The author begins by presenting the history and application of leasing in various sectors of the Armenian economy. The focus then shifts to the agricultural sector, utilizing numerical data to depict the current state of agricultural machinery and the level of equipment of these machines.

The article outlines how agricultural machinery is acquired in the conditions of market economy and what difficulties are encountered, including the importation of machinery and tools from other countries. Based on these considerations, the author provides some specific recommendations for the development of the leasing business in the Republic of Armenia, highlighting the benefits it could bring to the industry and the country as a whole, most importantly, the author underscores the advantages in the leasing process that participants - sellers, leasing companies, lessees, and the state - can gain from the development of leasing. The author points out a fundamental reason for the underdevelopment of leasing services in Armenia, which lies in the imperfect legislative framework, leading to the incomplete establishment of infrastructure for state support and other guarantees, lack of information, etc.

Therefore, the adoption of the law on leasing in the republic becomes a crucial issue, by which the types of leasing, the rights and responsibilities of the parties involved in leasing relationships will be defined by legislation. The regulation of leasing laws is expected to enhance the overall efficiency of the sector.

Keywords: *Entrepreneurship, leasing, agriculture, investments, fixed assets, commercial banks, agricultural machinery.*

ПРОБЛЕМЫ И ВОЗМОЖНОСТИ ПРИМЕНЕНИЯ ЛИЗИНГА В СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННОМ СЕКТОРЕ РЕСПУБЛИКИ АРМЕНИЯ

МАРГАРЯН МЭРИ

*Кандидат экономических наук
Преподаватель кафедры управления и политики НАУА
электронная почта: marry.marrgarryan@gmail.com*

ЕДИГАРЯН ЛУСИНЕ

*Кандидат экономических наук
Преподаватель кафедры аграрной
экономики НАУА
электронная почта: yedigaryanl@gmail.com*

Статья посвящена возможностям и трудностям использования лизинга, имеющего важное значение для экономики Армении. Автор сначала представляет историю становления и применения лизинга в различных отраслях народного хозяйства РА, затем переходит к области сельского хозяйства, используя числовые данные для представления современного состояния сельскохозяйственной техники, а также уровня оснащённости этих машин.

Указано, как приобретается сельскохозяйственная техника в условиях рыночной экономики и с какими трудностями приходится сталкиваться, сколько машин и инструментов ввозится из других стран. На основании всего этого автор даёт конкретные рекомендации по развитию лизингового бизнеса в Республике Армения, указывает, что он принесет отрасли и всей республике в целом, а главное, от развития лизингового дела какую пользу получают участвующие в нём субъекты: продавцы, поставляющие предмет лизинга, лизинговая компания, лизингополучатель и государство. Он указывает на самую основную причину неразвитости лизинговых услуг в РА, заключающуюся в несовершенстве законодательной базы, что, в свою очередь, приводит к неполному созданию инфраструктур государственной поддержки и других гарантий, недостатку информации и т.д.

Поэтому принятие закона о лизинге в республике стало принципиальным вопросом, посредством которого виды лизинга, права и обязанности сторон, участвующих в лизинговых отношениях, будут определены законодательством, регулирование которого приведет к повышению общей эффективности отрасли.

Ключевые слова: *Предпринимательство, лизинг, сельское хозяйство, инвестиции, основные средства, коммерческие банки, сельскохозяйственная техника.*

Հոդվածը ներկայացվել է խմբագրական խորհուրդ 12.04.2023թ.:

Հոդվածը գրախոսվել է 23.04.2023թ.:

Ընդունվել է տպագրության 17.11.2023թ.:

ЦИФРОВЫЕ ТЕХНОЛОГИИ И ФИНАНСОВЫЙ СЕКТОР ЭКОНОМИКИ

УДК 336.71

DOI: 10.56246/18294480-2023.15-22

МАШЕВСКАЯ ОКСАНА

*кандидат экономических наук, доцент
Белорусский государственной университет
г. Минск, Республика Беларусь
электронная почта: omachevskay@gmail.com*

Цифровые технологии значительно трансформировали финансовый сектор в ряде стран. Особенно они показали гибкость в пандемийный период по сравнению с традиционным банкингом, что определило цифровые технологии как ключевой фактор развития финансового сектора на современном этапе цифровизации. Активно стали развиваться платформы, которые позволили перевести финансовые технологии на экосистемные решения в онлайн режиме. Банки и финансовые организации стали проявлять интерес к технологии блокчейн, использование которой, прежде всего, позволит удешевить и ускорить транзакции и значительно повысить их уровень безопасности. Все вышеперечисленное и определило цель исследования.

В ходе исследования были использованы общие методы исследования как: анализ и синтез, агрегирование, индукция и дедукция, сравнение, а также такие частные методы экономического анализа, как графический и табличный.

В заключении автор приходит к выводу, что цифровые технологии кардинально меняют финансовый сектор, в том числе и Беларуси, позволяя банкам улучшать качество работы и предоставлять новые услуги для клиентов. Банки, которые быстро адаптируются к новым технологиям, долго остаются в лидерах рынка, привлекают больше клиентов, формируя соответствующий потребительский спрос и способствуют монетизации экономики.

Ключевые слова: цифровые технологии; финансовый сектор; блокчейн; мобильная связь, банки.

ԹՎԱՅԻՆ ՏԵԽՆՈԼՈԳԻԱՆԵՐԸ ԵՎ ՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ՈԼՈՐՏԸ

ՄԱՇԵՎՍԿԱՅԱ ՕՇԱՆՆԱ

Республика Беларусь, Минск

*Մինսկ, Բելառուսի Հանրապետություն,
տնտեսագիտության թեկնածու, դոցենտ
էլիոստ' omachevskay@gmail.com*

Թվային տեխնոլոգիաները զգալիորեն փոխակերպել են ֆինանսական հատվածը մի շարք երկրներում: Նրանք հատկապես կարևոր դեր են խաղացել համաճարակի ժամանակ՝ համեմատաձև ավանդական բանկային գործունեության հետ, ինչը հնարավորություն է տվել թվայնացման ներկա փուլում առանձնացնել թվային տեխնոլոգիաները՝ որպես ֆինանսական հատվածի զարգացման առանցքային գործոններ: Պլատֆորմները սկսեցին ակտիվորեն զարգանալ, ինչը հնարավորություն տվեց առցանց փոխանցել ֆինանսական տեխնոլոգիաները էկոհամակարգային լուծումներին: Բանկերն ու ֆինանսական կազմակերպությունները սկսել են հետաքրքրություն ցուցաբերել բյուջեյն տեխնոլոգիայի նկատմամբ, որի կիրառումը առաջին հերթին հնարավորություն կտա նվազեցնել ծախսերը, արագացնել գործարքները և զգալիորեն բարձրացնել դրանց անվտանգության մակարդակը: Վերոհիշյալ հանգամանքները որոշեցին ուսումնասիրության նպատակը:

Հետազոտության ընթացքում օգտագործվել են այսպիսի ընդհանուր հետազոտական մեթոդներ, ինչպիսիք են վերլուծությունը և սինթեզը, ագրեգացումը, ինդուկցիան և դեդուկցիան, համեմատությունը, ինչպես նաև տնտեսական վերլուծության գրաֆիկական և աղյուսակային մասնավոր մեթոդները:

Վերլուծության արդյունքներից ելնելով՝ հեղինակը գալիս է այն եզրակացության, որ թվային տեխնոլոգիաները հիմնովին փոխում են ֆինանսական հատվածը նաև Բելառուսում՝ թույլ տալով բանկերին բարելավել աշխատանքի որակը և նոր ծառայություններ մատուցել հաճախորդներին: Բանկերը, որոնք արագ հարմարվում են նոր տեխնոլոգիաներին, երկար ժամանակ մնում են շուկայի առաջատարներ, զբաղվում են ավելի շատ հաճախորդներ, առաջացնում են սպառողների համապատասխան պահանջարկ և նպաստում դրամայնացմանը:

Բանալի բաներ՝ թվային տեխնոլոգիաներ, ֆինանսական հատված, բյուջեյն, քջջային կապ, բանկեր:

DIGITAL TECHNOLOGIES AND THE FINANCIAL SECTOR OF THE ECONOMY

MASHEVSKAYA OKSANA

*PhD in Economics, Associate Professor,
Belarusian State University,
Minsk, Republic of Belarus
e-mail: omachevskay@gmail.com*

Digital technologies have significantly transformed the financial sector in a number of countries. They especially showed flexibility during the pandemic period compared to traditional banking, defining digital technologies as a key factor in the development of the financial sector in the current stage of digitalization. Platforms that allow the transition of

financial technologies to ecosystem solutions online have actively developed. Banks and financial organizations have begun to show interest in blockchain technology, the use of which, first of all, will make it possible to reduce the cost and speed up transactions and significantly increase their level of security. All of the above mentioned determined the purpose of the study.

In the course of the study, general research methods were used, such as: analysis and synthesis, aggregation, induction and deduction, comparison, as well as private methods of economic analysis, such as graphical and tabular.

In conclusion, the author comes to the conclusion that digital technologies are fundamentally changing the financial sector, including Belarus, allowing banks to improve the quality of work and provide new services for customers. Banks that quickly adapt to new technologies remain market leaders for a long time, attracting more customers, generating appropriate consumer demand and contributing to the monetization of the economy.

Keywords: *digital technologies, financial sector, blockchain, mobile communications, banks.*

Հոդվածը ներկայացվել է խմբագրական խորհուրդ 13.05.2023թ.:

Հոդվածը գրախոսվել է 28.05.2023թ.:

Ընդունվել է տպագրության 17.11.2023թ.:

ՄՆՆԴԱՐԴՅՈՒՆԱԲԵՐՈՒԹՅԱՆ ԴԵՐԸ ՄՇԱԿՈՂ
ԱՐԴՅՈՒՆԱԲԵՐՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ

ՀՏԴ 330.55

DOI: 10.56246/18294480-2023.15-23

ԳԵՎՈՐԳՅԱՆ ԿՈՐՅՈՒՆ

ԳՊՀ դասախոս,

տնտեսագիտական ֆակուլտետի

կառավարման և ֆինանսների ամբիոնի ասպիրանտ

էլվիոստ՝ kor.gevorgyan@gmail.com

Արդյունաբերությունը Հայաստանում ավանդաբար հանդիսացել է տնտեսության կարևորագույն ճյուղերից մեկը: Հայաստանի ՀՆԱ կառուցվածքում արդյունաբերության մասնաբաժինը տարբեր տարիներին տարանջվել է 13-25%-ի շրջանակներում: Ընդ որում վերջինս մեծապես կախված է մշակող արդյունաբերության ոլորտում արձանագրված փոփոխությունների դինամիկայից, քանի որ այն ապահովում է այդ ոլորտում ձևավորվող ավելացված արժեքի 55%-ից ավելին:

2000-2020 թվականների ընթացքում արդյունաբերության ոլորտում տնտեսվարողների քանակը ավելացել է շուրջ 2,6 անգամ՝ հասնելով 3253-ի: Թեև մշակող արդյունաբերության տնտեսվարող սուբյեկտների քանակը դիտարկվող ժամանակահատվածում էական փոփոխության չի ենթարկվել, այդուհանդերձ ամբողջ արդյունաբերության տնտեսվարողների շուրջ 87-90%-ը գործում են հենց մշակող արդյունաբերության ոլորտում:

2000-2017 թվականների ընթացքում արդյունաբերության արտադրողականությունը աճել է շուրջ 8,1 անգամ, սակայն 2018-2020 թվականներին սկսել է նվազել՝ կապված մշակող արդյունաբերության արտադրողականության կրճատման հետ: Մյուս կողմից՝ 2009-2017 թվականներին շուրջ 2,6 անգամ աճել է և՛ արդյունաբերության, և՛ մշակող արդյունաբերության արտադրողականությունը:

Այսպիսով, կարևոր է ընդգծել, որ արդյունաբերության ոլորտում աճը կամ նվազումը, ինչպես նաև արդյունաբերության արտադրողականության աճը կամ նվազումը մեծապես կախված է հենց մշակող արդյունաբերության ոլորտի դինամիկայից:

Սննդարդյունաբերությունն իր հերթին դիտարկվող ողջ ժամանակահատվածում մշակող արդյունաբերության մեջ ունեցել է ամենամեծ մասնաբաժինը՝ որոշ տարիներին կազմելով անգամ մշակող արդյունաբերության արտադրանքի գրեթե կեսը: Այնուհանդերձ, վերջինիս աճը կամ նվազումը ոչ միշտ է հանգեցնում

մշակող արդյունաբերությունում համապատասխանաբար դրական կամ բացասական դինամիկայի:

Բանալի բառեր՝ Համախառն ներքին արդյունք (ՀՆԱ), արդյունաբերություն, մշակող արդյունաբերություն, սննդամթերքի արտադրություն, աճ, տեսակարար կշիռ, տնտեսվարող սուբյեկտների քանակ, արտադրողականություն:

THE ROLE OF FOOD INDUSTRY IN THE PROCESSING INDUSTRY

GEVORGYAN KORYUN

GSU Lecturer

PhD student of the chair of Management and Finance,

Faculty of Economics

e-mail: kor.gevorgyan@gmail.com

Industry has traditionally been one of the most important sectors of Armenia's economy. The share of industry in the structure of Armenia's GDP fluctuated between 13-25% in different years. At the same time, industrial production largely depends on the dynamics of changes recorded in the manufacturing industry, since the latter provides more than 55% of the added value created in the industry.

From 2000 to 2020, the number of entrepreneurs in the industrial production sector increased 2.6 times, reaching 3253 individuals. Although the number of economic entities in the manufacturing industry has not changed significantly over the observed period, around 87-90% of all economic entities of the entire industry work in the processing industry itself.

For the period 2000-2017 industrial productivity increased about 8.1 times, and for the period 2018-2020 it began to decline due to a reduction in the productivity of the manufacturing industry. On the other hand, the productivity of both total industrial production and manufacturing increased by about 2.6 times from 2009 to 2017.

Thus, it is important to emphasize that the growth or decline in the industrial sector, as well as the growth or decline in labor productivity in industry, largely depend on the dynamics of the manufacturing sector itself.

In turn, the food industry during the entire period under review had the largest share in the processing industry, accounting for almost half of the output of the processing industry in some years. However, an increase or decrease in the latter does not always lead to positive or negative dynamics in the manufacturing industry, respectively.

Keywords: *Gross Domestic Product (GDP), industry, manufacturing, manufacture of food products, growth, structure, number of economic entities, productivity.*

РОЛЬ ПИЩЕВОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ В ПЕРЕРАБАТЫВАЮЩЕЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ

ГЕВОРКЯН КОРЮН

Преподаватель ГГУ

Аспирант кафедры менеджмента и финансов
электронная почта: kor.gevorgyan@gmail.com

Промышленность традиционно была одной из важнейших отраслей экономики Армении. Доля промышленности в структуре ВВП Армении в разные годы колебалась в пределах 13-25%. При этом промышленное производство во многом зависит от динамики изменений, фиксируемых в обрабатывающей промышленности, так как последняя обеспечивает более 55% создаваемой в отрасли добавленной стоимости.

За 2000-2020 годы количество предпринимателей в отрасли промышленного производства увеличилось в 2,6 раза, достигнув 3253 человек. Хотя количество субъектов хозяйствования в обрабатывающей промышленности за наблюдаемый период не претерпело существенных изменений, все же около 87-90% хозяйствующих субъектов всей отрасли работают в сфере самой перерабатывающей промышленности.

За период с 2000 по 2017гг. производительность промышленности увеличилась примерно в 8,1 раза, а в период с 2018 по 2020гг. начала снижаться за счет сокращения производительности обрабатывающей промышленности. С другой стороны, производительность как всего промышленного производства, так и обрабатывающей промышленности увеличилась примерно в 2,6 раза в период с 2009 по 2017 год.

Таким образом, важно подчеркнуть, что рост или спад в промышленном секторе, а также рост или спад производительности труда в промышленности во многом зависят от динамики самого сектора обрабатывающей промышленности.

В свою очередь, пищевая промышленность в течение всего рассматриваемого периода имела наибольшую долю в перерабатывающей промышленности, составляя в отдельные годы почти половину продукции перерабатывающей промышленности. Тем не менее, увеличение или уменьшение последней не всегда приводит к положительной или отрицательной динамике в обрабатывающей промышленности соответственно.

Ключевые слова: валовой внутренний продукт (ВВП), промышленность, обрабатывающая промышленность, производство пищевых продуктов, прирост, структура, количество хозяйствующих субъектов, производительность.

Հոդվածը ներկայացվել է խմբագրական խորհուրդ 16.09.2023թ.:

Հոդվածը գրախոսվել է 30.09.2023թ.:

Ընդունվել է տպագրության 17.11.2023թ.:

5.	ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ PHILOLOGY ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ НАУКИ
----	---

ՄԻՆԻԹԱՐՅԱՆՆԵՐԻ ՀԱՅԵՐԵՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅՈՒՆԸ
ԷԴՈՒԱՐԴ ԱՂԱՅԱՆԻ ԳՆԱՀԱՏՄԱՄԲ

ՀՏԴ 81-11

DOI: 10.56246/18294480-2023.15-24

ԱՍՈՅԱՆ ԹԱԹՈՒԼ

*Գավառի պետական համալսարանի
բանասիրական ֆակուլտետի դեկան,
բանասիրական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ
Էլփոսոս' asoyan.60@mail.ru*

Լրացավ հայ մեծ հայագետ լեզվաբան Էդուարդ Բագրատի Աղայանի ծննդյան 110-ամյակը, որը հսկայական ավանդ ունի հայ լեզվաբանության զարգացման մեջ: Նրա գիտական գործունեությունը, կատարած ուսումնասիրությունները լեզվաբանության տարբեր բնագավառներում նշանավորեցին հայ լեզվաբանության զարգացման նոր աստիճանը: Էդ. Աղայանը մշտապես ինքնատիպ մոտեցում է ցուցաբերել լեզվական-լեզվաբանական երևույթների քննության ընթացքում՝ նորովի մեկնաբանելով բազմաթիվ հնչյունական, բառապաշարային, քերականական իրողություններ, այլ տեսակետից ներկայացնելով լեզվական փաստերը: Լեզվաբանը աչքի է ընկել նաև իր կազմակերպչական ունակություններով: Աշխատելով որպես գիտական գծով պրոռեկտոր, ֆակուլտետի դեկան, ամբիոնի վարիչ, Հ. Աճառյանի անվան լեզվի ինստիտուտի բաժնի վարիչ՝ ցուցաբերել է գիտության, գիտական աշխատանքների կազմակերպչի ակնհայտ հմտություններ: Իր գիտամանկավարժական գործունեության ընթացքում բազում սերունդների է կրթել ու դաստիարակել Էդ. Աղայանը, շատերն են գիտության թեկնածուներ ու դոկտորներ դարձել նրա հմուտ ղեկավարությամբ ու խորհրդատվությամբ: Էդ. Աղայանը իր «Հայ լեզվաբանության պատմություն» աշխատության մեջ մեծ տեղ է հատկացրել Մխիթարյանների լեզվաբանական գործունեությանը: Առանձին-առանձին անդրադարձել է նրանց լեզվաբանական ժառանգությանը և գնահատել դրանք որպես հայագիտության նվաճում:

Էդ.Աղայանը ստեղծեց այնպիսի արժեքներ, որոնք իրավամբ հայ լեզվաբանության պատմության շղթայում նվաճումներ են և երբևէ չեն կորցնի իրենց գիտական նշանակությունը նաև հետագայում:

Բանալի բաներ՝ լեզվաբանություն, Մխիթարյան միաբանություն, Էդվարդ Աղայան, հնչյունաբանություն, քերականություն, հայ լեզվաբանության պատմություն:

ARMENOLOGICAL ACTIVITIES OF THE MKHITARAINS ACCORDING TO EDUARD AGHAYAN

ASOYAN TATUL

PhD in Philology, Associate Professor

Dean of the Faculty of Philology, GSU

e-mail:asoyan.60@mail.ru

110 years have passed since the birth of the great armenologist and linguist Eduard Aghayan, who made a huge contribution to the development of Armenian linguistics. His scientific activities and studies in various fields of linguistics marked a new stage in the development of Armenian linguistics. Ed. Aghayan always showed an original approach during the examination of linguistic phenomena, interpreting many phonetic, lexical, grammatical realities in a new way, presenting linguistic facts from a different point of view. The linguist also stood out for his organizational skills. Working as a vice-rector for research, dean of the faculty, head of the chair, head of the language institute named after Hr. Acharyan, he demonstrated obvious skills as an organizer of scientific works. Ed: Aghayan has educated and brought up many generations during his scientific and pedagogical activity, many have become candidates of science and doctors under his skillful guidance and counseling. In his work "The History of Armenian Linguistics", Ed. Aghayan paid a lot of attention to the linguistic activity of the Mkhitarians. He separately touched upon their linguistic heritage and assessed them as an achievement of Armenian studies.

Eduard Aghayan created enduring values that rightfully stand as milestones in the history of Armenian linguistics, maintaining their scholarly significance into the future.

Keywords: *Linguistics, Mkhitarian Congregation, Eduard Aghayan, Phonetics, Grammar, history of Armenian Linguistics.*

АРМЯНОВЕДЧЕСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ МХИТАРИСТОВ В ОЦЕНКЕ ЭДУАРДА АГАЯНА

АСОЯН ТАТУЛ

Кандидат филологических наук, доцент

Декан филологического факультета ГГУ

электронная почта:asoyan.60@mail.ru

Завершилось 110-летие со дня рождения великого армянского языковеда Эдуарда Баграта Агаяна, внесшего огромный вклад в развитие армянского

языкознания. Его научная деятельность и исследования в различных областях языкознания ознаменовали новый этап в развитии армянского языкознания. Эд. Агаян всегда проявлял оригинальный подход при рассмотрении языковых явлений, по-новому интерпретируя многие фонетические, лексические, грамматические реалии, представляя языковые факты с иной точки зрения. Лингвист выделялся и своими организаторскими способностями. Работая проректором по научной части, деканом факультета, заведующим кафедрой, директором Института языка имени Р. Ачаряна, он продемонстрировал, очевидные навыки организатора научных работ. За время своей научно-педагогической деятельности Эд. Агаян обучал и воспитал многие поколения, под его умелым руководством многие стали кандидатами и докторами наук. В своем труде «История армянского языкознания» Эд. Агаян много места уделил лингвистической деятельности Мхитаристов. Он отдельно коснулся их лингвистического наследия и оценил их как достижение арменоведения. Эд. Агаян создал такие ценности, которые по праву являются достижениями в истории армянского языкознания и никогда не потеряют своего научного значения в будущем.

Ключевые слова: лингвистика, Конгрегация Мхитаристов, Эдвард Агаян, фонетика, грамматика, история армянского языкознания.

Հոդվածը ներկայացվել է խմբագրական խորհուրդ 17.08.2023թ.:

Հոդվածը գրախոսվել է 22.08. 2023թ.:

Ընդունվել է տպագրության 17.11.2023թ.:

ՄԻԱԿԱԶՄ ՆԱԽԱԴԱՍՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՈՃԱԿԱՆ ԱՐԺԵՔԸ ՀԱՄՈՒ
ՍԱՀՅԱՆԻ «ԻՆՁ ԲԱՑԱԿԱ ՉԴՆԵՔ» ԺՈՂՈՎԱԾՈՒՈՒՄ

ՀՏԴ 81՝36

DOI: 10.56246/18294480-2023.15-25

ԱՍՈՅԱՆ ԹԱԹՈՒԼ

ԳՊՀ բանասիրական ֆակուլտետի դեկան,
բանասիրական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ
էլիոսյր՝ asoyan.60@mail.ru

ՀԱԿՈՐՅԱՆ ՖԵՆՅԱ

ԳՊՀ բանասիրական ֆակուլտետի հայոց լեզվի և գրականության բաժնի
մագիստրատուրայի շրջանավարտ
էլիոսյր՝ hakobyanfenya77@gmail.com

ՀԱԿՈՐՅԱՆ ՀԱՅԿԱՆՈՒՇ

Գավառի ավագ դպրոցի հայոց լեզվի և գրականության ուսուցչուհի
էլիոսյր՝ haykanushhakobyan4@gmail.com

Լեզվական բանավոր և գրավոր հաղորդակցումը առավել հաճախ տեղի է ունենում այնպիսի նախադասությունների միջոցով, որոնցում առկա են նախադասության երկու գլխավոր անդամներն էլ՝ ենթական և ստորոգյալը: Այդպիսի նախադասությունները կոչվում են երկկազմ, երկբևեռ: Սակայն հաղորդակցումը կարող է տեղի ունենալ նաև այնպիսի նախադասությունների միջոցով, որոնցում առկա է մեկ գլխավոր անդամ: Այդպիսի նախադասությունները ընդունված է անվանել միակազմ, միաբևեռ կամ միակենտրոն: Հենց միաբևեռ լինելը, այսինքն՝ մեկ մասից կազմված լինելն էլ համարվում է միակազմ նախադասությունների էական հատկանիշը:

Միակազմ նախադասությունների կիրառությունը խոսքում երկկազմ նախադասությունների համեմատ թեև սահմանափակ է, սակայն նրանք հեղափոխություն են ներկայացնում թե՛ լեզվական և թե՛ ոճական առումներով:

Խոսքային իրավիճակով պայմանավորված՝ այդ կառույցները մեծ հնարավորություն ունեն արտահայտելու մարդկային ապրումներն ու զգացմունքները, ստեղծելու կերպարներ ու բնապարկերներ: Դա է պարզապես, որ միակազմ նախադասությունները հաճախ ուսումնասիրության նյութ են դառնում փարբեր ստեղծագործությունների լեզվաոճական առանձնահատկությունների բացահայտման տեսակետից:

Չնայած միակազմ նախադասությունների առայսօր կապարված համակողմանի ուսումնասիրությանը՝ միշտ էլ արդիական է մնում առանձին սրբագրությունների լեզվաոճական քննություն կատարելու առումով:

Ստորև ներկայացված հոդվածում նպատակ ունենք վեր հանել և ցույց տալ միակազմ նախադասությունների կիրառման կարևորությունը և ոճական մեծ հնարավորությունները՝ օգտագործելով Համո Սահյանի «Ինձ բացակա չղենք» ժողովածուն:

Հոդվածը գրելիս օգտագործել ենք նկարագրական, վերլուծական, դիտման մեթոդները:

Բանալի բառեր՝ նախադասություն, միակազմ, անդեմ, դիմավոր, բառ-նախադասություններ, ոճական, Համո Սահյան, «Ինձ բացակա չղենք», սրբագրություն:

STYLISTIC FUNCTIONS OF SIMPLE SENTENCES IN THE COLLECTION “DON'T MARK ME ABSENT” BY HAMO SAHYAN

ASOYAN TATUL

*PhD in Philology, Associate Professor
Dean of the Faculty of Philology, GSU
e-mail: asoyan.60@mail.ru*

HAKOBYAN FENYA

*Graduate of the Master Program of the Department of Armenian Language and
Literature, Faculty of Philology, GSU
e-mail: hakobyanfenya77@gmail.com*

HAKOBYAN HAYKANUSH

*Teacher of Armenian Language and Literature of
Gavar High School
e-mail: haykanushhakobyan4@gmail.com*

The oral and written forms of communication are most often realized through sentences that contain main members of the sentence - the subject and the predicate. Such sentences are called “bipolar”. But communication can also occur through sentences in which there is one main member. Such sentences are commonly referred to as simple, “unipolar”. It is the single-component nature that is considered an essential characteristic of simple sentences. Although the use of simple sentences in speech is limited compared to compound ones, they are interesting both linguistically and stylistically.

Conditioned by the speech situation, these constructions can convey the expressiveness of human emotions, create artistic imagery, and vividly depict reality. In literary fiction the full diversity of forms and ways of functioning of simple sentences is most vividly manifested. This is the reason why simple sentences often become the subject of research from the perspective of identifying the linguo-stylistic features of various works.

The aim of the article is to identify and demonstrate the stylistic possibilities and peculiarities of the functioning of simple sentences based on the material of the collection "Don't mark Me Absent" by Hamo Sahyan. Descriptive, analytical, and observational methods were used in the article.

Keywords: *sentence, simple sentence, impersonal sentence, personal sentence, one-word sentence, stylistic, Hamo Sahyan, work "Don't mark me absent".*

СТИЛИСТИЧЕСКИЕ ФУНКЦИИ ОДНОСОСТАВНЫХ ПРЕДЛОЖЕНИЙ В СБОРНИКЕ АМО САГИЯНА «НЕ СТАВЬТЕ МНЕ ОТСУТСТВИЕ»

АСОЯН ТАТУЛ

*Кандидат филологических наук, доцент
Декан филологического факультета ГГУ
электронная почта: asoyan.60@mail.ru*

АКОПЯН ФЕНЯ

*Выпускница магистратуры отделения армянского языка и литературы
филологического факультета ГГУ
электронная почта: hakobyanfenya77@gmail.com*

АКОПЯН АЙКАНУШ

*Учительница армянского языка и литературы
старшей школы г. Гавар
электронная почта: haykanushhakobyan4@gmail.com*

Устная и письменная формы речевой деятельности чаще всего осуществляются посредством таких предложений, в которых присутствуют оба главных члена предложения-подлежащее и сказуемое. Такие предложения называются двусоставными. Но общение может происходить и через предложения, в которых есть один главный член.

Однако речевую деятельность можно также осуществлять через предложения, в которых присутствует один главный член. Такие предложения обычно называют односоставными или однокомпонентными. Именно однокомпонентность считается существенным признаком односоставных предложений. Хотя и использование односоставных предложений в речи по сравнению с двусоставными ограничено, но они представляют интерес как в лингвистическом, так и в стилистическом аспектах.

Обусловленные речевой ситуацией, эти конструкции могут передавать экспрессивность человеческих эмоций, создавать художественную образность, наглядно изображать действительность. Именно в художественной литературе ярче всего проявляется все многообразие форм и способов функционирования односоставных предложений. Это и есть причина того, что односоставные предложения часто становятся предметом исследования с точки зрения выявления лингвистических особенностей различных произведений.

Цель данной работы-выявить и показать стилистические возможности и особенности функционирования односоставных предложений на материале сборника Амо Сагияна "Не ставьте мне отсутствие".

В работе нами были использованы описательный, аналитический, наблюдательный методы.

Ключевые слова: предложение, односоставные, безличные, личные, слова-предложения, стилистически, Амо Сагиян, произведение, "Не ставьте мне отсутствие".

Հոդվածը ներկայացվել է խմբագրական խորհուրդ 15.06.2023թ.:

Հոդվածը գրախոսվել է 28.06.2023թ.:

Ընդունվել է տպագրության 17.11.2023թ.:

ԲԱՐՔԱՌԱՅԻՆ ՀԱՅԵՐԵՆԻ ՇԱՐԱՀՅՈՒՍԱԿԱՆ ՈՐՈՇ
ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՇՈՒՐՋ

ՀՏԴ 81՝28

DOI: 10.56246/18294480-2023.15-26

ԿԱՏՎԱԼՅԱՆ ՎԻԿՏՈՐ

ՀՀ ԳԱԱ Հ.Աճառյանի անվ. լեզվի ինստիտուտի տնօրեն,
ԳՊՀ դասախոս,
բանասիրական գիտությունների դոկտոր, դոցենտ
էլվիոստ՝ viktorkatvalyan@mail.ru

Բարբառային հայերենի շարահյուսական իրողությունները գրեթե ուսումնասիրված չեն: Հայերենի բարբառներին նվիրված առանձին մենագրություններում կարելի է գտնել միայն որոշ ակնարկներ շարահյուսական յուրահատկությունների վերաբերյալ: Այս աշխատանքում բարբառային շարահյուսական երևույթները դիտարկում ենք Բայազետի բարբառի օրինակով: Բարբառներում շարահյուսական առանձնահատկություններ կան ինչպես կապակցման միջոցների դրսևորման, շարադասության, այնպես էլ նախադասության անդամների ու նախադասությունների արտահայտության ոլորտներում: Կապակցման միջոցների առումով՝ բարբառային խոսքում լայն տարածում ունեն թվային համաձայնությանը վերաբերող յուրահատկություններ, որոնք առավելաբար դրսևորվում են ենթակա-ստորոգյալ, որոշիչ-որոշյալ կապակցություններում: Շարադասական յուրահատկություններ հանդես են բերում թե՛ անվանական, թե՛ բայական անդամների լրացումները, ընդ որում՝ խոսքը հիմնականում վերաբերում է գերադաս անդամի նկատմամբ դրանց դիրքին: Նախադասության մեջ արտահայտության առանձնահատկություններ հանդես են բերում և՛ ենթական ու ստորոգյալը, և՛ երկրորդական որոշ անդամներ: Կան նաև նախադասությունների արտահայտությանը վերաբերող իրողություններ /միակազմ նախադասությունների, հավելական ու միջանկյալ նախադասությունների մեծ գործածականություն/: Գրական լեզվի համեմատությամբ՝ բարբառային խոսքում շարահյուսական իմաստների արտահայտությանը գործուն մասնակցություն ունեն այլ միջոցներ ևս (բանաձևային կառույցներ, կրկնություն, հնչերանգ, ժխտում և այլն): Բարբառային խոսքի անկաշկանդությունը երբեմն ի հայտ է բերում քերականական ընդունված կադապարներով չբացատրվող իրողություններ:

Բանալի բառեր՝ համաձայնություն, կապակցություն, նախադասության անդամ, ստորոգյալ, բացահայտիչ, պարագա, խնդիր, կրկնություն, հնչերանգ, ժխտում:

ON SOME SYNTACTIC CHARACTERISTICS OF ARMENIAN DIALECTS

KATVALYAN VIKTOR

Doctor of Philology, Associate Professor

*Director of the Language Institute named after H. Acharyan of
NAS RA*

GSU Lecturer

e-mail: viktorkatvalyan@mail.ru

The syntactic features of Armenian dialects are almost unstudied. In separate monographs dedicated to Armenian dialects, only some hints about syntactic peculiarities can be found. In this work, we examine dialectal syntactic phenomena on the example of Bayezet dialect. In dialects, syntactic features manifest themselves in the means of syntactic connection, word order, as well as in the expression of sentence members. Regarding the means of syntactic connection, in dialectal speech, features related to agreement in numbers are widely spread, mainly in combinations such as subject-predicate, attribute-modifier. The syntactic features of the additions of both nominal and verbal members are also related to their position in relation to the main member. In a sentence, both the subject and the predicate, as well as some secondary members, have specific features of expression. There are also realities associated with the expression of sentences, including the extensive use of simple sentences and introductory clauses. Compared with the literary language, other means (formulaic constructions, repetition, tone, negation, etc.) take a more active part in expressing syntactic meanings in dialectal speech. The ease of dialectal speech sometimes reveals realities that cannot be explained by commonly accepted grammatical schemes.

Keywords: *agreement, combination, sentence member, predicate, apposition, object, circumstance, repetition, intonation, negation.*

О НЕКОТОРЫХ СИНТАКСИЧЕСКИХ ХАРАКТЕРИСТИКАХ ДИАЛЕКТОВ АРМЯНСКОГО ЯЗЫКА

КАТВАЛЯН ВИКТОР

Доктор филологических наук, доцент

Директор Института языка НАН РА имени Г. Ачаряна,

Преподаватель ГГУ

электронная почта: viktorkatvalyan@mail.ru

Синтаксические реалии диалектов армянского языка почти не изучены. В отдельных монографиях, посвященных армянским диалектам, можно найти лишь некоторые намеки на синтаксические особенности. В данной работе мы рассматриваем диалектные синтаксические явления на примере диалекта Баязета. В диалектах синтаксические особенности проявляются как в средствах синтаксического соединения, порядка слов, так и в выражении членов предложения и предложений.

Что касается средств синтаксического соединения, то в диалектной речи широко распространены особенности, связанные с согласованием чисел, проявляющиеся в основном в сочетаниях типа подлежащее-сказуемое, определение-определяемый.

Синтаксические особенности дополнений как именных, так и глагольных членов связаны также с их положением по отношению к главному члену. В предложении как подлежащее, так и сказуемое, а также некоторые второстепенные члены имеют особенности выражения. Существуют также реалии, связанные с выражением предложений /большое употребление односоставных, а также вводных предложений/. По сравнению с литературным языком другие средства (формульные конструкции, повтор, тон, отрицание и др.) принимают более активное участие в выражении синтаксических значений в диалектной речи. Непринужденность диалектной речи иногда обнаруживает реалии, которые нельзя объяснить общепринятыми грамматическими схемами.

Ключевые слова: согласование, сочетание, член предложения, сказуемое, приложение, объект, обстоятельство, повтор, интонация, отрицание.

Հոդվածը ներկայացվել է խմբագրական խորհուրդ 16.08.2023թ.:

Հոդվածը գրախոսվել է 20.08.2023թ.:

Ընդունվել է տպագրության 17.11.2023թ.:

ՆԱԽԱԴԱՍՈՒԹՅԱՆ ՌԻՍՈՒՄՆԱՍԻՐՄԱՆ ԴԵՐԸ ԿՐՏՍԵՐ
ԴՊՐՈՑԱԿԱՆԻ ԽՈՍՔԻ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ԳՈՐԾՈՒՄ

ՀՏԴ 801.7

DOI: 10.56246/18294480-2023.15-27

ԱՎԵՏԻՍՅԱՆ ԵԼԵՆԱ

ԳՊՀ տարրական մանկավարժություն և մեթոդիկա բաժնի
մագիստրատուրայի շրջանավարտ
էլիտսպ' elena.avetisyan91@mail.ru

ՆԵՐՍԻՍՅԱՆ ՎԱՐՍԻԿ

ԳՊՀ և ՀՊՄՀ դասախոս, ԳԱԱ ԼԻ ավագ գիտաշխատող,
բանասիրական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ
էլիտսպ' varsik.nersisyan@mail.ru

Տարրական դասարաններում լեզվական գիտելիքների, այդ թվում նախադասության ուսումնասիրումը միջոց է՝ գրական լեզուն ճիշտ հասկանալու, շարահյուսորեն ճիշտ, կապակցված, սահուն խոսք կառուցելու համար: Ուստի նախադասության ուսումնասիրման միջոցով կրտսեր դպրոցականի խոսքի զարգացումը ժամանակակից կրթական գործընթացում կարևոր մարտահրավերներից է, ինչով էլ պայմանավորված է հետազոտության թեմայի արդիականությունը:

Հետազոտության նպատակն է եղել ուսումնասիրել տարրական դասարաններում նախադասության ուսուցման արդյունավետությունը, ցույց տալ նախադասության ուսումնասիրման կարևորությունը կրտսեր դպրոցականի կապակցված խոսքի, լեզվական, փրամաբանական և սրբաբանական մտածողության զարգացման գործում, կատարել եզրահանգումներ, անել առաջարկություններ նախադասության ուսուցման և գրավոր ու բանավոր խոսքի զարգացման արդյունավետությունը բարձրացնելու համար:

Մեր ուսումնասիրության թեմայի նորույթը պայմանավորված է նրանով, որ հիմնախնդրի շուրջ կատարված մի շարք ուսումնասիրությունների արդյունքներն ընդհանրացվել են, և ուսումնասիրության շրջանակներում նորովի է ներկայացվել տարրական դասարաններում նախադասության ուսուցման անհրաժեշտությունը, որոշարկվել է դրա տեղն ու դերը կրտսեր դպրոցականի խոսքի զարգացման գործում: Թեմայի ուսումնասիրությունը կարևոր է այն առումով, որ աշակերտներն առօրյալում հաճախ են թույլ տալիս լեզվական սխալներ: Խոսքը վերաբերում է նախադասության անդամների անհամաձայնությանը, սխալ շարահյուսությանը, խոսքի փրամաբանական սխալ կառուցվածքին, հնչերանգային սխալ արտաբերմանը, գրավոր խոսքում՝ ոչ ճիշտ կետադրությանը և այլն:

Բանալի բառեր՝ նախադասություն, խոսքի զարգացում, կրկներ դպրոցական, փորձարարական դաս, հարցախոյզ:

THE ROLE OF SENTENCE STUDY IN SPEECH DEVELOPMENT AMONG JUNIOR SCHOOLCHILDREN

AVETISYAN YELENA

*Graduate of the Master Program of
Elementary Pedagogy and Methodology, GSU
e-mail: elena.avetisyan91@mail.ru*

NERSISYAN VARSIK

*PHD in Philology, Associate Professor
Senior Researcher at the language institute named
after H. Acharyan NAS RA
GSU, ASPU lecturer
e-mail: varsik.nersisyan@mail.ru*

The study of language materials, including sentences, in elementary classes, is a way to understand literary language correctly and make syntactically correct, coherent, and fluent speech. Therefore, developing the speech of junior schoolchildren through the study of a sentences is one of the most important tasks in the modern educational process, making the research topic relevant. The aim of the study is to examine the effectiveness of sentence teaching in elementary classes, to show the importance of sentence learning in the development of coherent speech, as well as linguistic, logical and imaginative thinking of a younger student, to draw conclusions, to make suggestions for enhancing the effectiveness of sentence teaching and developing both oral and written communication skills.

The novelty of the research topic lies in the fact that the results of a number of studies on this issue have been summarized, and within the framework of the study, the need for teaching a sentence in elementary classes is presented in a new way, emphasizing its place and role in the development of speech of junior schoolchildren. Studying the topic is important because schoolchildren often make language mistakes in everyday life, including disagreement of the sentence members, incorrect syntax, incorrect logical structure of speech, incorrect pronunciation of tone, incorrect punctuation in written speech, etc.

Keywords: *sentence, speech development, junior schoolchild, experimental lesson, questionnaire.*

РОЛЬ ИЗУЧЕНИЯ ПРЕДЛОЖЕНИЯ В РАЗВИТИИ РЕЧИ МЛАДШЕГО ШКОЛЬНИКА

АВETИСЯН ЕЛЕНА

Выпускница магистратуры отделения

начальной педагогики и методики ГГУ
электронная почта: elena.avetisyan91@mail.ru

НЕРСИСЯН ВАРСИК

Кандидат филологических наук, доцент

Преподаватель ГГУ, АГПУ

Старший научный сотрудник Института языка НАН РА

электронная почта: varsik.nersisyan@mail.ru

Изучение языкового материала, в том числе и предложения, в начальных классах является средством правильного понимания литературного языка, построения синтаксически правильной, связной, беглой речи. Поэтому развитие речи младших школьников посредством изучения предложения является одной из важных задач в современном образовательном процессе, в связи с чем тема исследования актуальна.

Целью исследования было изучить эффективность обучения предложениям в начальных классах, показать значение изучения предложений в развитии связной речи, языкового, логического и образного мышления младших школьников, сделать выводы, дать рекомендации по повышению эффективности обучения предложениям и развитию письменной и устной речи.

Новизна темы нашего исследования обусловлена тем, что обобщены результаты ряда исследований по данной проблеме, и в рамках исследования по-новому представлена необходимость обучения предложениям в начальных классах, его место и роль в развитии речи младших школьников. Изучение темы важно в том плане, что учащиеся часто допускают языковые ошибки в повседневной жизни. Имеется в виду несогласованность членов предложения, неправильная композиция, неправильная логическая структура речи, неправильное произношение, неправильная пунктуация в письменной речи и др.

Ключевые слова: предложение, развитие речи, младшая школа, экспериментальный класс, анкета.

Հոդվածը ներկայացվել է խմբագրական խորհուրդ 17.08.2023թ.:

Հոդվածը գրախոսվել է 21.08.2023թ.:

Ընդունվել է տպագրության 17.11.2023թ.:

ԲԱՌԱԿԱԶՄՈՒԹՅԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒՄԸ ՈՐՊԵՍ ԿՐՏՍԵՐ
ԳՊՐՈՑԱԿԱՆՆԵՐԻ ԲԱՌԱՊԱՇԱՐԻ ՀԱՐՍԱՑՄԱՆ ՄԻՋՈՑ

ՀՏԴ 801.7

DOI: 10.56246/18294480-2023.15-28

ԻԳՆԱԹԵՎՈՍՅԱՆ ՆԱՐԻՆԵ

ԳՊՀ փարրական մանկավարժություն և մեթոդիկա բաժնի
մագիստրատուրայի շրջանավարտ
Էլիոսյար՝ nar.ignatevosyan@mail.ru

ՆԵՐՍԻՍՅԱՆ ՎԱՐՍԻԿ

ԳՊՀ և ՀՊՄՀ դասախոս, ԳԱԱ ԼԻ ավագ գիտաշխատող,
բանասիրական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ
Էլիոսյար՝ varsik.nersisyan@mail.ru

Բառակազմության ուսուցումը համարվում է բառապաշարի հարստացման հիմնական աղբյուրներից մեկը, և այն շարունակ պետք է լինի ուսուցչի ուշադրության կենտրոնում: Առանց հարուստ և ակտիվ բառապաշարի չի կառուցվում պարկերավոր, դիպուկ և գեղեցիկ խոսք: Այս ամենով էլ պայմանավորված է մեր ուսումնասիրության թեմայի արդիականությունը: Մեր նպատակն է եղել բացահայտել փարրական դպրոցում բառակազմության ուսումնասիրման առանձնահատկությունները, ցույց տալ բառակազմության դերը աշակերպների բառապաշարի հարստացման գործընթացում, հետազոտական աշխատանքների միջոցով նպաստել խոսքի զարգացման գործընթացում դասավանդման մեթոդների կատարելագործմանը:

Հոդվածում ներկայացրել ենք ժամանակակից հայերենի բառակազմության վերաբերյալ տեսական գրականության, ինչպես նաև փարրական դասարաններում բառակազմության ուսումնասիրման գիտամեթոդական համակարգի համառոտ վերլուծությունը:

Կարելի է նշել, որ բառակազմության ուսուցումը փարրական դպրոցում նպաստում է աշակերպների գործուն և ոչ գործուն բառապաշարի հարստացմանը, օգնում է ձևավորելու նրանց լեզվամտածողությունը, զարգացնում է փրամաբանությունը:

Բառակազմական միավորների ուսուցումը, բառակազմական եղանակների գործածությունը և բառակազմական վերլուծությունը մեծ ու կարևոր դեր են կատարում նոր բառեր կազմելու կարողության ձևավորման և բառիմաստի ընկալման գործում՝ երկրորդաբար դառնալով բառապաշարի հարստացման հիմք:

Առաջարկում ենք բառակազմական առաջադրանքներ ներմուծել մյուս լեզվական նյութերի հետ համատեղ, որը նաև բառապաշարը հարստացնելու և զարգացնելու ևս մի հնարավորություն է:

Բանալի բառեր՝ բառակազմություն, տարրական դասարաններ, բառապաշար, փոխներգործուն մեթոդական հնարներ, փորձարարական դասեր, հարցախոյզ:

THE STUDY OF WORD FORMATION AS MEANS OF ENRICHING THE VOCABULARY AMONG STUDENTS OF ELEMENTARY CLASSES

IGNATEVOSYAN NARINE

*Graduate of the Master Program of
Elementary Pedagogy and Methodology, GSU
e-mail: nar.ignatevosyan@mail.ru*

NERSISYAN VARSIK

*PHD in Philology, Associate Professor
Senior Researcher at the language institute named
after H. Acharyan NAS RA
GSU, ASPU lecturer
e-mail: varsik.nersisyan@mail.ru*

The study of word formation is considered one of the main sources of vocabulary enrichment and should remain at the center of the teacher's attention. Without a rich and active vocabulary, one cannot make a descriptive, accurate and beautiful speech. All of this emphasizes the relevance of the topic of our research. The aim of the article is to identify the features of the study of word formation in elementary classes, present the role of word formation in the process of enriching students' vocabulary, and contribute to the improvement of teaching methods in the process of speech development through research work.

The article provides a brief analysis of theoretical literature on word formation in the modern Armenian language, as well as the scientific- methodical system of studying word formation in elementary classes. It is worth noting that teaching vocabulary in elementary classes contributes to the enrichment of students' active and passive vocabulary, helps develop their language thinking and also enhances logical reasoning.

Teaching word-formation, using lexical methods, and lexical analysis play a significant and important role in developing the ability to form new words and in understanding the meaning of a word, serving as the basis for vocabulary enrichment. We suggest introducing new word-formation tasks along with other language materials, which will contribute to the enrichment and development of vocabulary.

Keywords: *word formation, elementary classes, vocabulary, interactive methodological skills, experimental lessons, questionnaire.*

ИЗУЧЕНИЕ СЛОВООБРАЗОВАНИЯ КАК СРЕДСТВА ОБОГАЩЕНИЯ СЛОВАРНОГО ЗАПАСА УЧАЩИХСЯ МЛАДШИХ КЛАССОВ

ИГНАТЕВОСЯН НАРИНЕ

*Выпускница магистратуры отделения
начальной педагогики и методики ГГУ*

электронная почта: nar.ignatevosyan@mail.ru

НЕРСИСЯН ВАРСИК

Кандидат филологических наук, доцент

Преподаватель ГГУ и АГПУ

Старший научный сотрудник Института языка НАН РА

электронная почта: varsik.nersisyan@mail.ru

Изучение словообразования считается одним из основных источников обогащения словарного запаса и должно оставаться в центре внимания учителя. Без богатого и активного словарного запаса сложно построить описательную, точную и красивую речь. Все это обуславливает актуальность темы нашего исследования. Целью данной статьи является выявление особенностей изучения словообразования в начальной школе, представление роли словообразования в процессе обогащения словарного запаса учащихся, содействие совершенствованию методики обучения в процессе развития речи путем исследовательских работ.

Данная статья представляет краткий анализ теоретической литературы по словообразованию в современном армянском языке, а также научно-методическую систему изучения словообразования в начальных классах.

Следует отметить, что обучение лексике в начальной школе способствует обогащению активного и пассивного словарного запаса учащихся, помогает формированию у них языкового мышления, а также развивает логику. Обучение словообразовательным единицам, использование словообразовательных способов и словообразовательный анализ играют большую и важную роль в формировании способности образовывать новые слова и в восприятии значения слова, становясь основой для обогащения словарного запаса.

Предлагаем ввести словообразовательные задания совместно с другими языковым материалом, что будет способствовать обогащению и развитию лексики

Ключевые слова: словообразование, начальные классы, словарный запас, интерактивные методические умения, экспериментальные уроки, анкета.

Հոդվածը ներկայացվել է խմբագրական խորհուրդ 17.08.2023թ.:

Հոդվածը գրախոսվել է 20.08.2023թ.:

Ընդունվել է տպագրության 17.11.2023թ.:

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐՆ ԻԲՐԵՎ ՆԱԽԱՀԻՄՔ
ԹՈՒՄԱՆՅԱՆԻ ԲԱՆԱՍԵՂԾՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

ՀՏԴ 398

DOI: 10.56246/18294480-2023.15-29

ՂՈՒՋՅԱՆ ԼՈՒՍԻՆԵ

ՀՀ ԳԱԱ հնագիտության և ազգագրության
ինստիտուտի գիտաշխատող,
բանասիրական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ,

ԳՊՀ դասախոս

էլփոստ՝ lgrejyan@yandex.ru

ԲԱՏԻԿՅԱՆ ԹԵՀՄԻՆԵ

ԳՊՀ բանասիրական ֆակուլտետի հայոց լեզու և գրականության բաժնի
մագիստրատուրայի 2-րդ կուրսի ուսանողուհի
էլփոստ՝ tem. batikyan@bk.ru

**«Գրողը, որ չի տիրապետում բանահյուսական
գիտելիքներին, վատ գրող է»:
Մաքսիմ Գորկի**

Ամենայն հայոց բանաստեղծ Հովհաննես Թումանյանի հարուստ ու բազմա-
ժանր ստեղծագործությունը սերտորեն կապված է ժողովրդական բանավեստի
հետ: Ժողովրդական բանության խորը իմացությունը գրողին բանահյուսության
լեզվագանձերն ու արտահայտչամիջոցները գրականության մեջ առատորեն կի-
րառելու և գեղարվեստական գրականությունը բանահյուսության վրա խարսխելու
հնարավորություն է ընձեռել:

Դժվար է գտնել մեկ ուրիշ գրող, որ այդքան կարևորություն է տվել ժողովր-
դական բանավեստին՝ իր գրական ստեղծագործությունների համար նյութ
դարձնելով հասարակ հայ մարդու կյանքը, ազգային ցավն ու ճակատագիրը, ազ-
գային իդեալները՝ համեմելով դրանք ժողովրդական բանահյուսության բանաս-
տեղծական հյուսվածք լեզվով ու արտահայտչամիջոցներով:

Ըստ Հովհաննես Թումանյանի՝ գրողի հիմնական խնդիրը պետք է լինի ժո-
ղովրդական նյութերի ներքին իմաստի հայտնագործումն ու ընդգծումը, և գրողը
պետք է ձգտի ըստ ամենայնի գեղարվեստորեն և գաղափարապես կատարելա-
գործելու ժողովրդի ստեղծածը՝ առանց դրա ոգին ու արմատները խաթարելու:

Հողվածում քննության են առնվում բանաստեղծի գրական մշակումների մեջ ծանրակշիռ տեղ գրավող քնարական բանահյուսության այնպիսի տեսակներ, ինչպիսիք են ժողովրդական երգերը, և փորձ է արվում բացահայտելու դրանց դերն ու կիրառման դրդապատճառները գրողի չափածո ստեղծագործություններում: Քննության են առնվում նաև բանահյուսական նյութերի՝ Թումանյանի գրական մշակման մեթոդները:

Բանալի բառեր՝ բանարվեստ, քնարական բանահյուսություն, ժողովրդական երգ, աշխատանքային երգատեսակ, ողբերգ, մանկական խաղաշխարհի երգեր, գրական մշակում:

FOLK SONGS AS A PREREQUISITE FOR TUMANYAN'S POETRY

GHREJYAN LUSINE

*PhD in Philology,
Associate Professor,
GSU Lecturer, Researcher of the
Institute of Archaeology and Ethnography
NAS RA*

e-mail: lgrejyan@yandex.ru

BATIKYAN TEHMINE

*2nd year Master's degree student of the
Department of Armenian Language and Literature,
Faculty of Philology, GSU
e-mail: tem.batikyan@bk.ru*

The article deals with various forms of lyrical folklore, such as folk songs, which occupy a significant place in the literary works of All-Armenian poet Hovhannes Tumanyan, and reveals the role and motives for their use in the poet's poetic works. Methods of Tumanyan's literary processing of folklore materials are also examined.

Tumanyan's literary processing of folk songs have a good insight of the main types of our rural and mourning songs, reveal their themes, characteristic motifs and shed light on their poetic imagery, metrical forms and novelty.

According to Tumanyan, the main task of the writer should be the revelation and extraction of the internal folklore materials, and the writer should strive for artistic and ideological improvement of the creation of the people without destroying their spirit and roots.

With his literary works, Tumanyan not only gave children unique works, but also modernized them and raised them to a new level by preserving the simplicity and style inherent in folk works.

Keywords: Folk art, lyrical folklore, folk song, songs about work, tragedy, children's game songs, literary processing.

НАРОДНЫЕ ПЕСНИ КАК ПЕРВОСНОВА ПОЭМ ТУМАНЯНА

КРЕДЖЯН ЛУСИНЕ

Кандидат филологических наук, доцент

Преподаватель ГГУ

Научный сотрудник института археологии и этнографии НАН РА

электронная почта: lgrejyan@yandex.ru

БАТИКЯН ТЕЙМИНЕ

Студентка 2-ого курса магистратуры

отделения армянского языка и литературы

филологического факультета ГГУ

электронная почта: tem.batikyan@bk.ru

В статье рассматриваются такие виды лирического фольклора, как народные песни, занимающие значительное место в творчестве великого армянского поэта Ованеса Туманяна, и делается попытка выявить роль и мотивы их использования в поэтических произведениях писателя. **Рассматриваются также туманяновские методы литературной обработки фольклорного материала.** Литературные обработки Туманяном формируют наше представление об основных типах крестьянских и похоронных песен, раскрывают их темы, характерные мотивы и бросают свет на их поэтические образы, формы стихосложения и новости, которые они несут.

По мнению Туманяна, главной задачей писателя должно быть раскрытие и выделение внутреннего смысла фольклорных материалов, а писатель должен стремиться к художественно-идеологическому совершенствованию народного творения, не разрушая его духа и корней.

Своими литературными обработками Туманян подарил детям не только уникальные произведения, но и, сохранив присущие народным произведениям простоту и стиль, модернизировал их и поднял на новый уровень.

Ключевые слова: народное творчество, лирический фольклор, народная песня, трудовые песни, трагедия, детские игровые песни, литературная обработка.

Հոդվածը ներկայացվել է խմբագրական խորհուրդ 15.06.2023թ.:

Հոդվածը գրախոսվել է 28.06.2023թ.:

Ընդունվել է տպագրության 17.11.2023թ.:

ԲԱԳՈՅԱՆ ԱԼԼԱ

ԳՊՀ հայոց լեզվի և գրականության ամբիոնի դասախոս
էլիոստր՝ allabagoyan@mail.ru

Իմպրեսիոնիզմը մշակութային ինքնատիպ շարժում էր, որը սկիզբ էր առել 19-րդ դարավերջի եվրոպական գեղանկարչության մեջ և ապա իր արտացոլումն էր գտել գեղարվեստական գրականության մեջ: Այն ուներ կյանքի պարկերման որոշակի սկզբունքներ՝ արտաքին ձևի, մասնավոր, վայրկենական տպավորության կարևորումը խորքային գաղափարի, ընդհանրացման ու տիպականացման նկատմամբ, երբ կարևոր էր և՛ թե ինչ է ասվում, և՛ թե ինչպես է ասվում: Կարճ ժամանակամիջոցում այն տարածվեց նաև այլ ժողովուրդների, այդ թվում՝ հայ գրականության մեջ՝ թե՛ արևելահայ և թե՛ արևմտահայ գրողների շրջանում: 20-րդ դարասկզբի արևելահայ գրականության մեջ իմպրեսիոնիզմի ներկայացուցիչներից էր նաև Ակսել Բակունցը (1899-1937): Բակունցի պատմվածքների առաջին ժողովածուն՝ «Մթնածորը» (1927), հայ քնարական արձակի լավագույն էջերից է և 20-ական թվականների հայ իմպրեսիոնիստական արձակի լավագույն նմուշներից: Այստեղ թեև նկատելի է նախորդալիզմի և սիմվոլիզմի ազդեցությունը, սակայն առավել զգալի է իրական կյանքի վերարտադրումը իմպրեսիոնիստական մոտեցմամբ:

Մեր հոդվածի նպատակն է քննել իմպրեսիոնիզմի դրսևորումները Ակսել Բակունցի ստեղծագործության վաղ շրջանի մի քանի պատմվածքներում («Միրհավ», «Ալպիական մանուշակ», «Խոնարի աղջիկը», «Մթնածորի «չարքը»» և այլն)՝ հաշվի առնելով գրական այս հոսանքի հիմնական սկզբունքները:

Բանալի բառեր՝ Ակսել Բակունց, իմպրեսիոնիզմ կամ տպավորապաշտություն, «Մթնածոր», քնարական արձակ, պատմվածք, մարդ, բնություն, գույն, բույր:

IMPRESSIONISM IN THE STORIES BY AKSEL BAKUNTS

BAGOYAN ALLA

GSU lecturer

e-mail: allabagoyan@mail.ru

Impressionism is a modern artistic movement that emerged in the works of French painters in the late 19th century and later spread worldwide. The creative methods and principles of Impressionism, such as the significance of external form, emphasis on the particular and momentary impression over a deep idea, and the rejection of generalization

and typification in favor of what is said and how it is said, found their embodiment in literary art as well. In a short period of time, it spread to the literature of various nations, including Armenian literature, among Eastern Armenian and Western Armenian writers.

Aksel Bakunts (1899-1937) was also one of the outstanding representatives of impressionism in Eastern Armenian literature of the early 20th century. Bakunts' first collection of short stories, "Mtnadzor" ("The Dark Valley") (1927), is considered one of the best pages of Armenian lyrical prose and one of the best examples of Armenian impressionistic prose of the 1920s. Although the influence of naturalism and symbolism is noticeable here, the more significant aspect is the reproduction of real life with an impressionistic approach.

The purpose of the article is to examine the manifestations of impressionism in some of Aksel Bakunts's stories of the early period ("Mirhav" ("The Pheasant"), "Alpine violet", "The Humble girl", "The Evil of Mtnadzor" ("The Evil of the Dark Valley"), etc.), taking into account the main principles of this literary movement.

Keywords: *Aksel Bakunts, impressionism, "Mtnadzor" ("The Dark Valley"), lyrical prose, story, man, nature, color, scent.*

ИМПРЕССИОНИЗМ В РАССКАЗАХ АКСЕЛЯ БАКУНЦА

БАГОЯН АЛЛА

Преподаватель ГГУ

электронная почта: allabagoyan@mail.ru

Импрессионизм – это модернистское художественное течение, возникшее в творчестве французских живописцев в последней трети 19-го столетия, а затем распространившееся по всему миру. Творческие методы и принципы импрессионизма, а именно, значимость внешней формы, частного, мгновенного впечатления над глубинной идеей, над обобщением и типизацией, когда важнее и что́ говорится, и как говорится, нашли своё воплощение и в художественной литературе. За короткий промежуток времени он распространился и в литературе других народов, в том числе, и в армянской литературе, среди восточноармянских и западноармянских писателей. Выдающимся представителем импрессионизма в восточноармянской литературе начала 20-го века является Аксель Бакунц (1899-1937). Первый сборник рассказов Бакунца – «Темное ущелье» («Мтнадзор», 1927), является одной из лучших страниц армянской лирической прозы и одним из лучших образцов армянской импрессионистической прозы 20-ых годов. Здесь хотя заметно влияние натурализма и символизма, но более значимо воспроизведение реальной жизни в импрессионистическом подходе.

Цель нашей статьи – исследовать проявления импрессионизма в некоторых рассказах раннего периода творчества Акселя Бакунца («Фазан» («Мирхав»), «Альпийская фиалка», «Девушка Хонар», ««Бес» Мтнадзора» (««Бес» Темного ущелья») и т. д.), принимая во внимание основные принципы этого литературного течения.

Ключевые слова: Аксель Бакунц, импрессионизм, «Մտնաձոր» или «Темное ущелье», лирическая проза, рассказ, человек, природа, цвет, аромат.

Հոդվածը ներկայացվել է խմբագրական խորհուրդ 29.06.2023թ.:

Հոդվածը գրախոսվել է 14.07.2023թ.:

Ընդունվել է տպագրության 17.11.2023թ.:

OBSERVATIONS AND PREPARATIONS FOR BLENDED LEARNING IN A
FOREIGN LANGUAGE CLASS

UDC 372.881.111.1

DOI: 10.56246/18294480-2023.15-31

OHANYAN ARMAN

*Graduate of the Master Program
Department of English Language and Literature,
Faculty of Philology, GSU
e-mail: arman.ohan.199917@gmail.com*

SARGSYAN RUZANNA

*PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor
Lecturer at the Chair of Languages, ASUE
Lecturer at the Chair of Foreign Language and Literature, GSU
e-mail: ru-zanna@hotmail.com*

The general objective of this paper is to present the results gained at the stage of observation and preparation to implement blended learning strategies in a foreign language class at Gavar State University. During the research the following methods were applied: theoretical, social and pedagogical, experimental, statistic, SWOT analysis.

The results of the research came to prove the hypotheses put forward during the research: 1) If blended learning is implemented in teaching/learning EFL, it increases the language competence of English language learners in the setting of EFL. 2) If blended learning is adopted, it can raise student engagement and motivation. Our research demonstrates that blended learning can be used to effectively increase the language competence of English language learners in the setting of EFL. The adoption of blended learning is associated with raising student engagement and motivation. While designing a blended learning the establishment of a community and culture of learning as well as the concept of Universal Design for Learning (UDL) should be taken into account.

***Keywords:** foreign language teaching/learning, English as a foreign language (EFL), Blended Learning (BL), designing blended learning.*

ՀԱՄԱԿՑՎԱԾ ՈՒՍՈՒՑՄԱՆ ԿԻՐԱՌՄԱՄԲ ՕՏԱՐ ԼԵԶԿԻ ԴԱՍԻ
ՄՇՏԱԴԻՏԱՐԿՈՒՄ ԵՎ ՆԱԽԱՊԱՏՐԱՍՏՈՒՄ

ՕՀԱՆՅԱՆ ԱՐՄԱՆ

ԳՊՀ բանասիրական ֆակուլտետի անգլերեն լեզվի և գրականության բաժնի մագիստրատուրայի շրջանավարտ
էլիոսյր՝ arman.ohan.199917@gmail.com

ՍԱՐԳՍՅԱՆ ՌՈՒԶԱՆԱ

ՀՊՏՀ լեզուների ամբիոնի դոցենտ,
ԳՊՀ օտար լեզվի և գրականության ամբիոնի դասախոս,
մանկավարժական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ
էլիոսյր՝ ru-zanna@hotmail.com

Սույն հոդվածի գլխավոր նպատակն է ներկայացնել դիտարկման և նախապատրաստման փուլում ձեռք բերված արդյունքները՝ Գավառի պետական համալսարանում օտար լեզվի դասին համակցված ուսուցման ռազմավարությունների իրականացման համար: Հետազոտության ընթացքում կիրառվել են հետևյալ մեթոդները՝ տեսական, սոցիալ-մանկավարժական, փորձարարական, վիճակագրական, SWOT վերլուծություն: Հետազոտության արդյունքները հաստատում են հետազոտության ընթացքում առաջ քաշված վարկածները: 1) Եթե համակցված ուսուցումը իրականացվում է անգլերենի՝ որպես օտար լեզվի ուսուցման ընթացքում, այն զարգացնում է անգլերեն սովորողների լեզվական կոմպետենցիան: 2) Եթե ներդրվում է համակցված ուսուցումը, այն կարող է բարձրացնել սովորողների ներգրավվածությունը և մոտիվացիայի մակարդակը: Մեր հետազոտությունները ցույց են տալիս, որ համակցված ուսուցումը կարող է օգտագործվել անգլերեն սովորողների լեզվական կոմպետենցիան զարգացնելու համար: Համակցված ուսուցման կիրառումը անմիջականորեն կապված է սովորողների ներգրավվածության և մոտիվացիայի մակարդակի բարձրացման հետ: Համակցված ուսուցումը նախազօժիտ անհրաժեշտ է հաշվի առնել դասավանդողների և սովորողների համայնքի ստեղծումը, ուսումնառության համապատասխան մշակույթի ձևավորումը, ինչպես նաև UDL (universal design for learning, ուսումնառության ունիվերսալ դիզայն) կոնցեպցիայի հիմնական դրույթները:

Բանալի բառեր՝ օտար լեզվի դասավանդում, ուսումնառություն, անգլերենը որպես օտար լեզու, համակցված ուսուցում, համակցված ուսուցման նախազօժում:

НАБЛЮДЕНИЯ И ПОДГОТОВКА К СМЕШАННОМУ ОБУЧЕНИЮ НА УРОКЕ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА

ОГАНЯН АРМАН

Выпускник магистратуры отделения английского языка и литературы
филологического факультета ГГУ
электронная почта: arman.ohan.199917@gmail.com

ՏԱՐԿԻՍՅԱՆ ՐԱԶԱՆՆԱ

Кандидат педагогических наук, доцент
Преподаватель кафедры языков АГЭУ
Преподаватель кафедры иностранного языка и литературы ГГУ

Основная цель данной статьи – представить результаты, полученные на этапе наблюдения и подготовки к реализации стратегий смешанного обучения на уроке иностранного языка в Гаварском государственном университете. В ходе исследования использовались следующие методы: теоретический, социально-педагогический, экспериментальный, статистический, SWOT анализ. Результаты исследования подтвердили гипотезы, выдвинутые в ходе нашего исследования: 1) Если внедрять смешанное обучение в обучении английского как иностранного (EFL), оно повышает языковую компетенцию изучающих английский язык в условиях EFL. 2) Если применять смешанное обучение, оно может повысить мотивацию учащихся и их активную вовлеченность в учебный процесс. Проведенное нами исследование демонстрирует, что смешанное обучение может быть использовано для развития языковой компетенции изучающих английский язык в условиях EFL. Внедрение смешанного обучения напрямую связано с повышением вовлеченности и мотивации учащихся. При разработке уроков с применением стратегий смешанного обучения следует учитывать создание сообщества (обучающих и обучающихся) и формирование соответствующей культуры обучения, а также положения концепции универсального дизайна для обучения (UDL).

Ключевые слова: обучение иностранному языку, английский как иностранный (EFL), смешанное обучение, разработка смешанного обучения.

Հոդվածը ներկայացվել է խմբագրական խորհուրդ 18.05.2023թ.:

Հոդվածը գրախոսվել է 24.05.2023թ.:

Ընդունվել է տպագրության 17.11.2023թ.:

MILITARY WORDS AND TERMS IN ERNEST HEMINGWAY'S NOVEL
"A FAREWELL TO ARMS" AND ITS ARMENIAN TRANSLATION

UDC 80

DOI: 10.56246/18294480-2023.15-32

KARAPETYAN SIRARPI

*PhD in Philological Sciences, Associate Professor
Chair of English for Cross-Cultural Communication, YSU
e-mail: sirarpikarapetyan@ysu.am*

Military terminology is one of the most essential layers of English and Armenian terminology and its investigation has always been in the center of linguists' attention. Usually being very specific, it can be used to convey precise information about military equipment, tactics, and procedures.

The knowledge of military vocabulary helps to ensure that everyone involved in a military operation understands exactly what is happening and what is expected of them, it provides clear communication, efficient operations, and effective coordination between various military units. It often has a long history and is steeped in tradition.

The present article aims to find out the military words and terms used in E. Hemingway's novel "A Farewell to Arms", to present their etymological, semantic, and word-formation peculiarities.

The article presents the words and terms according to their structure and the most common types of word formation, i.e. compound nouns, affixed words, word combinations//phrases. Then it gives the semantic classification of military terms in English and Armenian, e. g. state military positions, words and terms related to war, and types of weapons. Some of the most vivid military terms are discussed in the article concerning their etymology in both the English and Armenian languages. In terms of military content, we singled out those words that are either only a term or have other meanings as well, stand out for the dominance of the military meaning, because, as is known, there is no gap between a term and a word, many ordinary words in this or that field of science become terms.

Keywords: *military, terminology, word-formation, meaning, etymology, Pahlavi, English, Armenian, weapons, comparison.*

ՌԱԶՄԱԿԱՆ ԲԱՌԵՐՆ ՈՒ ԵԶՐՈՒՅԹՆԵՐԸ ԷՌՆԵՍ ՀԵՄԻՆԳՈՒԵՅԻ
«ՀՐԱԺԵՇՏ ԶԵՆՔԻՆ» ՎԵՊՈՒՄ ԵՎ ԴԻԱ ՀԱՅԵՐԵՆ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ

ԿԱՐԱՊԵՏՅԱՆ ՍԻՐԱՐՓԻ

*ԵՊՀ միջմշակութային հաղորդակցության անգլերենի ամբիոն,
բանասիրական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ
էլիսաբեթ՝ sirarpikarapetyan@ysu.am*

Ռազմական եզրութաբանությունը անգլերենի և հայերենի կարևորագույն բնագավառներից է, որի ուսումնասիրությունը միշտ եղել և մնում է լեզվաբանների ուշադրության կենտրոնում: Ռազմական եզրութաբանությունը սովորաբար շատ կոնկրետ է և կարող է օգտագործվել ռազմական տեխնիկայի, մարտավարության և ընթացակարգերի մասին ճշգրիտ տեղեկատվություն փոխանցելու համար:

Ռազմական բառապաշարի իմացությունն օգնում է ռազմական գործողությունների բոլոր մասնակիցներին հստակ հասկանալ, թե ինչ է տեղի ունենում, և ինչ է սպասվում նրանց, ապահովում է որոշակի հաղորդակցություն, գործողությունների արդյունավետություն և փոխգործակցություն տարբեր զորամասերի միջև: Ռազմական տերմինաբանությունը հաճախ երկար պատմություն ունի և հարուստ է ավանդույթներով:

Սույն հոդվածի նպատակն է բացահայտել Է. Հեմինգուեյի «Հրաժեշտ զենքին» վեպում օգտագործված ռազմական բովանդակությամբ բառերն ու եզրույթները, ներկայացնել դրանց ստուգաբանական, իմաստային և բառակազմական առանձնահատկությունները:

Հոդվածում ներկայացված են բառեր և եզրույթներ՝ ըստ դրանց կառուցվածքի և բառակազմության ամենատարածված տեսակների, այսինքն՝ բարդ բառեր, ածանցավոր բառեր, բառակապակցություններ և այլն: Այնուհետև տրվում է անգլերենի և հայերենի ռազմական եզրույթների իմաստային դասակարգումը՝ պետական ռազմական պաշտոններ, պատերազմին վերաբերող բառեր, զենքի տեսակներ: Հոդվածում քննարկվում են ռազմական ամենաակնհայտ եզրույթներից մի քանիսը՝ ըստ դրանց ստուգաբանական առանձնահատկությունների:

Որպես ռազմական բովանդակություն ունեցող բառեր՝ մենք առանձնացրել ենք այն բառերը, որոնք կա՛մ միայն եզրույթ են, կա՛մ ունեն այլ իմաստներ, առանձնանում են ռազմական նշանակության գերակայությամբ, քանի որ, ինչպես հայտնի է, եզրույթի և բառի միջև անջրպետ չկա: Գիտության այս կամ այն բնագավառի ամնասովորական բառերը դառնում են եզրույթներ:

***Բանալի բառեր՝** ռազմական, եզրութաբանություն, բառակազմություն, իմաստ, ստուգաբանություն, պահլավերեն, անգլերեն, հայերեն, զենք, համեմատություն:*

**ВОЕННЫЕ СЛОВА И ТЕРМИНЫ В РОМАНЕ ЭРНЕСТА ХЕМИНГУЭЯ "ПРОЩАЙ,
ОРУЖИЕ" И ИХ ПЕРЕВОД НА АРМЯНСКИЙ**

КАРАПЕТЯН СИРАПԻ

*Кандидат филологических наук, доцент
Кафедра английского языка межкультурной коммуникации ЕГУ
электронная почта: sirarpikarapetyan@ysu.am*

Военная терминология является одной из наиболее существенных пластов английской и армянской терминологии и ее исследование всегда было и остается в центре внимания лингвистов. Военная терминология обычно очень специфична и может использоваться для передачи точной информации о военной технике, тактике и процедурах. Знание военной лексики способствует тому, чтобы все участники военной операции точно понимали, что происходит и что от них ожидается, оно обеспечивает четкую коммуникацию, эффективность операций и эффективное взаимодействие между различными воинскими подразделениями. Военная терминология часто имеет долгую историю и богата традициями. Цель настоящей статьи – выявить военные слова и термины, использованные в романе Э. Хемингуэя «Прощай, оружие», представить их этимологические, семантические и словообразовательные особенности. В статье представлены слова и термины в соответствии с их структурой и наиболее распространенными типами словообразования, т.е. сложные существительные, аффиксированные слова и словосочетания. Затем приводится семантическая классификация военных терминов на английском и армянском языках, т.е. государственные воинские должности, слова и термины, связанные с войной и видами оружия. В статье рассматриваются некоторые наиболее яркие военные термины с точки зрения их этимологии как в английском, так и в армянском языках. В качестве терминов военного содержания мы выделили те слова, которые либо являются только термином, либо имеют и другие значения, выделяются преобладанием военного значения, поскольку, как известно, между термином и словом нет разрыва. Множество обычных слов в той или иной области науки становятся терминами.

Ключевые слова: *военный, терминология, словообразование, значение, этимология, пехлеви, английский, армянский, оружие, сравнение.*

Հոդվածը ներկայացվել է խմբագրական խորհուրդ 17.05.2023թ.:

Հոդվածը գրախոսվել է 26.05.2023թ.:

Ընդունվել է տպագրության 17.11.2023թ.:

ՆԱԽԴԻՐ/ԿԱՊ ԿԱՄ ՄԱԿԲԱՅ ԲԱՂԱԴՐԻՉ ՈՒՆԵՑՈՂ ԲԱՅԱԿԱՆ
ՀԱՐԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՈՒՍՈՒՑՈՒՄԸ

ՀՏԴ 81

DOI: 10.56246/18294480-2023.15-33

ՍԻՄՈՆՅԱՆ ՍՈՆԱ

Գավառի պետական համալսարանի դասախոս
Էլփոստ՝ s.simonyan1990@gmail.com

Հայերենի և անգլերենի՝ որպես օտար լեզվի յուրացման ընթացքում սովորողների համար դժվարություններ են սպեղծում նախդիր, կապ կամ մակբայ բաղադրիչ ունեցող բայական հարադրությունները: Այս դժվարությունների հիմքում հաճախ ընկած է բայական հարադրությունների բազմիմաստությունը: Նույն միավորը կարող է գործածվել տարբեր համատեքստերում տարբեր իմաստներով: Բայական հարադրությունները կարող են գործածվել թե՛ բառային և թե՛ դարձվածային իմաստով: Բայական հարադրություններից շատերն էլ բառերի ազատ կապակցություններ են, որոնք ձեռք են բերել դարձվածային իմաստ:

Հայերենի բայական հարադրություններում ոչ բայական բաղադրիչը նախորդում է բայական բաղադրիչին: Անգլերենում ոչ բայական բաղադրիչը դրվում է բայական բաղադրիչից հետո: Սակայն նախադասության մեջ գործածվելիս ոչ բայական բաղադրիչը կարող է փոխել դիրքը, որը թույլ չի տալիս սովորողներին դրանք նկատել և ընկալել որպես մեկ միավոր՝ առաջացնելով մի շարք դժվարություններ:

Համեմատվող լեզուներում բայական հարադրությունների հետ կապված բարդությունների հիմքում է ընկած նաև դրանց մեծ քանակը: Մեկ բայը, հարադրվելով տարբեր մակբայների և նախդիրների, կապերի հետ, կարող է կազմել բազմաթիվ բայական հարադրություններ, որոնք իրարից լիովին տարբերվում են իմաստով և գործածության ոլորտով:

Սույն հոդվածում զուգահեռական քննությամբ ներկայացրել ենք այն գործոնները, որոնք ընկած են հայերենի և անգլերենի նախդիր, կապ կամ մակբայ բաղադրիչ ունեցող բայական հարադրությունների յուրացման դժվարությունների հիմքում:

Բանալի բառեր՝ բայական հարադրություն, դարձվածային բայ, զուգահեռական քննություն, բայական բաղադրիչ, ոչ բայական բաղադրիչ, անգլերեն, հայերեն, իմաստ, դարձվածային, մակբայ, նախդիր, կապ:

LEARNING VERB-PARTICLE CONSTRUCTIONS FEATURING PREPOSITIONAL/POSTPOSITIONAL OR ADVERBIAL COMPONENTS

SIMONYAN SONA

*Lecturer of Gavar State University
e-mail: s.simonyan1990@gmail.com*

In this article, we outline the main factors that make the learning process of verb-particle constructions challenging in Armenian and English.

Verb-particle constructions with a preposition/postposition or adverbial component pose challenges for learners of Armenian and English as foreign languages. These difficulties arise from the polysemy of these structures, where the same construction can have different meanings in various contexts. Many verb-particle constructions can be used both literally and idiomatically.

In Armenian, the non-verbal component precedes the verbal component in these constructions, while in English, it follows the verbal component. However, the position of the non-verbal component can change, making it challenging for learners to recognize and understand them as cohesive units.

Learning verb-particle constructions is complex because of their abundance. A single verb can form multiple constructions by combining with different adverbs and prepositions/postpositions, which differ in semantics and usage.

Thus, the factors contributing to these challenges include:

- Polysemy and idiomatic meaning: Verb-particle constructions exhibit polysemy and can have idiomatic interpretations.
- Word order: In Armenian, the non-verbal component precedes the verbal component, while in English, it follows. However, the non-verbal component can also be separated and change position in both languages.
- Quantity: Verb-particle constructions are abundant with multiple combinations of adverbs and prepositions/postpositions.

Keywords: *verb-particle construction, phrasal verb, comparative analysis, verbal component, non-verbal component, English, Armenian, meaning, phraseological, adverb, preposition, postposition.*

ИЗУЧЕНИЕ КОНСТРУКЦИЙ С ГЛАГОЛОМ И ЧАСТИЦЕЙ, СОДЕРЖАЩИХ ПРЕДЛОГОВЫЕ/ПОСТПОЗИЦИОННЫЕ ИЛИ НАРЕЧНЫЕ КОМПОНЕНТЫ

СИМОНЯН СОНА

*Преподаватель кафедры иностранного языка и литературы ГГУ
электронная почта: s.simonyan1990@gmail.com*

В данной статье на основе сравнительного анализа представлены факторы, которые отражают трудности изучения глагольных конструкций с частицами в армянском и английском языках.

Глаголы с частицами, содержащие предлог/постпозицию или наречие, представляют трудности для изучающих армянский и английский как иностранные языки. Эти трудности возникают из-за многозначности данных конструкций. Одна и та же конструкция может иметь различные значения в разных контекстах. Многие глаголы с частицами могут использоваться как в буквальном, так и в фразеологическом смысле. Большинство глагольных конструкций с частицами представляют собой сочетания слов, приобретшие определенное фразеологическое значение.

В армянском языке неглагольный компонент предшествует глагольному компоненту. В английском языке, однако, неглагольный компонент следует за глагольным компонентом. Однако в процессе составления предложений неглагольный компонент может изменять свою позицию, что затрудняет его распознавание и понимание изучающими в качестве единого целого, представляя ряд трудностей.

Сложность изучения глагольных конструкций с частицами также связана с их большим количеством. Один глагол может образовывать множество конструкций, сочетаясь с различными наречиями и предлогами/постпозициями, которые существенно отличаются друг от друга по семантике и сфере деятельности.

Таким образом, эти конструкции представляют ряд трудностей для изучающих. Основные факторы, которые вызывают эти трудности, следующие:

- Многозначность и фразеологическое значение: Конструкции глагола с частицей имеют разные значения и используются в разных контекстах, включая фразеологические значения.
- Порядок слов: Не глагольный компонент может отделяться от глагола и менять свою позицию.
- Количество: Конструкции глагола с частицей обильно распространены, особенно в английском языке. Один глагол может образовать множество конструкций с разными наречиями и предлогами/постпозициями.

Ключевые слова: конструкция глагол-частица, фразовый глагол, глагольный компонент, неглагольный компонент, сравнительный анализ, английский, армянский, значение, фразеологический, наречие, предлог, постпозиция.

Հոդվածը ներկայացվել է խմբագրական խորհուրդ 16.08.2023թ.:

Հոդվածը գրախոսվել է 01.09.2023թ.:

Ընդունվել է տպագրության 17.11.2023թ.:

СТРУКТУРНЫЕ И СЕМАНТИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ БЕЛОРУССКИХ СИНТАКСИЧЕСКИХ ФРАЗЕОЛОГИЗМОВ МОДЕЛИ Я ТАБЕ V_{fut}

УДК 811.161.3'373(045)

DOI: 10.56246/18294480-2023.15-34

ГАРАНОВИЧ ТАТЬЯНА

Старший преподаватель Минского государственного
лингвистического университета
электронная почта: tatiana_garanovich@rambler.ru

В статье рассматриваются белорусские синтаксические фразеологизмы модели я табе V_{fut} с целью выявления их структурной и семантической специфики. Методом компонентного анализа, проведенного на фактическом материале Белорусского N-Корпуса, установлено, что они реализуются в двух структурных вариантах. В первом из них сочетание постоянного и переменного компонентов противоречит современным синтаксическим нормам белорусского языка, что является признаком высокой степени фразеологизации, в связи с чем такие синтаксические фразеологизмы относятся к фразеологизмам-сращениям. Во втором структурном варианте сочетание постоянного и переменного компонентов соответствует синтаксическим нормам языка, что свидетельствует о невысокой степени фразеологизации и служит основанием для причисления таких синтаксических фразеологизмов к фразеологизмам-сочетаниям. Принадлежность синтаксического фразеологизма модели я табе V_{fut} к одному из двух выделенных структурных вариантов зависит от управления глагола, занимающего позицию переменного компонента V_{fut} . На основании выявленной особенности делается вывод о том, что устойчивая синтаксическая модель я табе V_{fut} является своего рода «хамелеоном», меняющим степень фразеологизации, поскольку по этой модели строятся как фразеологические сращения, так и фразеологические сочетания. Методом контекстологического анализа выявлено, что СФ модели я табе V_{fut} имеют три значения – возмущения, негодования; категорического запрета; намерения воспрепятствовать совершению действия.

Ключевые слова: синтаксический фразеологизм, модель, степень фразеологизации, постоянный компонент, переменный компонент, структурный тип, значение.

«Я ТАБЕ V_{fut} » ՇԱՐԱՀՅՈՒՍԱԿԱՆ ԴԱՐՁՎԱԾԱՅԻՆ ԿԱՂԱՊԱՐԻ
ԿԱՈՒՅՎԱԾՔԱՅԻՆ ԵՎ ԻՄԱՍՏԱՅԻՆ ԱՌԱՆՁՆԱԿԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

ԲԵԼԱՌՈՒՍԵՐԵՆՈՒՄ

ԳԱՐԱՆՈՎԻՉ ՏԱՏՅԱՆԱ

Մինսկի պետական լեզվաբանական համալսարանի ավագ դասախոս
էլիոսաֆ՝ tatiana_garanovich@rambler.ru

Հոդվածում ուսումնասիրվում են *я табе V_{fut}* մոդելի բելառուսական շարահյուսական դարձվածային միավորները, նրանց կառուցվածքային և իմաստային առանձնահատկությունները: Բելառուսական N-Corpus-ի փաստական նյութի վրա իրականացված վերլուծության մեթոդի միջոցով պարզվել է, որ դրանք իրականացվում են երկու կառուցվածքային տարբերակներով: Դրանցից առաջինում հաստատուն և փոփոխական բաղադրիչների համադրությունը հակասում է բելառուսերենի արդի շարահյուսական նորմերին, ինչը դարձվածայնության բարձր աստիճանն է, հետևաբար նման շարահյուսական դարձվածային միավորները դասակարգվում են որպես դարձվածային սերտաճումներ: Երկրորդ կառուցվածքային տարբերակում հաստատուն և փոփոխական բաղադրիչների համադրությունը համապատասխանում է լեզվի շարահյուսական նորմերին, ինչը ցույց է տալիս դարձվածայնության ցածր աստիճան և հիմք է հանդիսանում նման շարահյուսական դարձվածքաբանական միավորները որպես դարձվածային միասնություն դասակարգելու համար: *я табе V_{fut}* մոդելի շարահյուսական դարձվածային միավորի պատկանելությունը նշված կառուցվածքային տարբերակներից մեկին որոշվում է այն բայի խնդրառությունից, որը համարվում է *V_{fut}* փոփոխական բաղադրիչը: Ելնելով բացահայտված հատկանիշներից՝ եզրակացվում է, որ *я табе V_{fut}* կայուն շարահյուսական կառույցը մի տեսակ «քամելտոն» է, որը փոխում է դարձվածայնության աստիճանը, քանի որ այդ կառույցից են կազմվում և՛ դարձվածային սերտաճումը, և՛ դարձվածային միասնությունը: Համատեքստային վերլուծության մեթոդի կիրառմամբ պարզվել է, որ *я табе V_{fut}* մոդելի SF-ն ունի երեք նշանակություն՝ վրդովմունք, զայրույթ, արգելք, գործողությունը կանխելու մտադրություն:

Բանալի բառեր՝ շարահյուսական դարձվածք, կաղապար, դարձվածայնության աստիճան, հաստատուն բաղադրիչ, փոփոխական բաղադրիչ, կառուցվածքային տեսակ, իմաստ:

STRUCTURAL AND SEMANTIC CHARACTERISTICS OF BELARUSIAN SYNTACTIC IDIOMS OF THE MODEL *Я ТАБЕ V_{FUT}*.

GARANOVICH TATIANA

Senior lecturer at Minsk State Linguistic University
e-mail: tatiana_garanovich@rambler.ru

The article dwells on Belarusian syntactic idioms built according to the model *я табе V_{fut}* and aims at finding out their structural and semantic features. With the help of componential analysis conducted on the material of the Belarusian N-Corpus it has been

determined that the syntactic idioms have two structural variants. In the first one the combination of the permanent and the variable components breaks the modern syntactic norms of the Belarusian language, which is a sign of a high degree of phraseologization, so such syntactic idioms are phraseological fusions. In the second structural variant the combination of the permanent and the variable components corresponds to the syntactic norms, which determines the idioms' low degree of phraseologization and their status of phraseological collocations. The structural variant of a syntactic idiom of the *я мабе V_{fut}* type depends on the control of the verb which fills the position of the variable component. A conclusion has been drawn that the set syntactic model *я мабе V_{fut}* is a *chameleon* of its kind with a varying degree of phraseologization, as both phraseological fusions and phraseological collocations are built according to this model. With the help of contextual analysis three meanings of the syntactic idioms in question have been singled out – indignation, outrage; categorical prohibition; an intention to prevent somebody from performing an action.

Keywords: *syntactic idiom, model, degree of phraseologization, permanent component, variable component, structural type, meaning.*

Հոդվածը ներկայացվել է խմբագրական խորհուրդ 26.04.2023թ.:

Հոդվածը գրախոսվել է 05.05.2023թ.:

Ընդունվել է տպագրության 17.11.2023թ.:

РЕПРЕЗЕНТАЦИЯ ЦЕННОСТНЫХ ОРИЕНТИРОВ В ИНФОРМАЦИОННОМ ТЕЛЕДИСКУРСЕ

УДК 81-23

DOI: 10.56246/18294480-2023.15-35

ГЛАДКО МАРИНА

*Кандидат филологических наук, доцент
кафедры речеведения и теории коммуникации
Минского государственного лингвистического университета
Минск, Республика Беларусь
электронная почта: mgladko29@gmail.com*

В настоящем исследовании рассматриваются доминантные ценностные ориентиры рекреативности, способные организовывать вокруг себя информационное пространство современного теледискурса и транслировать воздействующую и/или значимую информацию. Рекреативность, будучи инструментом, обеспечивающим условия для отдыха, развлечения, релаксации, регенерации и эмоциональной встряски зрителя, становится характерным признаком информационного дискурса, нацеленным на управление настроениями, общественным мнением. В качестве важнейших ценностей акцентируются удовольствие, радость жизни, праздничность, красота пространства (природного и городского). Выявлено, что базовые ценности медиадискурса труд, семья, развитие, прогресс активно сочетаются с рекреативными элементами, формирующим позитивное отношение к предметам и явлениям объективной реальности. Мультиплицируемые в информационном пространстве лексико-стилистические единицы волшебства, сфер кино, эмоционально-чувственного восприятия тяготеют к (контекстуальным) идеологемам, в которые вкладываются определенные ценностные и мировоззренческие смыслы. Рекреативная тематическая организация информационного дискурса нацелена не только на создание возможностей для совмещения полезного просмотра и отдыха, но и на трансформацию содержания события: острые вопросы отходят на второй план и/или дополняются дополнительными рекреативными элементами события, которые превращают его в эмоционально насыщенное, торжественное или праздничное. Главным становится демонстрация идей праздника, гедонизма, радости и красочности жизни. Выводы исследования расширяют теоретический аппарат медиалингвистики. Результаты работы могут использоваться в учебных курсах по основам журналистики, прагматики, медиалингвистики.

Ключевые слова: телевизионный дискурс; информационный дискурс; рекреация; рекреативность; ценности.

ԱՐԺԵՔԱՅԻՆ ԿՈՂՄՆՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ ՏԵՂԵԿԱՏՎԱԿԱՆ ՇՆՈՒՒՍԱՏԵՍԱՅԻՆ ԴԻՍԿՈՒՐՍՈՒՄ

ԳԼԱԴԿՈ ՄԱՐԻՆԱ

*Մինսկ, Բելառուսի Հանրապետություն,
Մինսկի պետական լեզվաբանական համալսարանի
խոսքի գիտության և հաղորդակցության տեսության ամբիոն,
բանասիրական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ
էլփոստ՝ mgladko29@gmail.com*

Հոդվածում ուսումնասիրվում են ռեկրեացիայի գերիշխող արժեքները, որոնք կարող են իրենց շուրջ ձևավորել ժամանակակից հեռուստատեսային դիսկուրսի տեղեկատվական տիրույթ և հեռարձակել ազդեցիկ և իմաստալից տեղեկատվություն: Ռեկրեացիան, հանդիսանալով հանդիսատեսի հանգստի, ժամանցի, ռելաքսի, վերականգնման և հուզական ցնցումների համար պայմաններ ապահովող գործիք, դառնում է տրամադրությունների և հասարակական կարծիքի վրա ազդելու դիսկուրսի անբաժան հատկանիշը: Որպես կարևորագույն արժեքներ՝ ընդգծվում են հաճույքը, կյանքի բերկրանքը, տոնախմբությունը, շրջակա աշխարհի գեղեցկությունը (բնական և քաղաքային): Մեդիա դիսկուրսի հիմնական արժեքները՝ աշխատանք, ընտանիք, զարգացում, առաջընթաց, ակտիվորեն համակցված են ռեկրեացիոն տարրերի հետ, որոնք դրական վերաբերմունք են ձևավորում օբյեկտիվ իրականության առարկաների և երևույթների հանդեպ: Ոլորտին բնորոշ լեզվաոճական միավորները իրենց հուզական և զգայական ընկալումներով, բազմապատկելիվ տեղեկատվական տիրույթում հակվում են դեպի (համատեքստային) գաղափարախոսություններ, որոնցում ներդրված են որոշակի արժեքային և գաղափարական իմաստներ:

Տեղեկատվական դիսկուրսի ռեկրեացիոն թեմատիկայի կազմակերպումն ուղղված է ոչ միայն ստեղծելու հնարավորություն համատեղելու օգտակար դիտումն ու հանգիստը, այլև վերափոխելու իրադարձությունների բովանդակությունը: Դիպուկ հարցերը հետին պլան են մղվում և լրացվում են իրադարձության լրացուցիչ ռեկրեացիոն տարրերով, որոնք դառնում են հուզականորեն հագեցած, հանդիսավոր կամ տոնական: Առաջնային է դառնում տոնի գաղափարը, հեղոնիզմը, կյանքի ուրախությունն ու գունագեղությունը: Ուսումնասիրության եզրակացությունները ընդլայնում են մեդիալեզվաբանության տեսական մասը: Աշխատանքի արդյունքները կարող են օգտագործվել լրագրության, պրագմատիկայի, մեդիալեզվաբանության հիմունքների դասընթացներում:

Բանալի բառեր՝ *հեռուստատեսային քննարկում (դիսկուրս), տեղեկատվական դիսկուրս, հանգիստ, ռեկրեացիվություն, արժեքներ:*

REPRESENTING VALUES IN INFORMATIVE TV DISCOURSE

GLADKO MARINA

Doctor of Philology, Associate Professor
Department of Speech and Communication Theory,
Minsk State Linguistic University
Minsk, Republic of Belarus
email: mgladko29@gmail.com

The article examines the dominant values of recreativity, capable of organizing around itself the information space of modern telediscourse and broadcasting impactful and/or significant information. Recreativity, being a tool that provides conditions for recreation, entertainment, relaxation, regeneration and emotional shake-up of the viewer, becomes an integral sign of information discourse, aimed at managing moods, public opinion. As the most important values emphasized include pleasure, joy of life, festivity, beauty of space (natural and urban). It was revealed that the basic values of media, work, family, development, progress are actively combined with recreational elements that form a positive attitude towards subjects and phenomena of objective reality. The lexical and stylistic units of magic, the sphere of cinema, emotional and sensory perception multiplied in the information space tend to (contextual) ideologems, in which certain values and ideological meanings are embedded. The recreational thematic organization of information discourse is not only aimed at creating opportunities for combining useful viewing and recreation, but also at transforming the content of the event: acute issues fade into the background and/ or are supplemented by additional recreational elements of the event, which turn them into emotionally intense, solemn or festive. The main thing is the demonstration of holiday ideas, hedonism, joy and colorfulness of life. The conclusions of the study expand the theoretical apparatus of media linguistics. The results of the work can be used in training courses on the basics of journalism, pragmatics, media linguistics.

Keywords: *television discourse, information discourse, recreation, recreativity, values.*

Հոդվածը ներկայացվել է խմբագրական խորհուրդ 29.03.2023թ.:

Հոդվածը գրախոսվել է 13.04.2023թ.:

Ընդունվել է տպագրության 17.11.2023թ.:

ЭРГОНИМЫ И ПРАГМАТОНИМЫ ИНОЯЗЫЧНОГО ПРОИСХОЖДЕНИЯ В КОММУНИКАТИВНОМ ПРОСТРАНСТВЕ БРЕСТЧИНЫ

УДК 81`272(45)

DOI: 10.56246/18294480-2023.15-36

ИЛЬИЧЕВА ИННА

Кандидат филологических наук, доцент

Докторант кафедры речеведения и теории коммуникации

Минского государственного лингвистического университета

электронная почта: ilitcheva@list.ru

Коммуникативное пространство региона не исчерпывается только географическими объектами (топонимами), но также заполнено объектами, имеющими социальную природу (коммерческими предприятиями, организациями и учреждениями). Пласт эргонимической лексики в значительной мере является «социально ориентированным» и больше подвержен к внешнему коммуникативному воздействию. Характерной чертой для коммуникативного пространства региона является использование значительного количества иноязычных единиц или их элементов для номинации организаций, коммерческих предприятий и выпускаемой продукции. Многоязычие в ономастике Брестчины проявляется в графическом и лексическом аспектах. Цель статьи – изучение эргонимов и прагматонимов иноязычного происхождения с точки зрения особенностей функционирования в ономастическом пространстве современного региона. Общій объем выборки – 1200 ономастических единиц, зафиксированных в коммерческой сфере в период с 2020 по 2022 год. В ходе анализа автор приходит к выводу о том, что в ономастике региона иноязычные ономастические единицы являются самостоятельным сегментом, в котором наглядно отражаются основные тенденции, характерные для современной коммуникации. Иноязычные эргонимы и прагматонимы неотделимы от соответствующей лингвокультуры, являются полифункциональными единицами, которые реализуют одновременно несколько функций (номинативную, информативную, эмотивную).

Ключевые слова: эргоним, прагматоним, трансонимизация, полифункциональность, онимизация апеллятива, ономастическое пространство.

ՕՏԱՐԱԼԵԶՈՒ ԾԱԳՄԱՆ ԷՐԳՈՆԻՄՆԵՐԸ ԵՎ ՊՐԱԳՄԱՏՈՆԻՄՆԵՐԸ
ԲՐԵՍՏԻ ՏԱՐԱԾԱՇՐՋԱՆԻ ՀԱՂՈՐԴԱԿՑԱԿԱՆ ՏԻՐՈՒՅԹՈՒՄ

ԻԼՅԻՉԵՎԱ ԻՆՆԱ

*Մինսկի պետական լեզվաբանական համալսարանի
խոսքագիտության և հաղորդակցման տեսության
ամբիոնի դոկտորանտ,
բանասիրական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ
Էլիտսիլ Իլիտչևա՝ ilitcheva@list.ru*

Տարածաշրջանի հաղորդակցական տիրույթը չի սահմանափակվում միայն աշխարհագրական օբյեկտներով (տեղանուններով), այլ ներառում է նաև հասարակական կառույցներ (առևտրային ձեռնարկություններ, կազմակերպություններ և հիմնարկներ): Էրգոնիմիկ բառապաշարի շերտը հիմնականում «սոցիալապես կողմնորոշված» է և ավելի է հակված արտաքին հաղորդակցական ազդեցության: Տարածաշրջանի հաղորդակցական տիրույթի բնորոշ առանձնահատկությունն է զգալի թվով օտարալեզու բառերի կամ դրանց բաղադրիչների օգտագործումը կազմակերպությունների, առևտրային ձեռնարկությունների և ապրանքների ներկայացման համար: Բրեստի տարածաշրջանի անվանաբանության մեջ բազմալեզվությունը դրսևորվում է գրաֆիկական և բառապաշարային առումներով:

Հոդվածի նպատակն է ուսումնասիրել տարածաշրջանի ժամանակակից օնոմաստիկ տիրույթում հանդիպող օտարալեզու էրգոնիմների ու պրագմատոնիմների կիրառական առանձնահատկությունները: Ընտրված է առևտրային ոլորտում 2020-2022 թվականներին գրանցված ընդհանուր 1200 օնոմաստիկ միավոր: Վերլուծության ընթացքում հեղինակը գալիս է այն եզրահանգման, որ տարածաշրջանի օնոմաստիկայում օտարալեզու միավորները մի առանձին հատված են, որտեղ ակնհայտ կերպով դրսևորվում են ժամանակակից հաղորդակցությանը բնորոշ հիմնական միտումները: Օտարալեզու էրգոնիմներն ու պրագմատոնիմները համապատասխան լեզվական մշակույթի անբաժան մասն են կազմում և միաժամանակ իրականացնում են մի քանի՝ անվանողական, տեղեկատվական, էմոցիոնալ գործառույթներ:

Բանալի բառեր՝ էրգոնիմ, պրագմատոնիմ, տրանսոնիմիզացիա, բազմաֆունկցիոնալություն, ապելյատիվ /հասարակ անվան/ վերածում հատուկի, օնոմաստիկ տիրույթ:

ERGONYMS AND PRAGMATONYMS OF FOREIGN LANGUAGE ORIGIN IN THE COMMUNICATIVE SPACE OF THE BREST REGION

ILYICHEVA INNA

*Doctoral student of the Department of
Speech and Communication Theory,
Candidate of Philological Sciences, Associate Professor
Minsk State Linguistic University
email: ilitcheva@list.ru*

The communicative space of the region is not limited to geographical objects (toponyms), but is also filled with objects of a social nature (commercial enterprises, organizations and institutions). The layer of ergonymic vocabulary is largely «socially oriented» and is more susceptible to external communicative influence. A characteristic feature of the communicative space of the region is the use of a significant number of foreign language units or their elements for the nomination of organizations, commercial enterprises and products. Multilingualism in the onomasticon of the Brest region is manifested in graphic and lexical aspects. The purpose of the article is to study ergonyms and pragmatonyms of foreign origin from the point of view of the features of functioning in the onomastic space of the modern region. The total sample size is 1200 onomastic units recorded in the commercial sphere in the period from 2020 to 2022. In the course of the analysis, the author comes to the conclusion that in the onomasticon of the region, foreign-language onomastic units are an independent segment, which clearly reflects the main trends characteristic of modern communication. Foreign ergonyms and pragmatonyms are inseparable from the corresponding linguistic culture, they are polyfunctional units that simultaneously implement several functions (nominative, informative, emotive).

Keywords: *ergonym, pragmatonym, transonymization, polyfunctionality, onymization of the appellative, onomastic space.*

Հոդվածը ներկայացվել է խմբագրական խորհուրդ 15.04.2023թ.:

Հոդվածը գրախոսվել է 20.04.2023թ.:

Ընդունվել է տպագրության 17.11.2023թ.:

VERBALIZATION OF AUTHORITY APPEAL IN ADVERTISING:
CONTRASTIVE APPROACH

UDC 81'42

DOI: 10.56246/18294480-2023.15-37

ZHAO LINJIANG

PhD student,

Department of Speech and Communication Theory,

Minsk State Linguistic University

e-mail: brandon.zhao@yandex.by

Advertising is a bridge between enterprises and consumers, and promotional strategy is a key factor, which determines whether the advertisement can reach consumers' approval and stimulate purchases. This paper takes educational advertising texts as research material. The ads were published online by Chinese, British and Belarusian educational organizations. Quantitative analysis and a comparative method are used to identify the linguistic means of authority appeal as a tactic in Chinese-, English- and Russian-language texts advertising educational institutions and services. While similar semantic groups of words are found in all educational advertisements (such as names of authoritative persons and institutions, indicators of time and place, phrases expressing high level or beneficial quantity), the realization of authority appeal is language-specific and manifests unevenly. Based on the results obtained, it is recommended that in educational advertisements, the verbal means of authority appeal should be chosen appropriately according to the language. The analysis carried out may provide some references for educational institutions to develop more effective advertising.

Keywords: *advertising; promotional strategy; tactic; authority appeal; linguistic means.*

ԳՈՎԱԶԴՐՈՒՄ ՀԵՂԻՆԱԿՈՒԹՅԱՆԸ ԴԻՄԵԼՈՒ ՄԱՐՏԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՎԵՐԲԱԼԱ-
ՑՈՒՄԸ. ԿՈՆՏՐԱՍՏԻՎ ՄՈՏԵՑՈՒՄ

ԶԺԱՆ ԼԻՆՑՉՅԱՆ

*Մինսկի պեդագոգական լեզվաբանական համալսարանի
խոսքի գիտության և հաղորդակցության
տեսության ամբիոնի ասպիրանտ
էլիոստ' brandon.zhao@yandex.by*

Գովազդը կազմակերպության և սպառողների միջև կապող օղակ է, իսկ առաջընթացի ընդհանուր ռազմավարությունը այն գլխավոր գործոնն է, որով որոշվում է, թե արդյոք տվյալ գովազդը կարող է արժանանալ սպառողների հավանությանը և խթան հանդիսանալ գնումների համար: Սույն հոդվածում որպես հետազոտական - նյութ է դիտարկվում կրթական ծառայությունների գովազդը: Ընտրվել են Չինաստանի, Մեծ Բրիտանիայի և Բելառուսի կրթական հաստատությունների առցանց գովազդերը: Կրթական հաստատությունների և նրանց կողմից առաջարկվող ծառայությունների չինարեն, անգլերեն և ռուսերեն գովազդերում հեղինակությանը դիմելու մարտավարության համար ընտրվող լեզվական միջոցները վեր հանելու նպատակով կիրառվել են համեմատական մեթոդը և քանակական վերլուծությունը: Թեև բոլոր վերլուծված գովազդային տեքստերում հանդիպում են բառերի համանման իմաստային խմբեր (օրինակ՝ հեղինակավոր անձանց և հաստատությունների անուններ, ժամանակի և վայրի ցուցիչներ, ինչ-որ բանի բարձր մակարդակ կամ շահավետ քանակ ցույց տվող արտահայտություններ), հեղինակությանը դիմելու մարտավարության համար ընտրվող լեզվական միջոցները երեք լեզուներում էլ ինքնատիպ են՝ պայմանավորված բանավոր միջոցների անհավասար բաշխվածությամբ: Ստացված արդյունքները ցույց են տալիս, որ կրթական ծառայությունները գովազդելիս պետք է ընտրել տվյալ լեզվին բնորոշ լեզվական միջոցներ: Կատարված վերլուծությունը թույլ է տալիս ռառամական հաստատությունների կողմից արվող առաջարկությունների հիման վրա պատրաստել ավելի արդյունավետ գովազդային հաղորդագրություններ:

***Բանալի բառեր՝** գովազդ, խթանման ռազմավարություն, մարտավարություն, հեղինակություն, լեզվական գործիքներ:*

ВЕРБАЛИЗАЦИЯ ТАКТИКИ АПЕЛЛЯЦИИ К АВТОРИТЕТУ В РЕКЛАМЕ: КОНТРАСТИВНЫЙ ПОДХОД

ЧЖАО ЛИНЫЦЗЯН

*Аспирант кафедры речеведения и теории коммуникации
учреждения образования «Минский государственный
лингвистический университет»
электронная почта: brandon.zhao@yandex.by*

Реклама является связующим звеном между предприятиями и потребителями, а общая стратегия продвижения выступает ключевым фактором, который определяет, сможет ли реклама вызвать одобрение потребителей и стимулировать покупки. В настоящей работе в качестве материала исследования рассматривается реклама образовательных услуг. Были отобраны сообщения, опубликованные онлайн образовательными организациями Китая, Великобритании и Беларуси. С целью выявления языковых средств, реализующих тактику апелляции к авторитету в китайскоязычной, англоязычной и русскоязычной рекламе образовательных учреждений и услуг, использовались количественный анализ и сравнительный метод. В то время как во всех анализируемых рекламных текстах встречаются сходные

семантические группы слов (например, имена авторитетных лиц и учреждений, указатели времени и места, фразы, обозначающие высокий уровень чего-либо или выгодное количество), апелляция к авторитету специфична в каждом из трех изучаемых языков в силу неравномерного распределения вербальных средств. Полученные результаты свидетельствуют, что для рекламы образовательных услуг целесообразно выбирать вербальные средства апелляции к авторитету соответственно языку. Проведенный анализ позволяет сформулировать рекомендации для образовательных учреждений по составлению более эффективных рекламных сообщений.

Ключевые слова: реклама, стратегия продвижения, тактика, апелляция к авторитету, языковые средства.

Հողվածը ներկայացվել է խմբագրական խորհուրդ 30.03.2023թ.:

Հողվածը գրախոսվել է 05.04.2023թ.:

Ընդունվել է տպագրության 17.11.2023թ.:

СТРАТЕГИЯ И ТАКТИКИ МАНИПУЛИРОВАНИЯ В КОРПОРАТИВНЫХ
МЕДИАТЕКСТАХ (НА ПРИМЕРЕ АНГЛОЯЗЫЧНЫХ БЛОГОВ
БЕЛОРУССКИХ ИТ-КОМПАНИЙ)

УДК 81'42

DOI: 10.56246/18294480-2023.15-38

ШУМАНСКАЯ ОЛЬГА

*Кандидат филологических наук, доцент
Минского государственного лингвистического университета
электронная почта: olga.shumanskaya@gmail.com*

Статья посвящена результатам исследования манипулятивных стратегий и тактик, представленных в PR-дискурсе белорусских ИТ-компаний. Этот дискурс рассматривается в статье как манипулятивный, так как он направлен на достижение деловых и бизнес-целей завуалированно, через установление эмоциональной связи и доверительных отношений с целевыми аудиториями компаний. Для выявления этих стратегий и тактик был проведен дискурс-анализ текстов, размещенных в корпоративных блогах. Этот формат медиакоммуникации является распространенным среди белорусских ИТ-компаний: из 100 проанализированных организаций 57 ведут корпоративные блоги. Основным языком коммуникации выступает английский. В результате проведенного анализа было выявлено, что основной манипулятивной стратегией является стратегия формирования доверия. Она реализуется посредством тактик демонстрации компетентности, демонстрации высокого статуса, ориентации на ценности целевой аудитории, ориентации на потребности целевой аудитории, сближения, иллюстрирования, обоснованной оценки. Эта стратегия и тактики способствуют скрытому воздействию на адресата: организации стремятся привлечь новых клиентов и партнеров для увеличения собственной прибыли при помощи формирования положительного и вызывающего доверия образа адресанта как компании, ориентированной на долгосрочные и серьезные отношения.

Ключевые слова: медиа, дискурс, скрытое воздействие, манипулятивная стратегия, тактики, корпоративная коммуникация, интернет, PR.

ՄԱՆԻՊՈՒԼԱՑՄԱՆ ՌԱԶՄԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ՄԱՐՏԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆԸ
ԿՈՐՊՈՐԱՏԻՎ ԼՐԱՏՎԱՄԻՋՈՑՆԵՐՈՒՄ (ԲԵԼԱՌՈՒՍԱԿԱՆ ՏՏ
ԸՆԿԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱՆԳԼԵՐԵՆ ՀԱՐԹԱԿՆԵՐԻ ՕՐԻՆԱԿՈՎ)

ՇՈՒՄԱՆՍԿԱՅԱ ՕԼԳԱ

*Մինսկի պետական լեզվաբանական համալսարան,
բանասիրական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ
Էլիոսա օլգա.shumanskaya@gmail.com*

Հոդվածը նվիրված է բելառուսական SS ընկերությունների PR դիսկուրսում ներկայացված մանիպուլյատիվ ռազմավարությունների և մարտավարությունների ուսումնասիրության արդյունքներին: Այս դիսկուրսը հոդվածում դիտարկվում է որպես մանիպուլյատիվ, քանի որ նպատակաուղղված է քողարկված կերպով հասնել բիզնեսի և բիզնես նպատակներին ընկերությունների թիրախային լսարանի հետ էմոցիոնալ կապ հաստատելու և վստահելի հարաբերությունների հաստատման միջոցով: Այս ռազմավարությունը և մարտավարությունը բացահայտելու համար իրականացվել է կորպորատիվ բլոգներում տեղադրված տեքստերի դիսկուրսային վերլուծություն: Մեդիա հաղորդակցության այս ձևաչափը տարածված է բելառուսական SS ընկերությունների շրջանում: Վերլուծված 100 կազմակերպություններից 57-ը վարում են կորպորատիվ բլոգեր: Հաղորդակցության հիմնական լեզուն անգլերենն է: Վերլուծության արդյունքում պարզվել է, որ հիմնական մանիպուլյատիվ ռազմավարությունը վստահության ձևավորման ռազմավարությունն է: Այն իրականացվում է կոմպետենտություն դրսևորելու, բարձր կարգավիճակ դրսևորելու, թիրախային լսարանի արժեքների վրա կենտրոնանալու, թիրախային լսարանի կարիքների վրա կենտրոնանալու, մերձեցման, նկարագարման, ողջամիտ գնահատման մարտավարության միջոցով: Այս ռազմավարությունը և մարտավարությունը նպաստում են հասցեատիրոջ վրա թաքնված ազդեցությանը: Կազմակերպությունները ձգտում են ներգրավել նոր հաճախորդներ և գործընկերներ՝ սեփական շահույթը մեծացնելու համար՝ ստեղծելով հասցեատիրոջ դրական և վստահելի կերպար՝ որպես երկարաժամկետ և լուրջ հարաբերությունների վրա կենտրոնացած ընկերություն:

***Բանալի բառեր՝** մեդիա, դիսկուրս, թաքնված ազդեցություն, մանիպուլյատիվ ռազմավարություն, մարտավարություն, կորպորատիվ հաղորդակցություն, ինտերնետ, PR:*

THE STRATEGY AND TACTICS OF MANIPULATION IN CORPORATE MEDIA TEXTS (BY THE EXAMPLE OF BLOGS IN THE ENGLISH LANGUAGE OF BELARUSIAN IT COMPANIES)

SHUMANSKAYA OLGA

Associate Professor, PhD in Philology

Minsk State Linguistic University

e-mail: olga.shumanskaya@gmail.com

The article is dedicated to the results of a study on manipulative strategies and tactics presented in the PR discourse of Belarusian IT companies. In the article this discourse is considered as manipulative, since it is aimed at achieving business and business goals in a veiled way, through establishing an emotional connection and trusting relationship with

the target audiences of companies. To identify these strategies and tactics, a discourse analysis of texts posted on corporate blogs was carried out. This format of media communication is common among Belarusian IT companies: out of 100 organizations analyzed, 57 maintain corporate blogs. The main language of communication is English. As a result of the analysis, it was revealed that the main manipulative strategy is the strategy of building trust. It is implemented through the tactics of demonstrating competence, demonstrating high status, focusing on the values of the target audience, focusing on the needs of the target audience, convergence, illustration, reasonable assessment. These strategies and tactics contribute to a hidden impact on the addressee: organizations seek to attract new customers and partners to increase their own profits by creating a positive and credible image of the addressee as a company focused on long-term and serious relationships.

Keywords: *media, discourse, hidden influence, manipulative strategy, tactics, corporate communication, Internet, PR.*

Հոդվածը ներկայացվել է խմբագրական խորհուրդ 19.04.2023թ.:

Հոդվածը գրախոսվել է 28.04.2023թ.:

Ընդունվել է տպագրության 17.11.2023թ.:

6.	ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ ԵՎ ՀՈԳԵԲԱՆԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ PEDAGOGY AND PSYCHOLOGY ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ И ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ НАУКИ
----	--

**ՀՈՒԶԱԿԱՆ ԻՆՏԵԼԵԿՏԸ՝ ՈՐՊԵՍ ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԻ ԱՆՁԻ
ԿԱՌՈՒՑՎԱԾՔԱՅԻՆ ԲԱՂԱԴԻՒՉ**

ՀՏԴ 159.95

DOI: 10.56246/18294480-2023.15-39

ՎԱՀԱՆՅԱՆ ԱՐՄԻՆԵ

*ՃԿՊԱ, ճգնաժամային կառավարման ամբիոնի դասախոս
էլփոստ՝ a.v.vahanyan@gmail.com*

ՔՈՒՐՔՉՅԱՆ ԼՈՒՍԻԿ

*ԳՊՀ դասախոս,
մանկավարժական գիտությունների թեկնածու,
հոգեբանության դոցենտ
էլփոստ՝ lqurqchyan@mail.ru*

Սեփական և ուրիշների հույզերը ճանաչելու և կառավարելու ունակությունը, էմպաթիայի դրսևորումը ներառված են մարդկային հուզական ինտելեկտի հայեցակարգի բաղադրիչների շարքում: Դրանց դրսևորումը համարվում է ուսուցչի մանկավարժական գործունեության հաջողության բանալին: Հոդվածում ներկայացված է մի հեղափոխություն, որն իրականացվել է ուսուցիչների շրջանում: Որպես հուզական ինտելեկտի հայտորոշիչ միջոց՝ կիրառվել է Ն. Հոլի «էմոցիոնալ ինտելեկտի» գնահատման մեթոդը (EQ հարցաշար):

Հեղափոխության արդյունքում հուզական ինտելեկտի ընդհանուր ցուցանիշի միջին մակարդակ է արձանագրվել և՛ մինչև 10 տարվա մասնագիտական ստաժ ունեցող (95%), և՛ 10 և ավելի մասնագիտական ստաժ ունեցող ուսուցիչների շրջանում (90%): Վիճակագրորեն նշանակալի փոփոխություններ են հաստատվել փոքր փոքրիկ խմբերի էմպաթիայի բարձր և ցածր մակարդակներում. ավելի բարձր ստաժով ուսուցիչների մոտ այն ավելի ցածր է (8%), քան երիտասարդների մոտ (18%), սակայն միջին մակարդակում դրանք էականորեն չեն փոփոխվում (74-75%):

Հեղափոխության արդյունքներով պայմանավորված՝ առաջարկում ենք 10 և ավելի բարձր ստաժ ունեցող ուսուցիչների շրջանում հոգեբանական աջակցության աշխատանքներում ներառել էմպաթիայի կայուն դրսևորումներին ուղղված

աջակցությունը, որը կարող է էականորեն նպաստել մանկավարժական գործունեության և հաղորդակցման որակի բարելավմանը:

Բանալի բառեր՝ հուզական ինտելեկտ, զգացմունքների կարգավորում, մանկավարժական գործունեություն, ուսումնական գործունեության սուբյեկտ, ուսուցչի անձ:

EMOTIONAL INTELLIGENCE AS A STRUCTURAL COMPONENT FOR THE PERSONALITY OF A PEDAGOGUE

VAHANYAN ARMINE

Lecturer at the Chair of Crisis Management,
State Academy Crisis Management
e-mail: a.v.vahanyan@gmail.com

KURKCHYAN LUSIK

PhD in Pedagogical Sciences,
Associate Professor, GSU Lecturer
e-mail: lqurqchyan@mail.ru

The ability to recognize one's own and other people's emotions and manage them, the manifestation of empathy are among the components of the concept of human emotional intelligence, and their manifestation is considering the key in the success of a teacher's pedagogical activities. The article presents a study conducted among teachers. The methodology of N. Hall for assessing "emotional intelligence" (EQ questionnaire) was used as a means of determining emotional intelligence.

As a result of the study, the overall indicator of emotional intelligence was recorded at an average level both for teachers with up to 10 years of work experience (95%) and those with 10 or more years of work experience (90%). Statistically significant differences were found in high and low levels of empathy in different age groups: teachers with more experience have it lower (8%) than young teachers (18%), but do not differ significantly at the average level (74-75%).

According to the results of the study, we propose to include support aimed at sustainable manifestations of empathy in the activities of psychological support for teachers with 10 or more years of work experience, which can significantly contribute to the improvement of pedagogical activity and the quality of communication.

Keywords: *Emotional intelligence, regulation of emotions, pedagogical activity, subject of educational activity, teacher's personality.*

ЭМОЦИОНАЛЬНЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ КАК СТРУКТУРНЫЙ КОМПОНЕНТ ЛИЧНОСТИ ПРЕПОДАВАТЕЛЯ

ВАГАНЯН АРМИНЕ

Преподаватель кафедры антикризисного управления ГААУ
электронная почта: *a.v.vahanyan@gmail.com*

КУРКЧЯН ЛУСИК

Кандидат педагогических наук, доцент
Преподаватель ГГУ
электронная почта: *lqurqchyan@mail.ru*

Умение распознавать свои и чужие эмоции и управлять ими, проявление эмпатии входят в число составляющих понятия эмоциональный интеллект человека, а их проявление считается залогом успеха педагогической деятельности педагога. В статье представлено исследование, проведенное среди учителей. Методика Н. Холла оценки эмоционального интеллекта (опросник EQ) был использован в качестве маркера эмоционального интеллекта:

В результате исследования общий показатель эмоционального интеллекта был зафиксирован на среднем уровне как у учителей со стажем работы до 10 лет (95%), так и у учителей со стажем работы 10 и более лет (90%). Установлены статистически значимые различия в высоком и низком уровне эмпатии разных возрастных групп: у учителей с более высоким стажем она ниже (8%), чем у молодежи (18%), но на среднем уровне существенно не различаются (74-75%).

По результатам исследования мы предлагаем включить в деятельность по психологической поддержке педагогов со стажем работы 10 и более лет поддержку, направленную на устойчивые проявления эмпатии, что может существенно способствовать совершенствованию педагогической деятельности и общения.

Ключевые слова: *эмоциональный интеллект, регуляция эмоций, педагогическая деятельность, субъект учебной деятельности, личность педагога.*

Հոդվածը ներկայացվել է խմբագրական խորհուրդ 27.04.2023թ.:

Հոդվածը գրախոսվել է 10.05.2023թ.:

Ընդունվել է տպագրության 17.11.2023թ.:

ՆԱԽԱԳԾԱՅԻՆ ՈՒՍՈՒՑՈՒՄԸ ԱՆՑՅԱԼԻ ԵՎ ՆԵՐԿԱՅԻ
ՀԱՄԱՏԵՔՍՈՒՄ

ՀՏԴ 37.02

DOI: 10.56246/18294480-2023.15-40

ՊԱՊԻԿՅԱՆ ԿԱՐԻՆԵ

Գավառի պետական համալսարանի և
ՀՀ ԳԱԱ ԳԿՄԿ-ի դասախոս,
մանկավարժական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ
էլփոստ՝ karinepapikyan61@mail.ru

ԴԻՇԱՂԱԶՅԱՆ ՆՈՒՆԵ

Երևանի Ռ. Իշխանյանի անվան թիվ 153 հիմնական դպրոցի
հայոց լեզվի և գրականության ուսուցչուհի
էլփոստ՝ Nune Decshagagyan@gmail.com

Ժամանակակից հանրակրթական դպրոցում նախագծային գործունեությունը սովորողների գործունեության արդյունավետ փոխակերպում է: Ուսումնական նախագծերը նպաստավոր պայմաններ են ստեղծում սեփական հնարավորությունները ճանաչելու և զարգացնելու համար, դրանք ձեռք բերած գիտական գիտելիքները վերածում են գործողությունների: Նախագծային ուսումնառությունը սովորողի ինքնուրույն, որոնողական աշխատանքի բաղադրիչ է եղել բոլոր ժամանակներում, սակայն ներկայումս դրան ավելի հստակ ու կոնկրետ պահանջներ են ներկայացվում: Նախագծային ուսուցումը ներդրվել է դեռևս 18-րդ դարում Եվրոպայի ճարտարապետության դպրոցներում: 20-րդ դարի առաջին կեսին նախագծերի մեթոդը կիրառել է ամերիկացի մանկավարժ, փիլիսոփա, հոգեբան Ջ. Դյուին: Հետագայում նախագծային մեթոդը կիրառել ու զարգացրել են Ջ. Դյուինի աշակերտ Ուիլյամ Հերոլ Կիլպարիկը, Թոմաս Մարքենդը, Ա. Պ. Պինկևիչը, պրոֆեսոր Եվ. Ս. Պոլպորը և բազմաթիվ մանկավարժներ:

Նախագծային ուսուցումը՝ որպես ուսուցման կազմակերպման ձև և ուսումնառության ակնկալվող վերջնարդյունք, ամրագրված է 2021 թվականին ՀՀ կառավարության կողմից հաստատված «Հանրակրթության պետական չափորոշիչ» իրավական փաստաթղթում: Ըստ «Հանրակրթության պետական չափորոշիչի»՝ նախագծային աշխատանք սահմանվում է հանրակրթության ուսումնական պլանի պետական և դպրոցական բաղադրիչներով: Այսինքն՝ նախագծային աշխատանքներ կարելի է իրականացնել թե՛ պետական բաղադրիչի (ուսումնական առարկաների), թե՛ դպրոցական բաղադրիչի (խմբակների) փիրոյթում: Նախագծային ուսուցումն արդյունավետ է, երբ կիրառվում է ոչ թե առարկայական ավանդական դասավանդման փոխարեն, այլ դրա հետ մեկտեղված՝ որպես կրթական համակարգի կառուցարար:

Բանալի բառեր՝ նախագծային ուսուցում, հանրակրթություն, կոմպերենցիա, գիտելիք, գործողություն, ինքնուրույն աշխատանք, հետազոտական աշխատանք, չափորոշիչ, մեթոդ, տեխնոլոգիա, հիմնախնդիր, պլանավորում, արդյունք, պետական բաղադրիչ, դպրոցական բաղադրիչ, մասնագիտական կողմնորոշում:

PROJECT-BASED LEARNING IN THE PAST AND PRESENT CONTEXT

ՔԱՐԻՅԱՆ ԿԱՐԻՆԵ

*PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor
Lecturer of Gavar State University and
National Academy of Sciences of the RA
e-mail: karinepapikyan61@mail.ru*

ԴԻՏԻՍԿՅԱՆ ՆՈՒՆԵ

*Teacher of Armenian Language and Literature of
Yerevan basic school № 153 named after R. Ishkhanyan
e-mail: Nune Decshagagyan@gmail.com*

Project-based activities in modern comprehensive schools are considered one of the most effective forms of student engagement. Educational projects create favorable conditions for recognizing and developing one's own abilities, transforming acquired scientific knowledge into action. Project-based learning has always been a part of the learner's independent, investigative work, but now more specific requirements are imposed on it. Project-based learning was introduced in the 18th century in architecture schools in Europe. In the first half of the 20th century, the project method was applied by the American pedagogue, philosopher, psychologist J. Dewey. Later, the design method was applied and developed by J. Dewey's student William Heard Kilpatrick, Thomas Markham, A. P. Pinkevich, Professor Ev.S. Polat and many educators.

Project-based learning, as a form of organization of education and an expected outcomes of learning, is enshrined in the legal document "State Standard of Public Education" approved by the RA government in 2021. According to the "State standard of Public Education", project work is defined by the curriculum of general education with state and school components. In other words, project work can be carried out both in the domain of the state component (academicsubjects) and the school component (groups). Project-based learning is effective when it is used not instead of traditional subject teaching, but along with it as a building block of the educational system.

Keywords. *Project learning, general education, competence, knowledge, action, independent work, research work, standard, method, technology, problem, planning, result, state component, school component, professional orientation.*

ПРОЕКТНОЕ ОБУЧЕНИЕ В ПРОШЛОМ И НАСТОЯЩЕМ КОНТЕКСТЕ

ՔԱՐԻՅԱՆ ԿԱՐԻՆԵ

кандидат педагогических наук, доцент
Преподаватель ГГУи НАН РА
электронная почта: karinerapikyan61@mail.ru

ДИШАГАДЖЯН НУНЭ

учитель армянского языка и литературы
Ереванской базовой школы №153 имени Р. Ишханяна
электронная почта: Nune Decshagagyan@gmail.com

Проектная деятельность в современной общеобразовательной школе является одним из наиболее эффективных видов деятельности учащихся. Образовательные проекты создают благоприятные условия для осознания и развития собственных способностей, превращают полученные научные знания в действие. Проектное обучение всегда было составной частью самостоятельной, исследовательской работы обучающегося, но сейчас к нему предъявляются более конкретные требования. Обучение на основе проектов было введено еще в 18 веке в архитектурных школах Европы. В первой половине 20 века метод проектов применил американский педагог, философ, психолог Дж. Дьюи. Позже метод проектирования был применен и развит Дж. Ученик Дьюи Уильям Хёрд Килпатрик, Томас Маркхэм, А. П. Пинкевич, профессор Э. С. Полат и многие педагоги.

Проектное обучение, как форма организации обучения и ожидаемый конечный результат обучения, закреплено в нормативно-правовом документе «Государственный стандарт народного образования», утвержденном правительством РА в 2021 году. Согласно «Государственному стандарту народного образования» проектная работа определяется учебным планом 2 общего образования с государственным и школьным компонентами. То есть проектные работы могут осуществляться как в сфере государственного компонента (учебные предметы), так и школьного компонента (группы). Проектное обучение эффективно, когда оно используется не вместо традиционного предметного обучения, а вместе с ним как структурный элемент образовательной системы.

Ключевые слова: проектное обучение, общеобразовательная компетенция, знание, действие, самостоятельная работа, научно-исследовательская работа, стандарт, метод, технология, проблема, планирование, результат, государственный компонент, школьный компонент, профессиональная ориентация.

Հոդվածը ներկայացվել է խմբագրական խորհուրդ 10.06.2023թ.:

Հոդվածը գրախոսվել է 18.06.2023թ.:

Ընդունվել է տպագրության 17.11.2023թ.:

ՍԽԱԼՆԵՐԻ ՈՒՂՂՄԱՆ ԱՐԴՅՈՒՆԱՎԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆ ԱՎԱԳ
ԴՊՐՈՑԱԿԱՆՆԵՐԻ ԳՐԱՎՈՐ ԽՈՍՔԻ ՀՄՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ
ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ԳՈՐԾԸՆԹԱՑՈՒՄ

ՀՏԴ 373. 1

DOI: 10.56246/18294480-2023.15-41

ՆԱԼԲԱՆԴՅԱՆ ՆԵԼԼԻ

Շիրակի պետական համալսարանի դասախոս,
մանկավարժական գիտությունների թեկնածու
Էլփոստ՝ nalbnelly@mail.ru

Սխալների ուղղումը միանշանակ կարևորագույն գործոն է գրավոր խոսքի բարելավման գործում, ուստի անգլերենի ուսուցիչները պետք է փորապետեն բավարար հմտությունների և կարողությունների՝ պատշաճ և հեփնողական կերպով այն իրագործելու համար, այնուհետև ձեռք բերած ներուժը լիարժեք ներդնելու ավագ դպրոցականների գրավոր խոսքի ճշգրտության զարգացմանը: Սրանով է պայմանավորված սույն հոդվածի արդիականությունը:

Հոդվածի նպատակն է կարևորել սովորողների գրավոր խոսքի սխալների ուղղումը, որը կնպաստի լեզվական տարբեր կարողությունների զարգացմանը:

Աշխատանքում վեր են հանվել հետևյալ խնդիրները.

✓ Վերլուծել տարբեր հետազոտողների տեսակետներ՝ ուղղված սխալների ուղղման արդյունավետությանը:

✓ Բացահայտել ավագ դպրոցականների գրավոր խոսքի հմտությունների զարգացման նախապայմանությունները, կարծիքները՝ կապված սխալների ուղղման տարբեր տեսակների հետ (ուղիղ, անուղղակի):

✓ Ներկայացնել կողային մեթոդը՝ որպես սխալների ուղղման արդյունավետ միջոց ավագ դպրոցում:

Հոդվածում մասնավորապես կիրառվել է վերլուծության մեթոդը, որը թույլ է տվել կատարել ուսումնասիրություններ մի շարք հետազոտողների կարծիքների հաշվառմամբ: Հանգել ենք այն վերջնական եզրահանգման, որ թեև ուսուցիչներն ու ուսանողները սխալի ուղղումն ավանդաբար համարում են գրավոր խոսքի ճշգրտության զարգացման անբաժանելի բաղադրատարր, այնուամենայնիվ վերջին տասնամյակում դրա արդյունավետության վերաբերյալ բանավեճեր են ծագել:

Բանալի բառեր՝ սխալների ուղղում, գրավոր խոսքի հմտությունների զարգացում, լոկալ սխալներ, գլոբալ սխալներ, ուղիղ արձագանքման մեթոդ, անուղղակի արձագանքման մեթոդ, կողային մեթոդ:

THE EFFECTIVENESS OF ERROR CORRECTION IN THE PROCESS OF DEVELOPING HIGH SCHOOL STUDENTS' WRITING SKILLS

NALBANDYAN NELLI

*PhD in Pedagogical Sciences
Lecturer of Shirak State University
email: nalbnelly@mail.ru*

Error correction is undoubtedly a crucial factor in improving writing skills, so English language teachers must possess sufficient skills and abilities to implement it appropriately and consistently, and then fully invest the acquired potential in the development of high school students' writing accuracy. This determines the relevance of this article.

The aim of the article is to draw attention to the correction of students' writing errors, which will contribute to the development of various language abilities.

The following objectives were raised in the work:

- To analyze the viewpoints of different researchers on the effectiveness of error correction.
- To identify high school students' writing skills development preferences and opinions related to different types of error correction (direct, indirect).
- To imply the code method as an effective way of correcting errors in high school.

The method of analysis, in particular, was applied in the article, that allowed to conduct studies based on the opinions of a number of researchers. It should be noted that teachers and students traditionally consider error correction an integral part of developing the accuracy of written speech. However, in the last decade, debates have arisen regarding its effectiveness.

Keywords: *correction of errors, development of writing skills, local errors, global errors, direct response method, indirect feedback method, code method.*

ЭФФЕКТИВНОСТЬ ИСПРАВЛЕНИЯ ОШИБОК В ПРОЦЕССЕ РАЗВИТИЯ ПИСЬМЕННОЙ РЕЧИ СТАРШЕКЛАССНИКОВ

НАЛБАНДЯН НЕЛЛИ

*Кандидат педагогических наук
Преподаватель Ширакского государственного университета
электронная почта: nalbnelly@mail.ru*

Исправление ошибок, несомненно, является важным фактором улучшения письма, поэтому преподаватели английского языка должны обладать достаточными навыками и умениями, чтобы осуществлять его надлежащим образом и

последовательно, а затем полностью вкладывать приобретенный потенциал в развитие точности письма старшекласников. Вот почему эта статья актуальна.

Цель статьи акцентировать внимание на исправлении письменных речевых ошибок учащихся, что будет способствовать развитию различных языковых способностей.

В работе были затронуты следующие вопросы:

➤ Проанализировать точки зрения разных исследователей на эффективность исправления ошибок.

➤ Выявить предпочтения старшекласников по развитию навыков письменной речи, мнения, связанные с разными видами исправления ошибок (прямыми, косвенными).

➤ Представить кодовый метод как эффективный способ исправления ошибок в старшей школе.

В статье специально использован метод анализа, который позволил использовать мнение ряда исследователей. Надо отметить, что преподаватели и студенты традиционно считают исправление ошибок неотъемлемой составляющей развития точности письменной речи. Но в последнее десятилетие возникли споры относительно его эффективности.

Ключевые слова: *исправление ошибок, развитие навыков письма, локальные ошибки, глобальные ошибки, метод прямого ответа, метод косвенного ответа, кодовый метод.*

Հոդվածը ներկայացվել է խմբագրական խորհուրդ 27.05.2023թ.:

Հոդվածը գրախոսվել է 07.06.2023թ.:

Ընդունվել է տպագրության 17.11.2023թ.:

ՄԱԹԵՄԱՏԻԿԱՅԻ ԵՎ ՖԻԶԻԿԱՅԻ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՈՒՄ
ՀԱԿԱՍՈՂ ԵՆԹԱԴՐՈՒԹՅԱՆ ՄԵԹՈԴԻ ՈՐՈՇ ԿԻՐԱՌՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ
ՄԱՍԻՆ

ՀՏԴ 372.851, 372.853

DOI: 10.56246/18294480-2023.15-42

ՆԻԿՈՂՈՍՅԱՆ ԳԱԳԻԿ

ՇՊՀ աշխատակազմի ղեկավար, պրոռեկտորի ժ/պ,
Ֆիզիկամաթեմատիկական գիտությունների թեկնածու
էլփոստ՝ gagonik@mail.ru

ՄԱՆՈՒԿՅԱՆ ՎԱՐԴԱՆ

ՇՊՀ մաթեմատիկայի, ֆիզիկայի և ՏՏ ամբիոնի դասախոս,
Ֆիզիկամաթեմատիկական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ
էլփոստ՝ mvardan_1972@mail.ru

ՍԵՐՈՔՅԱՆ ԵՐՎԱՆԴ

ՇՊՀ ռեկտոր,
Ֆիզիկամաթեմատիկական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ
էլփոստ՝ eserobyan56@mail.ru

Աշխատանքը նվիրված է մաթեմատիկայի և ֆիզիկայի դպրոցական դասընթացում ապացուցման և հերքման տարբեր տիպային և ոչ տիպային խնդիրներ լուծելիս կամ պնդումներ հիմնավորելիս հակասող ենթադրության մեթոդի հնարավոր արդյունավետ կիրառությունների վերհանմանը, որով էլ պայմանավորված է աշխատանքի գիտամանկավարժական նորույթը: Հոդվածի առաջին մասում հակիրճ անդրադարձ է կատարվում հակասող ենթադրության մեթոդի էությանը, կիրարկման գործիքակազմին: Աշխատանքի երկրորդ մասում անդրադարձ է կատարվում այս մեթոդի՝ մաթեմատիկական տարբեր խնդիրներում արդյունավետ, իսկ առանձին դեպքերում նաև անխուսափելի կիրառման հնարավորություններին: Խնդիրների քննարկման ժամանակ նախապես հակիրճ պարզաբանված են ինվարիանտի կիրառման մեթոդի, «ներկում» և «եզրայինի կանոն» հնարքների էությունը, որից հետո մեթոդական ցուցումների տեսքով նկարագրված է այն ճանապարհային քարտեզը, որի շնորհիվ վերոգրյալ մեթոդի, հնարքների և հակասող ենթադրության մեթոդի անմիջական կիրառմամբ հնարավոր է լուծել ապացուցման և հերքման՝ տարբեր բարդության խնդիրներ: Աշխատանքի երրորդ մասում անդրադարձ է կատարվում այս մեթոդի՝ ֆիզիկայում օգտակար, առանձին դեպքերում նաև անխուսափելի կիրառման հնարավորություններին: Բերված են ֆիզիկայի դասընթացում հանդիպող որոշ կարևոր հարցեր և խնդիրներ, որոնց

լուծման ընթացքում հակասող ենթադրության մեթոդն ունի անհրաժեշտ և արդյունավետ կիրառություն:

Բանալի բառեր¹ մեթոդ, հակասություն, մաթեմատիկա, ֆիզիկա, ներկում, եզրային կանոն, ապացուցել, հերքել, պնդում, խնդիր:

ON SOME APPLICATIONS OF THE PROOF BY CONTRADICTION METHOD IN SCHOOL COURSES OF MATHEMATICS AND PHYSICS

NIKOGHOSYAN GAGIK

*PhD in Physical and Mathematical Sciences
Acting Vice-Rector, Head of Personnel of ShSU
e-mail: gagonik@mail.ru*

MANUKYAN VARDAN

*PhD in Physical and Mathematical Sciences, Associate Professor
Associate Professor of the Department of Mathematics, Physics and Information
Technology, ShSU
e-mail: mvardan_1972@mail.ru*

SEROBYAN YERVAND

*PhD in Physical and Mathematical Sciences, Associate Professor
Rector of ShSU
e-mail: eserobyanyan56@mail.ru*

The article is dedicated to identifying possible effective applications of the proof by contradiction method in solving various typical and non-typical problems of proving and/or refuting or substantiating statements in the school courses of Mathematics and Physics, which is the scientific and pedagogical novelty of the work. The first part of the article provides a brief reference to the essence of the proof by contradiction method and the implementation tools. The second part of the article explores the possibilities of effective, and in some cases inevitable application of this method in various mathematical problems.

When discussing the problems, first, the essence of the method of applying the invariant, the techniques of "coloring" and the "extreme rule" are briefly explained. Subsequently, methodological instructions are provided describing a road map, thanks to which it is possible to solve problems of proof and/or refutation of varying complexity. The third part of the work examines the possibilities of useful, and in some cases inevitable application of this method in various physical problems. Some important questions and problems encountered in the course of physics are presented, where the proof by contradiction method has a necessary and effective application.

Key words: *method, contradiction, mathematics, physics, coloring, extreme rule, proof, refutation, statement, problem.*

О НЕКОТОРЫХ ПРИМЕНЕНИЯХ МЕТОДА ОТ ПРОТИВНОГО В ШКОЛЬНОМ

КУРСЕ МАТЕМАТИКИ И ФИЗИКИ

НИКОГОСЯН ГАГИК

*Кандидат физико-математических наук
ИО проректор-руководитель персонала ШГУ
электронная почта: gagonik@mail.ru*

МАНУКЯН ВАРДАН

*Кандидат физико-математических наук, доцент
Преподаватель кафедры математики, физики и информационных технологий
ШГУ
электронная почта: mvardan_1972@mail.ru*

СЕРОБЯН ЕРВАНД

*Кандидат физико-математических наук, доцент
ректор ШГУ
электронная почта: eserobyanyan56@mail.ru*

Данная работа посвящена выявлению возможных эффективных применений метода от противного при решении различных типовых и нетиповых задач доказательства и/или опровержения или обоснования утверждений в школьном курсе математики и физики, что и является научно-педагогической новизной работы.

В первой части статьи делается краткая ссылка на суть метода от противного, инструментарий реализации. Во второй части работы рассматриваются возможности эффективного, а в ряде случаев и неизбежного применения этого метода в решении различных математических задачах. При обсуждении задач сначала кратко разъясняются суть метода применения инварианта, приемы «раскраски» и «правила крайнего», после чего в виде методических указаний описывается дорожная карта, благодаря которой можно решать задачи доказывания и/или опровержения разной сложности. В третьей части работы рассматриваются возможности полезного, а в ряде случаев и неизбежного применения этого метода в различных физических задачах. Представлены некоторые важные вопросы и задачи, встречающиеся в курсе физики, при решении которых метод от противного имеет необходимое и эффективное применение.

Ключевые слова: *метод, противоречие, математика, физика, раскраска, правило крайнего, доказательство, опровержение, утверждение, задача.*

Հոդվածը ներկայացվել է խմբագրական խորհուրդ 21.04.2023թ.:

Հոդվածը գրախոսվել է 05.05.2023թ.:

Ընդունվել է տպագրության 17.11.2023թ.:

7.	<p style="text-align: center;">ԻՐԱՎԱԲԱՆԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ LAW ЮРИДИЧЕСКИЕ НАУКИ</p>
----	--

**ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՓՅՈՒՌԻ ԶԵՎԱՎՈՐՄԱՆ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐԻ
ԵՎ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԻՐԱՎԱԿԱՆ
ՀԻՄՆԱՀԱՐՑԵՐԻ ՄԱՍԻՆ**

ՀՏԴ 342.1

DOI: 10.56246/18294480-2023.15-43

ՀԱԿՈՐՅԱՆ ՀՐԱՆՈՒՇ

Գավառի պետական համալսարանի և
 ՀՀ պետական կառավարման ակադեմիայի դասախոս,
 իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
 Էլփոսփր՝ hranush.hranti@gmail.com

Հոդվածը նվիրված է հայկական Սփյուռքի ձևավորման պատճառներին, փուլերին, հիմնական առանձնահատկություններին: Հեղինակը նշում է, որ հայկական Սփյուռքը հայրենիքում և Սփյուռքում ապրող մարդկանց համամասնությամբ աշխարհում խոշոր սփյուռքներից մեկն է, քանի որ ազգի 2/3-ը ապրում է ազգային պետության սահմաններից դուրս: Այն պատմական ծագմամբ հիմնականում առաջացել է հայոց ցեղասպանության հետևանքով և սփյուռքագիտության մեջ ընդունվել է որպես զոհի կարգավիճակ ունեցող սփյուռք, ինչպես, օրինակ, հրեական և պաղեստինյան սփյուռքներն են: Անդրադարձ է կատարվում փարբեր պետություններում հայկական Սփյուռքի իրավական վիճակին: Այն գրանցված է որպես սահմանադրական համայնք (Լիբանան), կրոնական համայնք (Իրան), հասարակական կազմակերպություն (Արևմտյան Եվրոպա, Ամերիկա), ազգային փոքրամասնություն (Արևելյան Եվրոպա) և այլ կարգավիճակներով:

Անդրադարձ է կատարվում հայոց ցեղասպանության համար միջազգային իրավական պատասխանատվության խնդիրներին: Արվում է այն եզրակացությունը, որ անհրաժեշտ է վերանայել և լրացնել միջազգային իրավունքն այնպես, որ նրա նորմերը կիրառվեն իմպերատիվ կարգով: Եթե ՄԱԿ-ի անդամ պետությունն իրավախախտում է կատարել՝ ոտնահարել է միջազգային նորմերը, չի կատարել իր սրանձնած պարտավորությունները, ապա պետք է ենթարկվի միջազգային պատասխանատվության՝ անկախ նրա ունեցած բնական պաշարներից և ռեսուրսներից: Հեղինակը վերլուծում է միջազգային հանցագործություններով պատճառած վնասի փոխհատուցման երեք ձևերը՝ ռեստիտուցիան, կոմպենսա-

ցիան և սափիսֆակցիան: Քննարկվում են Սփյուռքի առջև ծառայած մարտահրավերները, ազգային ինքնության պահպանման խնդիրները, առաջարկվում են դրանց դիմակայման և խնդիրների լուծման ուղիներ:

Քանալի բառեր՝ *Սփյուռք, հայրենիք, ցեղասպանություն, Միավորված ազգերի կազմակերպություն (ՄԱԿ), համաշխարհայնացում, ազգային ինքնություն, միջազգային իրավական պատասխանատվություն, ռեսպիտուցիա, կոմպենսացիա, սափիսֆակցիա, անվտանգություն:*

ON THE CAUSES OF THE FORMATION OF THE ARMENIAN DIASPORA AND INTERNATIONAL LEGAL ISSUES OF GENOCIDE

HAKOBYAN HRANUSH

Doctor of Law, Professor

Lecturer of Gavar State University and

Public Administration Academy of the Republic of Armenia

e-mail: hranush.hranti@gmail.com

The article is dedicated to the causes, stages and main features of the formation of the Armenian Diaspora. The author mentions that the Armenian Diaspora is one of the largest Diasporas in the world in terms of the proportion of people living in the Homeland and in the Diaspora, as 2/3 of the nation lives outside the borders of the nation state. Historically, it mainly arose as a result of the Armenian Genocide, and in Diaspora Studies it is accepted as a Diaspora with a victim status, such as the Jewish and Palestinian Diasporas. Reference is made to the legal status of the Armenian Diaspora in different states. It is registered as a constitutional community (Lebanon), a religious community (Iran), non-governmental organization (Western Europe, America), a national minority (Eastern Europe) and so on. Reference is also made to the issues of international legal responsibility for the Armenian Genocide. The conclusion is drawn about the need to review and supplement the international law to an extent that its norms are applied on an imperative basis. If a UN member state commits a crime, violates international norms and fails to fulfill its obligations, then it should be subject to international responsibility, regardless of its natural reserves and resources. The author analyzes the three forms of reimbursement of damages caused by an international offense: restitution, compensation and satisfaction. The challenges faced by the Diaspora and the problems of preserving the national identity are discussed, ways of confronting and solutions to these problems are proposed.

Keywords: *Diaspora, homeland, genocide, United Nations (UN), globalization, national identity, international legal responsibility, restitution, compensation, satisfaction, security.*

О ПРИЧИНАХ ФОРМИРОВАНИЯ АРМЯНСКОЙ ДИАСПОРЫ

И МЕЖДУНАРОДНО-ПРАВОВЫХ ВОПРОСАХ ГЕНОЦИДА

АКОБЯН ГРАНУШ

*Доктор юридических наук, профессор
Преподаватель Гаварского государственного университета и
Академии государственного управления РА
электронная почта: hranush.hranti@gmail.com*

Статья посвящена исследованию причин, этапов и основных особенностей образования армянской Диаспоры. Автор отмечает, что по доле людей, проживающих на Родине и в диаспоре, армянская Диаспора является одной из крупнейших в мире, так как 2/3 нации проживает за пределами национального государства. Исторически она возникла в основном в результате геноцида армян, и в диаспороведении характеризуется как диаспора со статусом жертвы, подобно еврейской и палестинской диаспорам. Рассматривается правовое положение армянской диаспоры в разных государствах. Она зарегистрирована как конституционная община (Ливан), религиозная община (Иран), неправительственная организация (Западная Европа, Америка), национальное меньшинство (Восточная Европа) и т. д. Обсуждаются проблемы международно-правовой ответственности за геноцид армян. Делается вывод о необходимости пересмотра и дополнения международного права с тем, чтобы его нормы применялись в императивном порядке. Если государство-член ООН совершает международное преступление, не выполняет взятые на себя обязательства, то оно должно нести международно-правовую ответственность, независимо от имеющихся у него природных запасов и ресурсов. Автор анализирует три формы возмещения ущерба, причиненного международным преступлением: реституция, компенсация, сатисфакция. Обсуждаются вызовы, с которыми сталкивается диаспора, проблемы сохранения национальной идентичности, предлагаются пути решения проблем.

Ключевые слова: *Диаспора, родина, геноцид, Организация Объединенных Наций (ООН), глобализация, национальная идентичность, международно-правовая ответственность, реституция, компенсация, сатисфакция, безопасность.*

Հոդվածը ներկայացվել է խմբագրական խորհուրդ 12.04.2023թ.:

Հոդվածը գրախոսվել է 26.04.2023թ.:

Ընդունվել է տպագրության 17.11.2023թ.:

ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻ ՔՆՆԻՉ ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԱՆԵՐԻ ՍՏԵՂԾՄԱՆ ԵՎ
ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՄԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

ՀՏԴ 328

DOI: 10.56246/18294480-2023.15-44

ԱՐՐԱՀԱՄՅԱՆ ՎԱԶԳԵՆ

«Կ պետական կառավարման ակադեմիայի ասպիրանտ
էլվիսսյ՝ vazgen.abrahamyan@paara.am

Հոդվածը նվիրված է Հայաստանի Հանրապետությունում Ազգային ժողովի քննիչ հանձնաժողովների գործունեության հիմնախնդիրներին, քննիչ հանձնաժողովի ստեղծման, գործունեության կազմակերպման և իրավական կարգավիճակի վերաբերյալ հայրենական և արտասահմանյան երկրների փորձի ուսումնասիրությանը: Համեմատական վերլուծություն է կատարվել այլ պառլամենտներում գործող քննիչ հանձնաժողովների լիազորությունների, գործառույթների հետ, և առաջարկվել են նոր լուծումներ ՀՀ-ում քննիչ հանձնաժողովների գործունեության կառուցակարգերի վերաբերյալ:

Քննիչ հանձնաժողովի ստեղծումը պարզամավորների ընդհանուր թվի մեկ քառորդի պահանջով տեսական և գործնական մակարդակներում խնդրահարույց է և կարող է սահմանափակել խորհրդարանական փոքրամասնության կողմից իրեն վերապահված վերահսկողական այս գործիքի կիրառումը, ուստի առաջարկվել է վերանայել գործող կարգավորումները:

Ուսումնասիրության արդյունքում արվել է այն եզրակացությունը, որ Ազգային ժողովի քննիչ հանձնաժողովների կազմավորման հիմքում ժողովրդական լեգիտիմացիայի սկզբունքի կիրառումը սխալ է, քանի որ խորհրդարանական կառավարման պայմաններում հանձնաժողովը հիմնականում վերահսկողություն է իրականացնում մեծամասնության կողմից ձևավորված կառավարության նկատմամբ, հետևաբար խորհրդարանական ուժերի համամասնությամբ ձևավորման դեպքում վերահսկողությունը կրում է ձևական բնույթ, և փոքրամասնությունը ինչպես խորհրդարանում, այնպես էլ հանձնաժողովում ի վիճակի չէ նպատակային վերահսկողություն իրականացնել: Կարծում ենք՝ քննիչ հանձնաժողովը պետք է խորհրդարանական մեծամասնությունից կախված չլինի, ուստի առաջարկվել է վերանայել հանձնաժողովը համամասնությամբ կազմավորելու սկզբունքը:

Բանալի բառեր՝ Սահմանադրություն, Ազգային ժողով, քննիչ հանձնաժողով, պարզամավոր, խմբակցություն, համամասնություն, մեծամասնություն:

ON THE PROBLEMS OF CREATING AND ORGANIZING THE ACTIVITIES OF THE
INQUIRY COMMITTEES OF THE NATIONAL ASSEMBLY

ABRAHAMYAN VAZGEN

Phd student at the Public Administration Academy of the RA

e-mail: vazgen.abrahamyan@paara.am

The Issues related to the formation of the inquiry committees in the National Assembly of the Republic of Armenia. The work is aimed at studying the experience of local and foreign countries regarding the creation of the inquiry committees and their legal status.

The creation of an inquiry commission with the requirement of a quarter of the total number of deputies is theoretically and practically problematic and may limit the use of this control tool by the parliamentary minority. Therefore, it was suggested to revise these regulations.

The application of the principle of popular legitimation in the basis of the formation of inquiry committees is considered inappropriate, because in parliamentary system of government, the committee mainly exercises control over the government formed by the majority. In the case of proportional formation of parliamentary forces, the control is of a formal nature and the minority both in the parliament and in the commission is not able to exercise effective control. The inquiry committee should have independence from the parliamentary majority, so it was suggested to review the proportional formation of the committee.

Keywords: *Constitution, National Assembly,, Inquiry Committee, deputy, faction, proportion, majority.*

О ПРОБЛЕМАХ СОЗДАНИЯ И ОРГАНИЗАЦИИ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СЛЕДСТВЕННЫХ КОМИССИЙ НАЦИОНАЛЬНОГО СОБРАНИЯ РА

АБРААМЯН ВАЗГЕН

Аспирант Академии государственного управления РА

электронная почта: vazgen.abrahamyan@paara.am

В статье обсуждаются вопросы формирования следственных комиссий Национального Собрания Республики Армения. Работа направлена на изучение опыта отечественных и зарубежных стран по созданию следственной комиссии и их правового статуса. Создание следственной комиссии с требованием четверти от общего числа депутатов теоретически и практически проблематично и может ограничить использование парламентским меньшинством этого инструмента надзора, поэтому было предложено пересмотреть данное положение.

Применение принципа народной легитимации в основу формирования комиссий является неверным, так как при парламентской системе правления комиссия в основном осуществляет контроль за правительством, сформированным большинством, поэтому в случае пропорционального формирования парламентской сил, контроль носит формальный характер и меньшинство как в парламенте, так и в

комиссии не в состоянии осуществлять эффективный контроль. Следственная комиссия должна быть независимой от парламентского большинства, поэтому было предложено пересмотреть пропорциональное формирование комиссии.

Ключевые слова: Конституция, Национальное Собрание, следственная комиссия, депутат, фракция, пропорциональная система, мажоритарная система.

Հողվածը ներկայացվել է խմբագրական խորհուրդ 01.05.2023թ.:

Հողվածը գրախոսվել է 17.05.2023թ.:

Ընդունվել է տպագրության 17.11.2023թ.:

ՇԱՀՆԱԶԱՐՅԱՆ ՆՈՐԻԿ

ՀՀ ԳԱԱ փիլիսոփայության, սոցիոլոգիայի
և իրավունքի ինստիտուտի հայցորդ,
ԵՀՀ միջազգային հարաբերությունների և
իրավագիտության ինստիտուտի դասախոս,
ՀՀ ՊՆ № զորամասի օպերատիվ
բաժանմունքի ավագ սպա, կապիտան
էլիտսպ' norik.shaxnazaryan@yandex.ru

Հոդվածում ներկայացվում է Սահմանադրության և սահմանադրականության հասկացությունն ու էությունը: Հոդվածի նպատակն է իրավահամեմատական վերլուծության մեթոդով ցույց տալ Սահմանադրության և սահմանադրականության պատմական ծագումնաբանությունն ու զարգացումը, դերն ու նշանակությունը պետության և հասարակության կյանքում: Նպատակը կանխորոշել է հետևյալ խնդիրների առաջադրումը.

1) բացահայտել Սահմանադրության և սահմանադրականության հասկացությունը, էությունը և բովանդակային առանձնահատկությունները,

2) կատարել սահմանադրականության բաղադրիչների համառոտ վերլուծությունը,

3) սահմանել փաստական և իրավաբանական սահմանադրությունների հասկացությունները,

4) ներկայացնել Հիմնական օրենքի մշակման, ընդունման և փոփոխության ընթացակարգի և կարգավորման առարկայի առանձնահատկությունները:

Հեղինակը համակարգված մեթոդաբանությամբ քննական վերլուծության է ենթարկել երկու միմյանց հետ սերտ փոխկապակցված եզրույթների պատմական և իրավական հասկացություններն ու նշանակությունները:

Հանգել ենք այն եզրակացության, որ Սահմանադրությունը ոչ միայն պետության հիմնական օրենքն է, այլև յուրահատուկ դաշնագիր է կառավարողների և կառավարվողների միջև միմյանց իրավունքներն ու պարտականությունները ճանաչելու մասին, ինչպես նաև ամրագրում է հասարակության և պետության սահմանադրական կարգի հիմունքները, քաղաքացիների իրավական դրությունը, այսինքն՝ հասարակության հիմքը, որի վրա հիմնադրվում է մնացած ամեն ինչ: Սահմանադրությամբ են ամրագրվում պետության կառուցվածքը, կառավարման ձևը, քաղաքական ռեժիմը, անձի իրավական կարգավիճակի, արտաքին և ներքին քա-

դաքականության հիմունքները: Իսկ սահմանադրականությունը տվյալ պետության Սահմանադրությամբ ամրագրված նորմերի ու արժեքների ընկալումն է հասարակության կողմից, այդ արժեքների կիրառությունը կյանքում, պետական իշխանության մարմինների համապատասխան կամքի դրսևորումը ամրագրված նորմ-արժեքների կիրառման և ապահովման գործում:

Բանալի բառեր՝ Սահմանադրություն, սահմանադրականություն, սահմանադրական արժեք, իրավակարգավորում, իրավական ակտ, իրավաբանական ուժ, փաստական և իրավաբանական սահմանադրություններ, սահմանադրականության բաղադրիչներ, սահմանադրական գաղափարներ, սահմանադրական կարգավորումներ:

CONSTITUTION AND CONSTITUTIONALISM

SHAHNAZARYAN NORIK

*Applicant of the Institute of Philosophy,
Sociology and Law of the NAS of the RA,
Lecturer of the Institute of International
Relations and Jurisprudence of the
“Haybusak” Yerevan University
Senior officer, captain of the operational
department of the RA Armed Forces unit No
e-mail: norik.shaxnazaryan@yandex.ru*

The article presents the concept and essence of the constitution and constitutionalism. The purpose of the article is to show the historical genealogy and development of the constitution and constitutionalism, the role and significance in the life of the state and society by the method of legal comparative analysis. The purpose predetermined the setting of the following tasks:

- a. to reveal the concept, essence and content features of the constitution and constitutionalism,
- b. to conduct a brief analysis of the components of constitutionalism,
- c. to define the concept of actual and legal constitutions,
- d. to present the features of the procedure for the development, adoption and amendment, as well as the subject of regulation of the Basic Law.

The author, using a systematic methodology, subjected the historical and legal concept and meaning of two closely interconnected terms to research analysis.

We came to the conclusion that the Constitution is not only the fundamental law of the state, but also a kind of pact between the rulers and the ruled on the recognition of the rights and obligations of each other, and also fixes the foundations of the constitutional

order of society and the state, the legal status of citizens, that is, the basis of society, on which everything else is established. The constitution establishes the structure of the state, the form of government, the political regime, the foundations of the legal status of individuals, the foundations of foreign and domestic policy. Constitutionalism is the perception of the norms and values enshrined in the Constitution of a given state by society, the application of these values in life, the manifestation of the corresponding will of state authorities in the application and provision of enshrined norms and values.

Keywords: *Constitution, constitutionalism, constitutional value, legal regulation, legal act, legal force, actual and legal Constitutions, components of constitutionalism, constitutional ideas, constitutional regulation.*

КОНСТИТУЦИЯ И КОНСТИТУЦИОНАЛИЗМ

ШАХНАЗАРЯН НОРИК

*Соискатель Института философии, социологии и права НАН РА
Преподаватель Института международных
отношений и юриспруденции
Ереванского Университета «Айбусак»
Старший офицер оперативного
отдела воинской части № ВС РА, капитан
электронная почта: norik.shahnazaryan@yandex.ru*

В статье представлено понятие и сущность конституции и конституционализма. Цель статьи-показать методом сравнительно-правового анализа историческую генеалогию и развитие конституции и конституционализма, её роль и значение в жизни государства и общества. Цель предопределила постановку следующих задач:

- 1) раскрыть понятие, сущность и содержательные особенности конституции и конституционализма,
- 2) провести краткий анализ компонентов конституционализма,
- 3) определить понятие фактической и юридической конституций,
- 4) представить особенности порядка разработки, принятия и изменения, а также предмета регулирования Основного закона.

Автор систематизированной методологией подверг исследовательскому анализу историческое и правовое понятие и значение двух тесно взаимосвязанных между собой терминов.

Мы пришли к выводу, что Конституция является не только основным законом государства, но и своеобразным пактом между правителями и управляемыми о

признании прав и обязанностей друг друга, а также закрепляет основы конституционного строя общества и государства, правового положения граждан, то есть основу общества, на котором учреждается все остальное. Конституцией закрепляются структура государства, форма правления, политический режим, основы правового статуса личности, основы внешней и внутренней политики. А конституционализм-это восприятие обществом норм и ценностей, закрепленных Конституцией данного государства, применение этих ценностей в жизни, проявление соответствующей воли органов государственной власти в деле применения и обеспечения закрепленных норм и ценностей.

Ключевые слова: Конституция, конституционализм, конституционная ценность, правовое регулирование, правовой акт, юридическая сила, фактические и юридические Конституции, компоненты конституционализма, конституционные идеи, конституционное регулирования.

Հոդվածը ներկայացվել է խմբագրական խորհուրդ 21.04.2023թ.:

Հոդվածը գրախոսվել է 06.05.2023թ.:

Ընդունվել է տպագրության 17.11.2023թ.:

Հայաստանի Հանրապետություն,
Գեղարքունիքի մարզ, ք. Գավառ,
1201, Հրանտ Հակոբյան 1
ԳԱՎԱՌԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ
Հեռ.: +374 60 46 03 02
Կայքէջ՝ <http://www.gsu.am>
Էլ. փոստի հասցե - info@gsu.am
infogsu@mail.ru

Չափսը՝ 70x100 ¹/₁₆: Թուղթը՝ 70 գր. օֆսեթ:
Տպ. մամուլը՝ 34,75:
Տպաքանակը՝ 60:

Տպագրված է «ՔՈՓԻ ՓՐԻՆԹ» ՍՊԸ-ում:
Ք. Երևան, Խորենացի 4-րդ նրբ., 69 տուն: